

OSMANLI'DAN BU YANA TÜRKİYE'DE KAPİTALİZMİN GELİŞME DİYALEKTİĞİ DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: 1950 DEVRİMİ...

Münir Aktolga
Haziran 2019
İlk yayınlanma Ağustos 2011

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ: DEVRİM NEDİR-“VAROLUŞUN GENEL İZAFİYET TEORİSİ”.....	1
“ÜRETİCİ GÜÇLER” NEDİR, “ÜRETİCİ GÜÇLERİN GELİŞMESİNİN” ANLAMI NEDİR?.....	5
ÜRETİCİ GÜÇLERİN GELİŞMESİ.....	6
TEKRAR “ÇELİŞKİ” KAVRAMI VE TOPLUMSAL DEVRİM.....	8
YA PEKİ DEVLETÇİ KAPİTALİZM, O GELİŞTİRİYOR MU ÜRETİCİ GÜÇLERİ?.....	10
OSMANLI SİSTEMİNİN YAPISI VE DEVRİM-KARŞI DEVRİM DİYALEKTİĞİ.....	12
DEVLET ÜSTE ÇIKIYOR.....	24
SAVAŞ VE SONRASI.....	27
ÇOK PARTİLİ DÜZENE GEÇİŞTE İÇ VE DIŞ DİNAMİKLERİN ETKİLEŞİMİ.....	31
1950'DE NE OLDU?.....	33
ŞU “TOPRAK REFORMU” MESELESİ!.....	40
DEMOKRAT PARTİ İKTİDARI.....	41
KENDİ KARŞITINI YARATARAK VAROLMAK.....	44
VE 27 MAYIS: KARŞI DEVRİM Mİ “ÖZGÜRLÜKLER ORTAMI” YARATICISI MI?.....	45
DARBELER VE TOPLUMSAL GERİYİ BESLEME-feedback- SİSTEMİ.....	46

GİRİŞ: DEVRİM NEDİR-“VAROLUŞUN GENEL İZAFİYET TEORİSİ”...

Biraz uzunca bir giriş olacak bu, ama olsun! “1950 Devrimi’nden” bahsediyoruz, sıradan bir olaydan değil!

Birçok kişinin daha işin başında, başlığı okur okumaz reaksiyon göstereceğini ve o klasik İttihatçı-Kemalist-“devrimci-solcu” edasıyla, “sen, emperyalizmin ve yerli işbirlikçilerinin Cumhuriyet Devrimi’ne karşı gerçekleştirdikleri karşı devrimi devrim olarak nitelendiriyorsun” diyerek bana küfredeceğini biliyorum¹! Bu türden reaksiyonlar karşısında, ne yaparsam yapayım, benim açımdan, “hamama giren terler” demekten başka çare olmadığını da farkındayım! Ancak, ben gene de elimden geleni yapmaya çalışacağım, onlara ise, eğer halâ bu ülkede ayaklarını yere basarak siyaset yapmak istiyorlarsa, “ezberlerini bozmak” kalıyor geride!..

1950’de DP’nin iktidara gelmesinin, basit bir iktidar değişimi olayı -yani, aynı sistemin içinde, bir burjuva fraksiyonunun yerine bir başkasının iktidara geçmesi olayı- olmanın ötesine geçerek neden bir devrim olduğunu ele almadan önce, en genel, en soyut anlamıyla devrim’den, devrim anlayışından bahsetmek istiyorum. Çünkü, sadece Türkiye’de de değil, özellikle 1989’da “Sosyalist Sistem’in” çökmesinden sonra bütün dünyada en çok tartışılan kavramlardan birisi bu şimdi. Bu tartışmalarda kafa karıştıran nokta ise, her zaman olduğu gibi, olayın, yani devrim anlayışının pozitivist yorumu. Bu nedenle, yazıya buradan -devrim anlayışından- başlamanın doğru olacağını düşündüm.

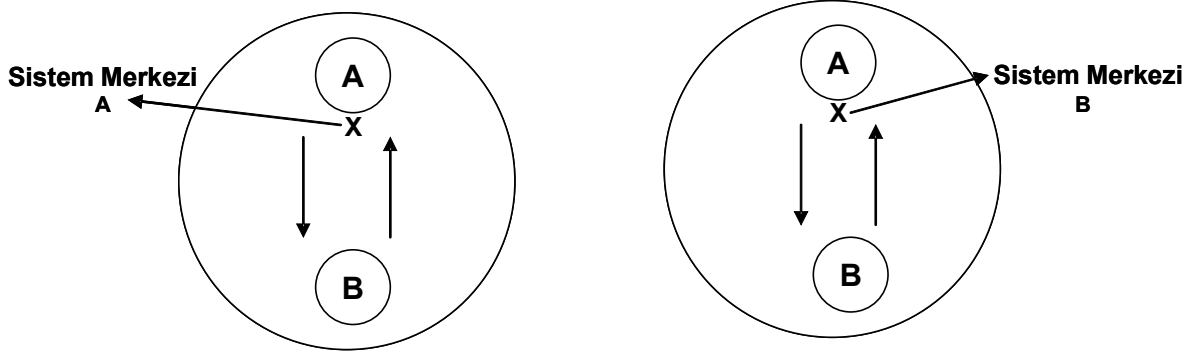
Evet, devrim nedir?

¹„27 Mayıs Anayasası’nın getirdiği demokratik özgürlüklerden yararlanarak ortaya çıkan”, Devlet sınıfının burjuvaziye karşı yedek güç olarak yetiştirdiği Atatürk milliyetçisi devşirme bir “soldan” daha başka ne beklenir ki! Kimse kızmasın, hepimiz Bursa Nutku’nu okuyarak “burjuva düşmanı-solcu” olmadık mı sonunda!“ Kemalizmle Marksizm ilişkisinden “Devletçi” bir “Türk ve Kürt solu” yaratan ilginç bir ülkedir benim ülkem...

En genel anlamda, bir durumdan bir başka duruma geçiştir devrim! Peki ama, durum nedir o zaman, kim, nasıl geçiyor bir durumdan bir başka duruma? Almanca ve İngilizce’de “object”, Türkçe’de ise “obje”, ya da “nesne-cisim” olarak ifade ettiğimiz “şey”ler-varlıklar, karşılıklı ilişki-etkileşme süreci içinde birbirlerini yaratarak, birbirlerine göre varolurlarken sürekli bir durum değişikliği içinde gerçekleşirler. Yani, bizim “varolmak” dediğimiz şey-hal, daima, bir durumdan bir başka duruma geçerken ortaya çıkan izafi bir oluşumdur. “Doğa, insanla kendi bilincine varıyor” derken kastedilen de, aslında bütün bu olup bitenlerin bilgisinin üretilmesinden ibarettir. Her anın içinde (bütün bir evreni kapsayan değişim sürecinde) objektif-izafi bir gerçeklik olarak yeniden varolma diyalektiğinin insanla birlikte bilince çıkmasıdır...

Büyük tabloyu bu şekilde ortaya koyduktan sonra iş biraz daha basitleşiyor gibi! Şimdi karşımıza çıkan soru şudur: O, her anın içinde değişerek-değişirken varolan, bizim bazan “şeyler”, bazan da “nesnelere-objeler” dediğimiz varlıkların özü varoluş gerçekliği nedir? Bu soruya daha önce şöyle cevap vermişiz:

“Bu evrende var olan her şey, kendi içinde bir AB sistemi iken, aynı anda, sistem merkezinde temsil olunan varlığıyla, bir başka AB sisteminin içinde A ya da B olarak da yer alır, var olur (buradaki A ve B rasgele-sembolik ifadelerdir)².



“Bir şey”in, ya da “her şeyin” anatomisi..

Aynı oluşumu şöyle de ifade edebiliriz: Her sistem, ya da her varlık, “dışardan” -çevreden-gelen madde-enerjiyi-enformasyonu kendi içindeki bilgiyle değerlendirerek işlerken (bu bilgi daima A ile B arasındaki ilişkilerle kayıt altında tutulur), dışardan gelen etkiye karşı bir cevap-reaksiyon olarak varolur; bu enformasyona kaynak teşkil eden nesneyle birlikte oluşturulan bir AB sisteminin içinde, bu sistemin bir parçası şeklinde izafi bir gerçeklik olarak ortaya çıkar...

Özetlersek:

1-Her durumda, önce, bir A ve bir B, karşılıklı ilişki-etkileşme içinde sıfır noktasıyla temsil olunan izafi bir denge hali oluşturarak³ dışardan, çevreden gelen etkiyi -kendi aralarındaki ilişkiyle kayıt altında tutulan bilgiyle- değerlendirip işleyecek potansiyel bir varoluş zeminini yaratmış olurlar⁴.

2-Bizim, “iki karşıt unsurun birliği” olarak tanımladığımız bu potansiyel varoluş zemininin belirli bir kimlikle objektif izafi bir gerçeklik olarak ortaya çıkışı ise, ancak,

² www.aktolga.de 4. Çalışma

³Dengeden kasıt, karşılıklı etkilerin belirli bir sıfır noktasını oluşturarak belirli bir varoluş-sistem zeminini yaratmalarıdır...

⁴Hem A ve B ’nin, hem de bu ikisinin ilişkisinden doğan sistem adını verdiğimiz ortak zeminin potansiyel varlığı kimliği böyle ortaya çıkıyor. Ama aynı anda bir de çevreyle olan ilişki-etkileşme var ki, sürece katılan bütün unsurlara objektif -izafi bir kimlik- varoluş halini kazandıran da budur.

aynı anda çevreyle ilişkiye bağlı olarak gerçekleşen bir değişim süreci içinde ortaya çıkar⁵...

3-Bu durumda, objektif-izafi bir gerçeklik olarak varolmak, daima, bir durumdan -yani A ile B'nin oluşturduğu belirli bir denge halinden- bir başka duruma, bir başka denge haline geçerken -ki biz buna "devrim" diyoruz- değişimle birlikte gerçekleşiyor. O halde, varoluşun-yaşamın kendisi aslında devrimci bir süreçtir, yani bir durumdan bir başka duruma geçiş halidir. Bu anlamda hepimiz, her şey, her an "devrim yaparken" "devrimciler" olarak varoluyoruz, gerçekleşiyoruz!.. Yani "devrim" ve "devrimcilik" öyle, pozitivizmin tanımladığı gibi, varlığı kendinden menkul insanların düşünerek icat ettikleri, ve yukardan aşağıya doğru doğa'yı ve toplumu "değiştirmeye" yönelik toplumsal bir mühendislik faaliyeti değildir!.. Doğa'nın -toplum dahil bütün sistemlerin- varoluş diyalektikidir bu. Bize düşen, sadece, "bilincimizin" dışındaki bu evrensel oluşumu -yani "doğa'nın diyalektikini"- kavrayabilmek oluyor. Niye mi? Çünkü, "önbeyinin" (prefrontal cortex) gelişmesiyle birlikte hayvanlar aleminden ayrıışan insanın varoluş gerekçesidir -fonksiyonudur- bu da ondan! "İnsan, doğa'nın kendi bilincine varışıdır", bu bilinci üretmesidir de ondan...

Şimdi soru şu: Peki bu geçiş -yani, devrim adını verdiğimiz, bir durumdan bir başka duruma geçiş- nasıl gerçekleşiyor?.. "Devrim" denilen olay, pozitivizmin iddia ettiği gibi, sadece, bir dış kuvvetin sistemi etkileyerek onu zorla "değiştirmesi" olmadığına göre, bir durumdan bir başka duruma geçiş nasıl gerçekleşiyor?..

Her durumda -gene ister bir atom olsun, ister bir insan, ya da toplum- bütün sistemlerde, dış kuvvetler, daima, sistemin" iç dinamikler" adını verdiğimiz onun iç yapısını oluşturan unsurlar aracılığıyla (yukardaki şekilde A ve B olarak ifade edilen temel parçalar) bütünleşerek etkide bulunurlar. Örneğin, bir atomun (bunu, A olarak bir proton ve B olarak bir elektrondan oluşan basit bir Hidrojen atomu olarak düşünelim) belirli bir durumdan, yani "kuantum seviyesinden" (bunu A₁ B₁ olarak gösterirsek) bir üst seviyeye-duruma (şekilde A₂ B₂) çıkması için gerekli olan dış etken-enerji, foton (girdi), önce mevcut sistemle (A₁ B₁ ile) bağlaşıp, onun içinde değerlendirilerek işlenir ve sistemin içinde bir ürün, potansiyel yeni bir durum olarak ortaya çıkar⁶... Öyle ki, bir süre sonra artık sistemin bulunduğu enerji seviyesinin sınırları bu yeni durumu-enerji kapasitesini muhafaza edemez hale gelir. Bir üst seviyeye geçişin ön koşulu budur. Ve mevcut durumun içinde oluşan yeni sistemin güçleri, onun çerçevesini, sınırlarını aşarak, kendi enerji kapasitelerine uygun yeni bir seviyeye çıkarlar. Olay budur...

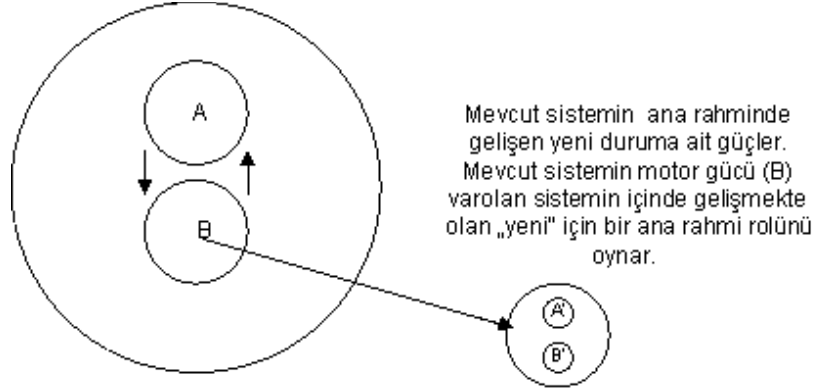
Yoksa öyle mekanik bir geçiş olamaz. Dışardan bir foton geliyor da, atom bir üst seviyeye çıkıyor. Tamam ama nasıl oluyor bu? Gelen o foton önce nereye geliyor? Enerji

⁵Bütün sistemler "açık sistemdir" anlayışı buradan kaynaklanır.

⁶Burada, dışardan gelen etkiyi değerlendirip işleyen bilgi A₁ ile B₁ arasındaki elektromagnetik ilişkiyle kayıt altında tutulmaktadır! Yoksa nereden bilecekti o atom dışardan gelen bir fotonun onu A₂ B₂ seviyesine çıkaracak özelliklere (frekansa) sahip olduğunu!.. Yani öyle her gelen foton bir atomu bir üst seviyeye çıkaramaz! Ohalde, "bilgi" denilen şey hiçte öyle insana ve biz canlılara özgü diye böbürlenmeyelim! Bu evrende varolan her "şey" belirli bir bilginin maddeleşmiş şeklidir; bir atomdan bir galaksiye, bir bakteriden insana kadar... Adına "evrim süreci" denilen şey ise, en basitten en karmaşık olana kadar gelişen bu maddeleşmiş bilginin insanla birlikte adeta aynaya bakarak kendisinin farkına varmasından ibarettir! İsterseniz siz de bu gözle-anlayışla şöyle bir aynaya bakın bakalım! ne demek istediğim belki o zaman daha iyi anlaşılacaktır!! Her şeyin bilgisi "sizinle" kendini ifade ediyor aslında! Ama ne ilginç değil mi, bu sır öyle bir gizlemiş ki kendini, bu gerçeği farketmişiniz anda büyü bozuluyor ve "siz" "o"nu gizleyen bir maske haline dönüşüveriyorsunuz!..

yoğunlaşması nerede oluyor? Mevcut-varolan sistemin içinde bu girdi nasıl değerlendirilerek işleniyor? Ortaya çıkan reaksiyonun gerekçesi nedir? Yeni bir durum-çıkış nasıl oluşuyor? Ancak bu sorulara cevap verdikten sonradır ki, problemi çözülmüş olarak görebiliriz. Neden ve nasıl sorularını atlayarak yapılacak açıklamalar eksik kalmaya mahkumdur. Bir problem ancak Enformasyon İşleme Bilimi zemininde açıklanarak çözüldüğü zaman tam olarak çözülmüş kabul edilebilir...

Demek ki, her yeni sistem, önce eskinin içinde bir yoğunlaşma (gelişme diyelim buna) olarak oluşuyor. Ve ancak bu yoğunluk (Marksist literatürde “üretici güçlerin gelişme seviyesi” diyoruz biz buna) eski, yani mevcut sistemin sınırları içinde taşınamaz hale gelince doğum olayı gerçekleşiyor...



Her durumda, AB yi A temsil ettiğinden⁷, A'B' de B nin içinde-ana rahminde geliştiğinden (ana rahmindeki gelişme süreci boyunca çocuk dışardan görülmez), sürece mekanik-yüzeysel olarak bakınca, bütün olup bitenler A ile B arasındaki ilişkiye indirgenir ve denilir ki; “her durumda, A mevcut sistemi temsil ederken, B de onun zıttı olarak, onun “diyalektik devamı” olan başka bir sistemi temsil etmektedir. Sistem -üretici güçler- geliştikçe, yeniyi temsil eden B, A yı ve onun temsil ettiği sistemi yok ederek onu yerine kendisinin temsil ettiği sistemi egemen kılacaktır!” İşte, 1917 Sovyet Devrimi de dahil, 20.Yüzyıl’daki devrimlerin çoğu işçi sınıfının ergenlik dönemine özgü bu “diyalektik materyalizm” anlayışından kaynaklanmıştır⁸.

“Marksizm işçi sınıfının ergenlik çağı ideolojisidir” derken ne demek istediğimiz şimdi daha iyi anlaşılıyor sanırım! Marksizm, işçi sınıfının “kendisi için bir sınıf” olmaya başladığı dönemin ideolojisiydi. Ama artık o dönem sona erdi! İşçi sınıfı, burjuvazinin inkârını gerçekleştirirken, yeni bir durumun yaratılmasına da katkıda bulunarak, kendisinin de içinde bulunduğu eski durumun topyekün inkârına neden olmaya başladı. İçinde yaşadığımız 21.Yüzyıl artık kapitalizmin modern sınıfsız toplumu -Bilgi toplumunu- yaratma, doğurma dönemidir. Bu dönem, burjuvazinin yerini bilgiyi-beyin gücünü temsil eden “insanların”, işçilerin yerini de adım adım robotların almaya başladığı bir dönem olacaktır. Kapitalizmden modern sınıfsız topluma geçiş, bilginin demokratikleşmesi süreciyle birlikte, üretici güçlerin gelişmesine ve sivil toplumun gücünün artmasına bağlı olarak gerçekleşecektir...

“ÜRETİCİ GÜÇLER” NEDİR, “ÜRETİCİ GÜÇLERİN GELİŞMESİNİN” ANLAMI NEDİR?

Bir sistem olarak toplum söz konusu olduğu zaman, en genel anlamda, „üretici güçler“, belirli bir üretim ilişkisiyle birbirlerine bağlanmış durumda olarak üretim faaliyetinde bulunan sistemin elementleri insanlardır⁹...

⁷Her durumda AB’yi neden “dominant” unsur olarak A nın temsil ettiğini 4. Çalışma’da ayrıntılı olarak ele almıştık . Konuyu buraya tekrar taşıyorum... <http://www.aktolga.de/t4.pdf>

⁸ <http://www.aktolga.de/m23.pdf>

⁹“Bilişsel Tarih ve Toplum Bilimlerinin Esasları”, www.aktolga.de 5. Çalışma..

Bir bütün olarak toplumla çevre arasındaki ilişki söz konusu olduğu zaman, „üretici güçler“ çevre ve toplum iken, toplumu bir AB sistemi olarak ele aldığımız zaman (çünkü, sistemin elementleri olan insanlar, her durumda, kendi aralarında kurdukları ilişkilerle toplumu bir AB sistemi şeklinde gerçekleştirirler) „üretici güçler“, sistemi oluşturan esas unsurlar olarak “sistemin iç dinamikleri” dediğimiz bu A ve B dir¹⁰

Örneğin, ilkel komünal toplumda komün çevre ilişkisini ele alalım, bunların ikisi de birer üretici güçtür. İklim, coğrafya, toprak vs. bunların hepsi buradaki “çevre” kavramının içine girerler ve bunlar üretim aracı değil birer üretici güçtürler. Toplumun -komünün- içinde de, birbirlerine „kan“ ilişkisiyle bağlı olan komün üyeleri ve merkezi varlığı temsil eden komün şefinden oluşan insanlar, çevrenin karşısındaki toplumsal üretici güçleri oluştururlar. Sınıflı toplumlarda da bu gerçek değişmez. Toplumsal dokuyu oluşturan her iki sınıf da üretici güç olarak faaliyet gösterirler.

[Evet, sınıflı toplumlar sürecinde „egemen sınıflar“ da „üretici güçlerin“ bir parçası olarak ele alınmalıdır? Örneğin, Marksist teoriye göre, üretim faaliyeti içinde „hiç bir emek sarfetmiyor“ olarak görünse de, işçilerle belirli bir üretim ilişkisi içinde bulunan burjuvazi de bir üretici güçtür? Burjuvazi, sermayenin -üretim araçlarının- sahibidir. Sermaye ise, kapitalist üretim ilişkilerini temsil eder, onun kendisidir. Siz burjuvaziyi, yani sermayeyi ortadan kaldırırsanız, ne kalır ortada, sadece işçiler! Ama tek başına işçiler bir üretim ilişkisi sistemini oluşturmazlar ki! Burjuvazi, kapitalist toplumun oluşmasının vazgeçilmez bir bileşenidir. Neyin üretileceğini, nasıl üretileceğini belirleyerek toplumsal kimliğin oluşmasına katkıda bulunur ve onu “temsil eder...]

İşte bu toplumsal „üretici güçler“, kendi aralarında ve çevreyle kurdukları üretim ilişkileri içinde, çevreden alınan ham maddeyi (madde-enerjiyi-enformasyonu) sahip oldukları bilgiyle işleyerek toplumun maddi hayat şartlarını üretirlerken, aynı zamanda, yeni bilgilerin üretilmesine de yol açarlar ve bu şekilde kendi kendilerini de üretmiş olurlar. Bu nedenle, toplumsal gelişme süreci, aynı zamanda üretici güçlerin gelişmesi sürecidir. İkel komünal toplumdaki sınıflı topluma geçiş bu gelişmenin sonucudur. Bugün, kapitalizmden modern sınıfsız topluma geçiş de böyle olmaktadır. Yani değişme, ilerlemeyle gelişmeyle oluyor.

“İkel komünal toplum mücahidi atalarımız” sınıflı topluma doğru gidişi durdurmak için çok uğraştılar! Nice Şeyh Bedreddin’ler geldi geçti bu dünyadan, nice Spartaküs’ler geldi geçti! Köylü ayaklanmalarının o yiğit insanları haksız mıydılar feodallere karşı baş kaldırmakta? Paris Komünü’nü kuran işçiler haksız mıydılar? 1917’nin işçileri haksız mıydılar, baskıya sömürüye karşı isyan ederken, savaşa karşı çıkarken? Haksız mıydılar sınıfsız bir toplumu hayal ederken?.. Ama olmuyor işte, sadece haklı olmak yetmiyor! Tarihsel olarak ileriye temsil ediyor olmak da lazımdır. İşte, o beğenmediğimiz burjuvaziyi, “işçi sınıfı ihtilalcilerinin” karşısında vazgeçilemez toplumsal bir gerçeklik konumuna sokan bu kahredici diyalektiktir! Ve bunu kavramadan da daha başka hiçbir şeyi kavramak mümkün değildir! Ölmek, ölümüne mücadele etmek, bir dava için hayatını feda etmek ne yazık ki tek başına hiçbir şey ifade etmiyor! Ne yiğitler gelmiş geçmiş bu dünyadan. Ne Köroğlu’lar gelmiş geçmiş! Bütün bir sınıflı toplum tarihi bunların haykırılarıyla doludur...

¹⁰Toprağı bir üretici güç olarak değil de bir üretim aracı olarak ele alan bütün o “sağcı-solcu” teorilere buradan meydan okuyorum! İnsanın görevini “doğaya sahip olmak-egemen olmak” olarak ifade eden bütün o köleci toplum artığı teorileri çöpe atmanın zamanı gelmiştir artık! Hep o sakat devrim anlayışının sonucudur bunlar. Biliyorsunuz ,köleci toplumda da insan bir üretici güç sayılmazdı, basit bir üretim aracıydı o. Sınıflı toplumların, “egemen olma”, “sahip olma” tutkusunun en son biçimini temsil eden kapitalizm de “doğaya egemen olacağım” derken onu tahrir ederek yok etmenin eşğine getirmiştir insanları. Doğa bir üretim aracı değildir, tıpkı insan gibi bir üretici güçtür...

ÜRETİCİ GÜÇLERİN GELİŞMESİ...

Peki, toplumsal üretici güçlerin “gelişmesi“, gelişerek var olmaları ne demektir?..

“Var olmaktan” kasıt, toplumsal üretici güçlerin, belirli bir üretim ilişkisi içinde, kimliklerini-fonksiyonlarını muhafaza ederek, varlıklarını sürdürmeye devam etmeleridir. “Gelişmek” ise, sürekli yeni bilgilere, daha ileri tekniklere sahip hale gelerek, bunları üretim sürecinde kullanmak, böylece, daha kolay, daha az enerji harcayarak, daha çok ve çeşitli ürünler elde edebilmektir. Tek başına üretim araçları hiçbir zaman üretici güç olmazlar, onlar -hangi biçimde olurlarsa olsunlar- son tahlilde insanın uzuvlarının uzantısı durumundadır. Bir sabandan traktöre, fabrikaya, bilgisayara kadar bütün bu aletlerin hepsi, beyin ve diğer organlarıyla -motor sistemiyle- insanın uzuvlarının uzantısı durumundadır. Üretici güç olan insanı, kendi yarattığı bütün bu üretim araçlarıyla birlikte düşünmek gerekir...

İşte tam bu noktada, bu gelişmenin mevcut üretim ilişkilerinin sınırları içinde nereye kadar devam edebileceği sorunu önem kazanıyor. Çünkü, üretici güçler (yani insanlar) etkileşiminin dinamik unsurlarıdır. Üretim ilişkileri ise öyle değil. Bunlar (bu ilişkiler), insanlar arasında, belirli gelişme konaklarındaki üretim biçimlerine uygun olarak oluşurlar. İnsanlar (üretici güçler) üretirken gelişmekte artık mevcut üretim ilişkileri içerisinde daha fazla üretmez, gelişemez hale gelince, yeni duruma uygun yeni üretim ilişkilerinin kurulması zorunlu hale gelir.

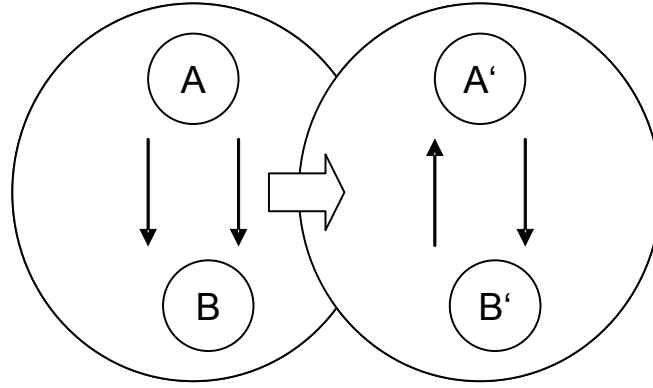
O halde önce, o „ilk durumla“ birlikte (ilkel komünal toplum), belirli bir üretim ilişkileri sistemi içinde (komünal ilişkiler içinde) doğuyor toplum. Ve o andan itibaren de, bu üretim ilişkileri sisteminin içinde, üretici güçler, yani insanlar kendi kendilerini üretirken geliştirmişler. Bu gelişme boyunca, belirli bir noktaya kadar üretim ilişkileri değişmeden kalırken, “minare” (yani üretici güçler) hep büyüyorlar var olan “kılıfın içinde”! Ne zamana kadar devam ediyor bu durum? “Minare kılıfına sığamaz hale gelinceye” kadar! Sonra da, “minareye yeni bir kılıf” uydurularak sınıflı topluma geçiliyor...

Soru şu şimdi: İlkel komünal toplumun, yani ilkel sınıfsız toplumun sınırları nerede başlar, nerede biter? İlkel komünal toplumun üretici güçleri nereye, hangi noktaya kadar mevcut komünal üretim ilişkilerinin içinde gelişmeye devam etmişlerdir?..

Her yeni toplum biçimi, yani üretim ilişkileri sistemi, eskinin-var olanın içinde gelişir demiştik. Bu nedenle, üretici güçlerin gelişmesi süreci, aynı zamanda, yeni bir toplumun, yeni üretim ilişkileri sisteminin, eskinin içinde potansiyel olarak gelişmesi sürecidir de”. Eski üretim ilişkilerinin içinde gelişmelerini sürdüren üretici güçler, bu gelişmenin ancak en son aşamasındadır ki, artık var olan ilişkiler içinde gelişmeyi sürdürmenin imkansız hale gelmesinin sonucu olarak, eski ilişkilerin içinden sıyrılırlar, yeni ilişkiler içinde yeniden doğarlar. Yani “yeni”, daima, eskinin-var olanın içinde, üretici güçlerin gelişmesi sürecine paralel olarak gelişir, olgunlaşır. Bu süreç boyunca, toplumsal sistemin dokusunu oluşturan her element (her insan), hem var olan sistemin içinde, objektif bir üretici güç olarak mevcut fonksiyonunu gerçekleştirerek varlığını sürdürürken, hem de aynı zamanda, yeni doğacak sistemin- ilişkilerin potansiyel bir unsuru olarak da gelişir.

Örneğin, Osman Gazi'nin aşiretindeki her komün üyesi, hem var olan aşiret-komünün bir üyesidir, hem de, bir süre sonra ortaya çıkacak „Osmanlı Devleti'nin“ potansiyel bir unsuru, yani sınıflı toplumun bir ferdidir. Eğer bu süreç (sınıflaşma süreci), daha önceden, aşiret-komünün içinde gelişmiş olmasaydı, öyle pat diye birden ne devlet kurulabilirdi ne de sınıflı toplum! Düşünebiliyor musunuz, daha ortada

doğru dürüst bir devlet bile yokken, yani kuruluşun başlarındayken Osman'ın oğlu Murat kendi adına para bastırıyor! Demek ki, o göçebe barbarlar, yani „sınıfsız toplum“ üyeleri, sınıflı toplumun-medeniyetin işareti olan parayla çoktandır haşır neşir oluyorlardı! Onu tanıyor ve kullanıyorlardı. Yani o göçebe-barbar şef-Murat hem sınıfsız toplumun bir elementidir, hem de kendi içinde potansiyel olarak gelişen bir Osmanlı Sultanıdır! Aynı şekilde, kapitalist toplumun üretici güçleri olarak burjuvazi ve işçi sınıfı da, bir yandan sistemin içindeki kimlikleriyle sistemle birlikte gelişirken, diğer yandan da, kendi içlerinde kendi inkârlarını, yani bilgi toplumunun üretici güçlerini de potansiyel olarak barındırarak geliştirmiş olurlar. Ve öyle olur ki, burjuvazi kendi inkârı olarak bilgiyi temsil eden beyin gücüne dönüşürken, işçiler de robotlara yerlerini bırakırlar...



Her şeyin (her AB sisteminin) kendi içinde potansiyel olarak kendi inkârını (A'B') ürettiğinin-yarattığının resmidir!..

Ne zaman ki, insanlar kendi ihtiyaçlarından daha fazlasını üretmeye başlamışlardır, ki bu, insanlık tarihinde ilk kez, insanların hayvanları ehlileştirmeyi öğrenmeleriyle birlikte başlar, o andan itibaren, adım adım sınıflı topluma geçiş süreci de başlıyor demektir. Ne orta barbarlık, göçebe toplum, ne de yukarı barbarlık, tarımsal faaliyette bulunan yerleşik toplum, bunların hiç birisi saf komün-sınıfsız toplum değildir. Ama ne var ki, gene de biz bunları ilkel komünal toplum-sınıfsız toplum konağının içindeki aşamalar olarak ele alırız. Neden? Çünkü bu toplumlar, henüz daha sınıflı toplum bebeğine hamile bir kadın gibidirler de ondan! Çocuk henüz daha doğmamış olduğu için, biz var olanı, yani anneyi görürüz ortalıkta, onun varlığıyla nitelendiririz bu toplumları. Ama, eğer ana rahmindeki çocuğu da işin içine katarsak, ki katmamız gerekir, o zaman, hala „komünal üretim ilişkilerinin“ -„kan ilişkilerinin“-geçerli görüldüğü bu toplumları, artık öyle sadece, „sınıfsız toplum“ olarak tanımlayıp geçemeyiz. Her toplum biçimi, hem o an var olan, geçerli olan üretim ilişkilerinin maddeleşmiş bir şekli olarak belirli bir toplumsal durumu temsil eder, hem de, aynı anda, tıpkı hamile bir kadın gibi, kendi içinde daha ileri üretim ilişkilerini taşıyan, bir durumdan başka bir duruma geçiş halinde olan bir geçiş toplumdur o.

TEKRAR “ÇELİŞKİ” KAVRAMI VE TOPLUMSAL DEVRİM...

Üretici güçlerin gelişmesiyle üretim ilişkileri arasındaki ilişkiyi açıklarken burada çok önemli bir nokta var. Örneğin, ilkel komünal toplumdaki sınıflı topluma geçilirken, bu geçiş, üretimin bireysel karakteriyle, mevcut komünal üretim ilişkileri arasındaki çelişkiden kaynaklanmaktadır. Buradaki “çelişki” (ilkel komünal toplumun temel çelişkisi olarak ifade ettiğimiz “çelişki”), eski-var olan toplum biçimiyle (yani ilkel komünal toplumla), onun bağrında gelişen yeni (yani sınıflı toplum) arasındaki çelişkidir. Yoksa, bir sistem olarak “ilkel komünal toplumun iç çelişkisi” diye bir şey söz konusu olamaz! İlkel komünal toplum, üretimin toplumsal karakteriyle komünal üretim ilişkileri arasındaki uyuma dayanır.

Aynı şekilde, “üretimin toplumsal karakteriyle üretim araçlarının özel mülkiyeti arasındaki çelişki kapitalizmin temel çelişkisidir” derken, bunun da ne anlama geldiğini gene iyi kavramak gerekiyor!

İnsanlığın son yüz elli yılına damgasını vuran “işçi sınıfı ideolojisine” göre bunun anlamı şudur: “Kapitalist sistemde üretim çok sayıda işçi tarafından yapılan toplumsal bir faaliyet haline gelmiştir ve bu da, üretim araçlarının özel mülkiyetine dayanan kapitalist üretim ilişkileriyle çelişmektedir. Bu yüzden, üretim araçları üzerindeki özel mülkiyete son verilerek, üretimin toplumsal karakterine uygun, üretim araçlarının toplumsal mülkiyetini esas alan yeni bir üretim ilişkileri sistemi kurulmalıdır”. Ve nitekim aynen böyle de yapılır! Dünyanın üçte birinde, “üretim araçlarının özel mülkiyetinin ortadan kaldırıldığı”, bunun yerine “toplumsal mülkiyetin” konulduğu “sosyalist ülkeler” kurulur. Ama sonuç ortada!

Neden?.. Yanlış olan, “kapitalist sistemin temel çelişkisi, kapitalist üretim ilişkileriyle üretimin toplumsal karakteri arasındaki çelişkidir” sözü mü idi? Hayır, yanlışlık burada değildir! Yanlışlık, bu ifadenin anlaşılma tarzında yatıyordu!

Ne demek mi istiyorum?..

“Kapitalist sistemde, büyük sanayi çok sayıda işçiyi bir arada üretim yapmaya zorladığı için üretim toplumsal bir faaliyet haline gelmiştir” sözünden kaynaklanıyordu!¹¹ Bu doğru değildir. Üretimin toplumsal bir karaktere sahip olması fabrikalarda çok sayıda işçinin bir arada üretim faaliyetinde bulunmasıyla açıklanamaz! Çok sayıda işçi bir arada çalışıyor da olsalar, bu yüzden zamanla aralarında bir sınıf bilinci de gelişse, gene de, bu ayrı bir şeydir, işçilerin toplum için toplumsal üretim yapmaları ayrı bir şeydir. Çünkü, objektif olarak, bir işçi toplum için değil, iş gücünü satarak kendisi için, bireysel olarak üretim yapmaktadır. Onu, toplum için üretim yapan bir komün üyesinden ayıran da budur zaten. Sonra, bilimsel olarak, “işçinin mülk sahibi olmadığı”, “zincirlerinden başka kaybedecek bir şeyinin bulunmadığı” da doğru değildir.¹² İşçi, kendi iş gücünün sahibidir! Ve sahibi olduğu bu iş gücünü satarak, bunun karşılığında kapitalistten aldığı ücretle varlığını sürdürmektedir. Yani, işçi de, mülk sahibi olarak, kendisi için, bireysel olarak varlığını devam ettirebilmek için üretim yapmaktadır. Halbuki bir komün üyesinin, bireysel olarak sahip olabileceği (kendi iş gücü de dahil!) hiçbir şeyi yoktur. “Sahip olmak” kavramının kendisi zaten sınıflı toplumla birlikte ortaya çıkar. Bu yüzden de, komün üyesi bir insanın bireysel varlığı oluşmaz. Onun “bireysel varlığı” komünün varlığının bir uzantısıdır.

Peki o zaman sorun nerede?

Kapitalist sistem altında, üretici güçlerin gelişmesiyle üretim ilişkileri arasındaki çelişki, uyumsuzluk nereden kaynaklanıyor?

Kapitalist sistem içinde üretici güçler geliştikçe, bununla birlikte, üretimin toplumsal olarak yapıldığı modern komünal toplumun üretici güçleri de potansiyel olarak gelişirler diyoruz. İlk bakışta paradoksal gibi görünen bu gelişme diyalektiği evrensel diyalektiğin toplumsal plandaki yansımasıdır. Çünkü “yeni”, daima, “eski”nin içinde, onunla et ve tırnak gibi içiçe varolan potansiyel bir güç olarak gelişir¹³. Yani, üretim

¹¹Bu anlayış hem Marks'ta-Engels'te, hem de Lenin'de aynıdır.

¹²Burada tartışılan, „mülkiyet“ kavramının özüdür. “Sahip olma” olayıdır.

¹³Yani öyle, “önce işçi sınıfı devrimi yapar, iktidarı alır, ondan sonra da üretim araçlarını devletleştirerek üretim ilişkilerini değiştirir -sosyalist devrimi yapar- görüşü doğru değildir! Pozitivist devrim anlayışının -ideolojik toplum mühendisliğinin- işçi sınıfı versiyonu diyoruz buna!

faaliyetinin bireysel olarak yapıldığı kapitalist toplum, kendi içinde, potansiyel olarak modern komünal toplum bebeğini oluşturmaya başlar. Çünkü, üretici güçlerin gelişmesi olayının özü, bilginin gelişmesi olduğu kadar, aynı zamanda bu bilginin maddi bir gerçeklik haline dönüştürülmesinin sonucu olan teknolojinin (üretim araçlarının) gelişmesi olayıdır da. Burjuvazi ve işçi sınıfı, üretim faaliyetini birlikte gerçekleştiren toplumsal varlıklar olarak sistemin içindeki objektif üretici güçlerdir. İnsanları “üretici güç” yapan şey, onların temsil ettikleri, sahip oldukları toplumsal varlıkları ve fonksiyonlarıdır. Her yeni buluşla (bilgiyle) birlikte bu “üretici güçler gelişirken”, gelişen aslında sistemin sahip olduğu bilgidir. Kapitalizmin gelişmesi olayının özü budur. Üretim sürecine dahil olan her yeni makinayla-teknikle (üretim aracıyla) birlikte, “üretici güçlerin de geliştiğinden” bahsederken aslında bu gerçeği ifade etmiş oluruz! Sistemi kendi inkârına götüren, modern sınıfsız toplumu yaratan diyalektik budur.

Bilginin toplumsallaştığı, yani, eskiden olduğu gibi, bilgiye sahip çıkarak, bireysel üretim yapıp kâr elde edebilmenin anlamsız hale geldiği bir süreç düşününüz! Öyle ki, giderekten, bu toplumsallaşmış bilgiyi temsil eden insanların organize ettiği -kontrol ettiği- üretim birimlerinde, ürünü de -büyük ölçüde- işçilerin yerine robotlar gerçekleştirmeye başlıyorlar!.. İşte, modern komünal bilgi toplumu budur. Üretim araçlarının özel mülkiyetiyle üretimin toplumsal karakteri arasındaki çelişkinin ortadan kalkması olayının özü budur. “Üretim araçlarına sahip olmanın” bireylere bir ayrıcalık sağlamadığı, bunun, birey olarak varoluşun ön koşulu olmaktan çıktığı bir toplumu düşünün o zaman olay daha iyi anlaşılır...

Bütün bunlar hayal mi diyorsunuz!..

Bu sürecin bugün bizzat burjuvazi tarafından da desteklediğini unutuyorsunuz galiba (aynen bir zamanlar feodallerin kendi diyalektik inkarları olarak Kent toplumunu yarattıkları o süreç gibi!) Evet, küreselleşmenin, küresel rekabetin hızlanmasıyla birlikte bugün genel olarak dünyanın her yerinde burjuvazinin de bütün gücüyle desteklediği bir süreçtir bu! Çünkü, rekabetin olağanüstü hızlandığı dünya pazarlarında, artık bir malı en ucuz ve en iyi kalitede kim üretebiliyorsa o üstünlük kazanıyor. Daha çok artı değere el koymaktan başka bir amacı bulunmayan burjuvazi de, başka çıkar yolu kalmadığı oranda üretim maliyetlerinin düşeceğini hesaplayarak çözümü makinelerde, robotlarda buluyor! En önemlisi de işçilerden, sınıf mücadelesinden kurtulacaklarını düşünüyorlar bu şekilde! Ama şunu hiç düşünmüyorlar ki, işçilerin yerini robotların aldığı bir toplumda kendilerinin de yeri olmayacaktır! İşçi olmayınca kâr, artı değer olur mu? Ne için bireysel üretim yapacak o zaman burjuva!..

İşte olay budur! Bu nedenle, kapitalist toplum zorunlu olarak bilgi toplumuna, modern komünal topluma doğru evriliyor. Ve üretici güçlerin bu evrimi kapitalist üretim ilişkilerinin içinde gerçekleşiyor. Üretim araçlarının özel mülkiyetine gerek kalmadan üretimin toplumsal olarak yapıldığı yepyeni bir toplum biçimi oluşuyor kapitalizmin içinde. Bu süreç geliştikçe üretimin toplumsal karakterine uygun yeni toplumsal ilişkiler de bununla birlikte gelişecekler, üretim araçlarının özel mülkiyetine dayanan kapitalist üretim ilişkileri ise buna paralel olarak yok olup gidecektir. Toplumsal anlamda devrim olayı budur. Yeninin eskinin içinde gelişmesi olayı budur. Marx'ın, “çok sayıda işçiyi bir araya toplayarak üretimin toplumsallaşmasına yol açıyor” dediği o “büyük sanayi” kendisi bile yok oluyor bugün artık! Hem de içinde çalışan o işçilerle birlikte!..

Özetlersek; çelişki, kapitalizmle, kapitalist toplumun inkârı olarak onun içinde gelişen bilgi toplumu arasındadır. Kapitalizmin temel çelişkisi sorununu, “burjuvazi özel mülkiyeti, işçi sınıfı da üretimin toplumsal karakterini temsil ediyor, bu nedenle, bu iki sınıf arasındaki çelişki kapitalizmin temel çelişkisidir,

işçi sınıfı burjuvaziyi alaşağı ederek iktidarı alınca bu çelişki de çözülmüş olur” şeklinde düşünmek doğru değildir!

YA PEKİ DEVLETÇİ KAPİTALİZM, O GELİŞTİRMİYOR MU ÜRETİCİ GÜÇLERİ?..

Nereden nereye geldik! Şimdi tekrar konuya dönüyoruz!. Aslında kasten uzun tuttum yukardaki açıklamaları. Çünkü, olayın özünün gelip buraya dayanacağı belliydi!

Deniyor ki, “madem ki devrim, üretici güçlerin gelişmesinden kaynaklanıyor, e, o zaman, onlar da, yani Devletçi kapitalizm de -Devletçi burjuvalar da- geliştirmiyorlar mı üretici güçleri;¹⁴ bu durumda niye onlara karşı çıkıyorsun da, üretici güçlerin gelişmesinden bahsederken illa o Anadolu burjuvalarını öne çıkarıyorsun”?.. Yani, sadece Anadolu kapitalizmi mi geliştiriyor üretici güçleri?..

Gördünüz mü konu nasıl döndü dolaştı bu noktaya geldi! Çünkü işin özü (1950 neden bir devrimdir sorusuna verilecek cevabın özü) burada, bu soruya verilecek cevapta yatıyor. Ve ben de bunu bildiğim için girişi o kadar uzun tuttum!.. Önce şu devrim-üretici güçler olayını bir yerine oturtalım ki ondan sonra bu soruya cevap verelim istedim!..

Aslında bu konuyu daha önceki çalışmalarda defalarca ele almaya çalıştık, ama bazı şeylerin altını bir kere daha çizelim:

Osmanlı’dan Cumhuriyet’e geçiş direkt olarak bir toplumsal devrim olayı değildir!..

Değildir, çünkü bu, üretici güçlerin Osmanlı toplumu içindeki gelişmesinin sonucunda ortaya çıkan -üretim ilişkilerinin eski toplumun içine sığamaz hale gelmelerine bağlı olarak gerçekleşen- bir sonuç değildir!..

Soruyorum, değişen alt yapıya uygun bir üst yapı oluşturma olayı mıdır Cumhuriyet’in kuruluşu?..

Devrim olayını bir iktidar sorunu olarak gören Kemalistler’in -ve onların ideolojik etki alanı içinde olan “solcuların”- dışında kim iddia edebilir böyle bir şeyi! Öyle ya, ilk aşamada siyasi iktidarı feodallerden alacaksın ki -tabi bu durumda Batı’nın feodal toplumunun yerini de bizde Osmanlı toplumu almış oluyordu!!- sonra, ikinci aşamada da, devlet gücünü kullanarak yukardan aşağıya doğru bir toplum mühendisliği faaliyetiyle kapitalist üretim ilişkilerini hayata geçirebilesin!.. Tıpkı o “iki aşamalı sosyalist devrim” anlayışı gibi!! Önce -“devrimin ilk aşamasında”- işçi sınıfı iktidarı alacak, sonra ikinci aşamada da, yukardan aşağıya doğru devlet gücü kullanılarak sosyalist üretim ilişkileri hayata geçirilecek!! Bu türden devrim anlayışları -bu ister burjuva devrimi yapmaya yönelik olsun, ister işçi sınıfı devrimi yapmaya- pozitivist bir toplum mühendisliği olayıdır o kadar!.. İşte bizim Cumhuriyet’imizin kuruluşuna damgasını vuran da budur...

Bu konuyu kapatmadan önce hemen akla gelen bir soruya da cevap vermeye çalışalım:

¹⁴“Üretici güçler” deyince-insan unsurunu bir yana bırakarak, bundan sadece tekniği, üretim araçlarını vb. anlarsanız, sonunda varılacak yer budur işte; kaçınılmaz olarak bu türden sorular çıkar ortaya!..

Peki, madem ki bizdeki “Cumhuriyet devrimi” de “Sovyet Devrimi” gibi pozitivist yöntemlerle gerçekleştirilmiş bir toplum mühendisliği olayıdır; o halde buradan, Cumhuriyet’in de tıpkı “1917 Devrimi” gibi kalıcı olmayan sunni bir mühendislik faaliyeti olduğu sonucunu mu çıkarmamız gerekecektir; yani, eninde sonunda Cumhuriyet öncesine geri mi dönelecektir?!

Elbette ki HAYIR! Peki neden hayır? Çünkü, bir toplum mühendisliği harikası olmakla birlikte, Cumhuriyet, varolan üretim ilişkilerini -kapitalist özel mülkiyeti- tasfiye ederek onun yerine “toplumsal mülkiyet” adı altında katı bir Devletçiliği getirme amacını gütmemiştir!.. Evet, Cumhuriyet’le birlikte eski Devletçi düzen özünde bir nitelik değişimine uğramamıştır, yani Devletçilik onun da özünde vardır; AMA o -yani Cumhuriyet- bunun yanı sıra KENDİ DİYALEKTİK İNKARI olarak bir Anadolu kapitalizmini yaratmanın yolunu da açmıştır. Halbuki “sosyalist sistem”, tam tersine, üretim araçlarının özel mülkiyetini yok etmeyi hedef almıştır; yani o kendi diyalektik inkarı olarak bunu görüyordu!.. Ki bu durumda da, hedefe yaklaştıkça KENDİSİ de yok olma noktasına gelmiştir! Çünkü, işçi sınıfı ve burjuvazi birbirlerinin varlık şartı olarak birarada vardılar!.. Bunlardan biri diğerini zorla yok etmeye kalktığı an kendi varoluş temellerini de yok etmiş olur... 1917 ve 1989 “Devrimlerinden” -1923’le mukayese edince- çıkarılacak sonuç budur... İşte, her şeye rağmen, M. Kemal’i LENİN’E göre daha çağdaş bir toplum mühensisi olarak tarihe geçiren diyalektik bu olmuştur... Biri, yaptıklarıyla, kendisini de yok ederek oligarşik Devletçi bir toplumun yolunu açarken, ötekisi, kendi diyalektik inkarını yaratarak ilerlemenin yolunu açmıştır...

Bu nokta çok önemli. Batı’da Burjuvazi, kapitalist sistemin bir üretici gücü olarak, kimliğini feodal sisteme ve onun egemen sınıfına karşı mücadele içinde kazanmıştır. Aynı işi bizde yapmaya çalışanlar ise, “Beyaztürk” Devlet sınıfıyla ve onun müttefiki Devletçi burjuvalarla mücadele içinde olan Anadolu burjuvaları olmuştur. Devletçi burjuvaların ise başlangıçta Devlete ve Devletçiliğe karşı mücadele gibi bir hedefi yoktur! Onlar, kendilerini Devlet sınıfının bir uzantısı olarak görmüşlerdir hep. Bu nedenle, şimdi eğer siz, “üretici güç” kavramını sadece teknik, üretim araçları vb. olarak görürseniz bu olayı kavrayamazsınız. Üretici güç-güçler, eskinin içindekilere ilave olarak, eskinin içinde onun diyalektik anlamda inkârı olarak gelişen yeninin güçleridir de. İşte zaten bu yüzdendir ki 1950’de DP’nin iktidara gelişi de bir devrimdir diyoruz...

Bu noktaya daha sonra tekrar döneceğiz. Şimdi, geriye dönerek sistemin nasıl geliştiğini, 1950’ye nasıl geldiğini izlemeye çalışalım. Çünkü, devrim olayının iki yanı vardır...

Birincisi açık: Yeniyi, yani doğacak olanı içinde -ana rahminde- barındıran altta güreşen sınıfın-“yönetilenlerin”, “yönetenlere”-üstte güreşenlere karşı direnciyle-sınıf mücadelesiyle başlar. Bu yanıyla bir doğum sancısına da benzer devrim olayı. İkincisi ise, eskinin içinden yeninin (yani çocuğun) doğup gelişidir. Hiçbir devrim, sadece sınıf mücadelesinin sonucu olarak, eskinin içindeki -eskiye ait- bir sınıfın diğerini altetmesiyle gerçekleşmez (devrim olayını, işçi sınıfının burjuvaziye alaşağı ederek iktidara gelmesi şeklinde yorumlayanlara duyurulur!..) Örnek mi: Ortaçağ Avrupası’nı, o dönemdeki köylü isyanlarını düşünelim. Hiçbir köylü isyanı burjuva devrimi sonucunu vermemiştir. Yani köylülerin isyan ederek iktidarı ele almaları olayı değildir burjuva devrimi. Onlar doğum sancılarıdır sadece. Eskinin (feodal sistemin) içindeki adalet arayışlarıdır (aynen işçi sınıfının kapitalist toplumun içindeki

mücadelesi gibi). Devrim ise, eskinin yerine yeninin geçmesi olayı oluyor. Devrim, yönetilenlerin içinde (onun ana rahminde) gelişen yeniye ait güçlerin, halkın muhalefetini de örgütleyerek, varolana alternatif bir sivil toplum gücü haline gelmesiyle birlikte gerçekleşiyor. 1950'de olan da budur işte -hadi, bu sürecin çok önemli bir aşamasıdır¹⁵ diyelim!-. Yoksa sadece yönetilenlerin isyanıyla-mücadelesiyle devrim falan olmaz!..

Şimdi isterseniz önce, önümüzdeki büyük tabloya tekrar bir göz atalım ve sistemin nasıl oluştuğunu hatırlayalım:

OSMANLI SİSTEMİNİN YAPISI VE DEVRİM-KARŞI DEVRİM DİYALEKTİĞİ...

Burada altı çizilmesi gereken nokta, Osmanlı'da kapitalizmin "atı alanın Üsküdar'ı çoktan geçtiği" bir ortamda (dış dinamik olarak Batı'nın -dünya kapitalist sisteminin-etkisi altında) "dışa bağımlı" bir süreç içinde gelişmeye çalışmasıdır.

Türkiye'de "solcular" hep „dışa bağımlı“ kapitalizme karşı olduklarını ifade ederek söze başlarlar, neden acaba? Hani şimdiye kadar, yukardan aşağıya doğru Devletin koruması altında gelişmiş Devletçi burjuvalara karşı çıkan bir "solcu" görmedikte!! Ne kadar ilginç değil mi, "dışa bağımlı kapitalizme karşıyız" diyerek geliştirilen paradoksal bir "solculuk" anlayışıdır bu!! O gayrimüslim burjuvalar da aynı mantıkla ("dışa bağımlılar" denilerek) yok edilmemiş miydi? Dikkat ederseniz burada karşı olunan şey Devlete bağlı olmadan aşağıdan yukarıya doğru gelişen bir kapitalizmle birlikte Devlete-iktidara rakip olarak ortaya çıkmaya başlayan kendine özgü bir sivil toplumdur.

"Dışa bağımlı", "işbirlikçi" diyorlar... Sen iç dinamiğin önünü tıkarsan tabi ki dışa bağımlı olarak gelişmeye çalışacak kapitalizm! Hem sonra, kapitalizm kapitalizmdir, bunun "millisi" daha mı az acıtıyor! "Dışa bağımlı" olarak gelişmek aslında küresel pazarlara bağlı olarak gelişmek demektir, çünkü kapitalizm ancak dış pazarlara açılarak gelişebilir. Alın elinize bir kalem ve ta o İttihatçılardan onların günümüzdeki uzantılarına kadar bir çizgi çekin, bunların hepsinin bu konuda özünde aynı olduklarını göreceksiniz. Dün, gayrimüslim burjuvalara "milli değiller" diyerekten kök söktürenlerle, Menderes'e kan kusturanların -daha sonra da, "27 Mayıs'ın getirdiği özgürlük ortamı" içinde hikmeti vücut bularak "Morison Süleyman" sloganlarıyla "solculuk" yapmaya başlayanların- aynı Devletçi-İttihatçı kökten geldiklerini tesbit etmek oldukça ilginç olsa gerek! Ama, şimdi buna da diyecekler ki, "solcular elbette ki emperyalizme karşı milli burjuvaziden yana olacaktır"! "Solculukla" milliyetçiliğin arasındaki sınırların iyice ortadan kalktığı küreselleşen bir dünyada laf yetiştiremezsiniz bunlara! Hem "milliyetçidir" bunlar hem de Batıcı-"solcu" (yani, Batıcı-"millici solcu"! bir aşure çorbası!!) Oturun isterseniz sabahlara kadar tartışın bunlarla, bir yere varamazsınız! İttihatçılık adı verilen bir tür pozitivist virüs girmiş bir kere beyinlere, boyuna da kılık değiştirip duruyor! Buna karşı bağımsızlık sistemini güçlendirmekten başka çare yok!! Yok, çünkü aynı Devletçi virüs son zamanlarda "yerli-milli" adı altında "Beyaztürk" Devletçilere karşı sivil toplum unsuru olarak ortaya çıkanlara da bulaştı ve "biz her türlü milliyetçiliği ayaklarımızın altına aldık" diyenleri de "Siyahtürk" Devletçi-milliyetçiler haline dönüştürdü!.. Benim işim ne kadar zor görüyorsunuz!..

Osmanlı toplumunun öyle bir yapısı vardı ki, Batı'da kapitalizm gelişirken aslında benzer süreçler o zaman bizde de yaşanmış. 16. Yüzyıl'ın ortalarından itibaren başlayan yapısal değişim süreci bizde de benzer bir protokapitalist formasyonu beraberinde getirmişti; ama bizdeki merkezi-Devletçi yapı çok daha güçlü olduğu için, ilerde burjuva haline gelme potansiyeli olan "Müslüman orta sınıf"¹⁶ daha doğarken boğuldu. Bunun en açık örneğini II.Mahmut'un kıyımlarında görüyoruz. Daha sonra da öyle; Osmanlı Devlet sınıfı, tarihin her döneminde, elindeki bütün imkânları kullanarak varolan statükoyu muhafaza edebilmek için

¹⁵„Başlangıcıdır“ diyorum, çünkü bizde burjuva devrimi süreci zamana yayılarak gerçekleşen bir süreçtir. Yani öyle 1950'de her şey olup bitiyor diye bir durum söz konusu değildir!!

¹⁶ Bu kavram Karpaz hocaya ait, ben de onun tanımladığı anlamda kullanıyorum. Allah rahmet eylesin, kendisinden çok şey öğrendim...

kendisine rakip bir sivil toplumun ortaya çıkmasını engellemeye çalışmıştır. Bu arada, kafasını kuma gömdüğü için de tabi, Batı'da atı alanın Üsküdar'ı geçtiğini göremez...

Bütün bunları daha önce ayrıntılı olarak ele almaya çalışmıştık. Burada altını çizmeye çalıştığımız nokta, Osmanlı-Türkiye somutu söz konusu olduğu zaman, devrim-karşı devrim diyalektiğinin de gene ta o zamanlardan, 16.Yüzyıl'ın ortalarından itibaren yapısal değişim süreci ve buna karşı direnişle birlikte başladığıdır. Devlet, iç dinamiklerin önünü kesip sistemin gelişme yolunu saptırınca, onlar da ne yapsınlar, dış dinamiğin etkisi altında yeni bir yol çizerler kendilerine. Ama Devlet bu, durur mu, o da bu sefer "milliyetçi", "ulus yaratıcı", "iç dinamiğin gerçek temsilcisi kahraman" edasıyla çıkar ortaya! İç dinamikleri temsil eden sivil toplum unsurlarını "dışa bağımlı", "işbirlikçi" olmakla suçlayarak kendisine gene "ilerici", hem de bu sefer "milliyetçi-milli kurtuluşçu" bir yol çizmeye çalışır! Hani, "ancak Devlet kurtulursa millet de kurtulmuş olur" ya, o mesele!! Devletçi milliyetçiliğin, ve de "ilericiliğin" gelişeceği yeni kanal bu olacaktır!..

Osmanlı'da ve Türkiye'de kapitalizmin, dünya kapitalist sisteminin etkisi altında "dışa bağımlı" olarak mı, yoksa Batı'da olduğu gibi "kendi iç dinamikleriyle"mi geliştiği konusu tartışılırken bir nokta öne çıkıyor ve bazan yanılığara neden oluyor. Kapitalizmin dış dinamiğin etkisi altında "dışa bağımlı" olarak gelişmesi çoğu zaman (tabi milliyetçi-solcu-Kemalist ideolojinin çarpıtmasıyla) sanki "periferi tipi" bu gelişmede iç dinamikler hiç rol oynamıyormuş gibi bir yanılığa neden olmaktadır. Öyle bir tablo çizilir ki önünüze: Bu durumda, bir yanda, dış dinamik olarak "emperyalizm" -ya da "dünya kapitalist sistemi" denilen bir heyula "üst akıl"- vardır ortada, içerde de tabi, "bunların uzantıları" olarak ortaya çıkmış olan ve aslında gelişmeci-ilerlemeci anlamda iç dinamiklerle hiç alakası olmayan, tam tersine onları -yani iç dinamikleri- körelten, onların önünü kesen "işbirlikçiler"! Diğer yanda da, bunlara karşı olan "millici" güçler vardır tabi! Kimdir bunlar diye sorduğunuz zaman da, "başta milli burjuvazi" olmak üzere "asker sivil aydın zümre" falan diye cevap verirler! Sonra da, "elbette ki halkımız da karşıdır bunlara" diye eklenerek, "cahil" halkı "işbirlikçilerin" elinden kurtarmak için mücadele edilmesi gerektiği söylerler!..

Hepimiz, Türkiye'deki bütün "solcular" bu türden Devletçi bir milliyetçiliğin-Kemalizmin ideolojik etki alanı içinde "solcu" olmadık mı! Sonra da tabi bunun üzeri Marksizmle-işçi sınıfı laflarıyla falan cilalanmadı mı! Çünkü, her ikisi de Devletçi olduğundan arada hazır bir uzlaşma zemini vardı zaten! Bu durumda niye reddedecektin ki önüne konmuş o hazır reçete "devrim" anlayışını! Üstelik, "Dünya Sosyalist Sistemi"de destekliyordu bunu! Çünkü böyle bir "devrim" anlayışının ucunun kaçınılmaz olarak "kapitalist olmayan bir yola" çıkacağını, bunun da, eninde sonunda sırtını Sosyalist Sisteme dayamak zorunda kalacağını düşünüyordu onlar da¹⁷. 27 Mayıs'tan sonra 12 Mart'lara ve 12 Eylül'lere varan yolun taşları bu türden ideolojilerle döşendi. Sadece o "Yön" ya da "Devrim" dergilerinin, bunların etrafında kümelenen "devrimcilerin" değil, kendisine "işçi sınıfı sosyalisti" diyen birçok hareketin de yolu böyle açıldı, geliştirildi. Bizler de, o Kemalist-Jöntürk ruhuyla (kendimizi "Marksist Leninist" sanarak tabi) kuzu kuzu geldik bu oyuna! Helal olsun!!

Her neyse, tekrar konuya dönersek: Dünya kapitalist sistemine "bağımlı" da olsa kapitalizm kapitalizmdir. İçerdeki o "işbirlikçiler" denilenler de, son tahlilde, "periferi tipi" bir kapitalleşmede ortaya çıkmaya-şekillenmeye başlayan iç dinamiklere işaret ederler¹⁸. Kimdir ki

¹⁷Alın o Baas tipi "sosyalizm"leri, bunların hepsi ("milli kurtuluşçuluk", "devrimcilik", hatta "sosyalizm" adı altında) belirli bir toplum mühendisliği anlayışının ürünü olmadılar mı! Eğer tekere taş konulmasaydı (bu konuyu daha sonra 12 Mart'ı yazarken ele alacağız!) 8-9 Mart cuntasıyla Türkiye'ye de benzer bir rejimi getirmeyi düşünüyordu bunlar!..

¹⁸"Dışa bağımlı" olarak da olsa, aşağıdan yukarıya doğru gelişen kapitalizm, süreç içinde, kaçınılmaz olarak, içerde statükoyu temsil eden Devletin karşısında bir sivil toplum potansiyelini de beraberinde geliştirir. Buradaki "dışa bağımlılık", kapitalizmi -pazar ilişkilerini- geliştirmek isteyen sermayenin (iç ve dış) ortak çıkarlarının sonucudur; eski -kapitalizm öncesi- ilişkileri çözdüğü için de -çözdüğü oranda-

bunlar, tüccar, sermayedar, meta üretimi yapmaya başlayan toprak sahipleri ve küçük üreticiler değil midir bunlar son tahlilde. Hani o, “emperyalizm sadece sömürür, kapitalizmi geliştirmez” lafı var ya, bunların hepsi tek yanlı zıvalartır; bir kere o “emperyalizm” tahlilleri de sakattı¹⁹! Emperyalizm eşittir sermaye-sermaye ihracı diye anlatıldı bize hep. Milliyetçi-“milli kurtuluşçu” tezlerle “solcu” ideoloji arasında uzlaşma sağlamak için her şey o kadar güzel kitabına uyduruldu ki! Bütün amaç aslında, eski sistemin devamı da olsa, pozitivist-modernist yeni Devletçi kadroların “emperyalizme” ve “dışa bağımlı kapitalizme” karşı “Sosyalist Sistemin” desteğini de arkalarına alarak iktidara gelmesiydi!

Alın “Milli” Kurtuluş Savaşımızı!. Hani nerde o “millici” teoriler! Ülkeye yabancı sermaye girişi Kurtuluş Savaşından sonra (1920-30 arası dönemde) azalmamış artmıştır!.. Ve iyi de olmuştur! Alın 1950 sonrasını, ülkeye yabancı sermaye girişi iyi mi olmuştur kötü mü, bakın şöyle bir rakamlara ve kapitalizmin gelişme seyrine!.. Allah kahretsin bu milliyetçi yobazlığı!. Bugün artık herkes yabancı sermayeyi çekebilmek için neredeyse göbek atacak dünyada, ama bunlar halâ, bu Devletçi-milliyetçi-“solcu” kafayla siyaset yaparak-yabancı sermaye düşmanlığı yapmaya çalışıyorlar! Bir sürü genç insanın da kafasını karıştırıyorlar bu şekilde. Benim vatandaşım TC pasaportuyla Almanya’da (Avrupa’nın her yerinde, veya ABD’de) her türlü malı-mülkü alabiliyor, kimse de buna karşı en ufak bir tepki göstermiyor, ama bir Alman-ya da İngiliz (veya başkası) Türkiye’de bir ev, ya da arsa, veya buna benzer bir şey almaya kalkınca ülke satılmış oluyor, “milliyetçi”-“solcu” damarlar kabarıyor, pes doğrusu”!..

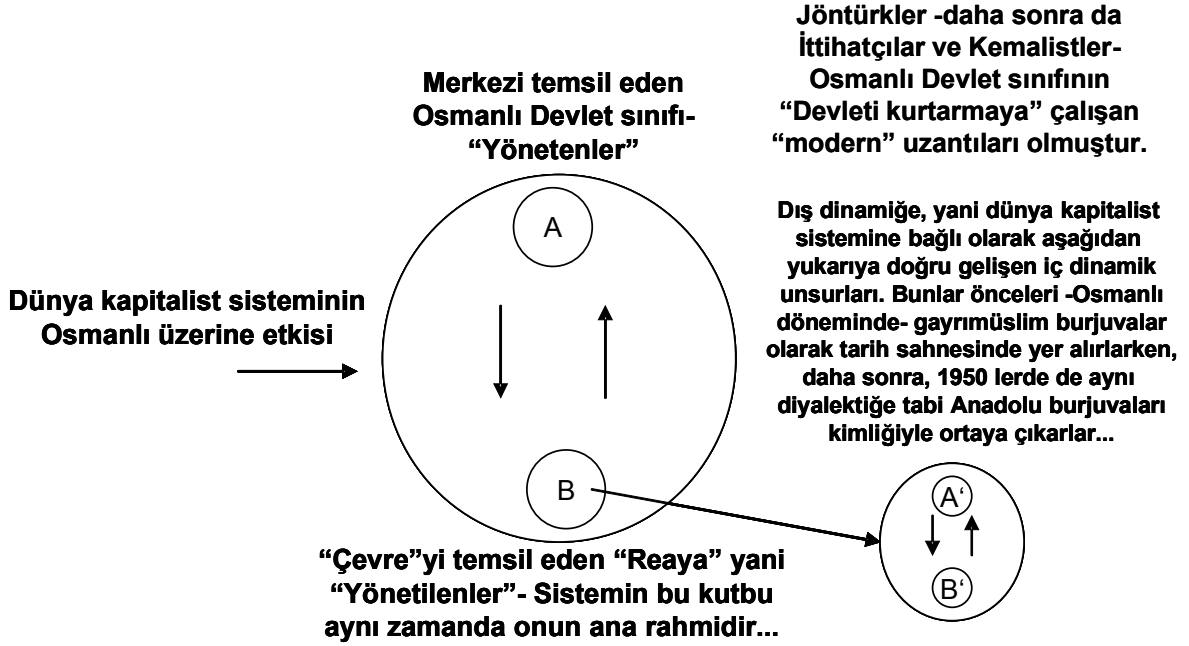
Evet, hangi biçimde gelişirse gelişsin kapitalizm kapitalizmdir. Ha, iç dinamikler öyle değil de böyle şekillenmeye başlamış!.. Ne yapalım, bizde de böyle olmuş, kader utansın!.. Onun sorumlusu da gene sensin (yani Devlet)! Süreci saptırdığın için bu sonuç çıktı ortaya. Burada önemli olan, sistemin, aşağıdan yukarıya doğru gelişen bir pazar mekanizmasının aracılığıyla değişmeye başlayıp başlamadığıdır. Yoksa, üretici güçlerin hangi biçimde geliştiği ayrı bir konudur.

Batı’da, 19.yy’ın başlarından itibaren, kapitalizm artık kabına sığamaz hale geldiği için, sermaye dünyaya açılarak kendisine yeni pazarlar yaratma çabasına girmiştir. Osmanlı’da kapitalizmin gelişme süreci işte tam böylesine zorlayıcı bir dış dinamiğin etkisi altında yol alır. Ama bu dönemde Batı’lı kapitalist ülkelerle yeni tipten ilişkiler geliştirmeye başlayan Osmanlı’nın derdi aslında kapitalizmi geliştirmek falan değildir. O, kendisini kurtarma çabası içindedir halâ. Yani, sürecin-etkileşimin aktif yanı dış dinamiktir. Osmanlı, kurbanlık bir koyun gibi dış dinamiğin eline düşer, kaderini adeta ona terkeder. İşte, Keyder’in, dış dinamiğin

ilericidir. Evet, bu durumda üretilen artının bir kısmını da yabancılar alıp götürmektedir, ama öbür durumda da artıya el koyan kapitalizm öncesi bir güç olarak asalak bir Devlet vardır ortada! Hiç olmazsa biri, malı götürürken, kapitalizm öncesi ilişkileri de çözerek sistemin ileriye doğru gitmesinin yolunu açmış oluyor. Bu durumda, bir süre sonra, bitiş kanlanan -kendine güveni gelen- yerli burjuvaziyle yabancı sermaye arasındaki çelişkiler sistemi daha ileriye taşıyacak bir potansiyeli de beraberinde getirir. Ama, Devlete bağlı olarak gelişen kapitalizm tamamen asalaktır ve hiçbir kitle temeli yoktur. Bu yüzden de sivil toplum geliştirici bir potansiyeli barındırmaz. Pazar ilişkilerini geliştirmek diye bir derdi de yoktur zaten bunların. Çünkü varolan pazar tekelleri konumda olan bir avuç Devletçi burjuva için yeterlidir! Pazarın gelişmesi demek, yeni rakiplerin de ortaya çıkması demek olacağı için bu konuda onların pek istekli oldukları söylenemez!..

¹⁹Bu türden ideolojik tahlillerin hepsinin soğuk savaş ortamının ürünü olduğunu unutmamak gerekir. Bir yanda “Dünya Sosyalist Sistemi” vardı, diğer yanda da “kapitalist-emperyalist sistem”. Dünya ikiye bölünmüştü. Ve her şey bu zemin üzerinde “ak” ve “kara” olarak değerlendiriliyordu. “İyi” olan, elbette ki, “sömürünün olmadığı”, işçi sınıfının iktidarda olduğu Sosyalist Sistemdi. Bütün “kötülükler” ise kapitalizme aitti. Her şeyi bu türden bir duygusal zemin üzerinde değerlendirdiğimizi unutmayalım. Örneğin, çok emperyalizm-sömürü-millî burjuvazi edebiyatı yaptık, ama sonunda, o “emperyalizm” dediğimiz şeyin altında yatanın da dünya kapitalist sistemi olduğunu, bu yüzden, merkez çevre ilişkileri diyalektiğine bağlı olarak bu sürecin-kapitalist dünya ile ilişkiler sürecinin- kaçınılmaz bir şekilde çevre ülkelerde de kapitalizmin gelişmesine katkıda bulunacağını hiç düşünmedik. Bu konuda Keyder’in çalışmalarını öneririm...

-dünya kapitalist sisteminin- etkisi altında “periferi tipi kapitalistleşme” olarak tanımladığı Osmanlı’da kapitalizmin gelişmesi süreci böyle, bu koşullar altında başlar-gelişir²⁰.



Yukardaki şekil bu etkileşimi ve onun sonuçlarını çok güzel ortaya koyuyor aslında. Ama biz gene de bunu biraz daha açmaya çalışalım. Dünya kapitalist sistemiyle etkileşime bağlı olarak Osmanlı sisteminde meydana gelen yapısal değişimi şöyle özetleyebiliriz:

1-Sermaye dış dinamik olarak sistemi etkilemeye başlayınca ilk planda içerde kendisiyle işbirliği yapacak yerli bir burjuva sınıfı yaratır. O dönemin koşulları altında bu yeni sınıf Osmanlı'nın gayrimüslim kesimi içinden çıkacaktır. Bütün bunların nedenlerini daha önce ayrıntılı olarak ele aldığımız için şu an için o tarafına girmiyoruz. Çok basit aslında. Sermaye ülkeye girince, tüccar, aracı, temsilci vb.adı altında kendisiyle işbirliği yaparak iş görecek bir takım insanları da ortaya çıkarıyor. Sermaye için amaç daha çok kâr elde etmek için faaliyet alanını genişletmektir. Ama o, bu işi yaparken, kaçınılmaz olarak, halâ kapitalizm öncesi ilişkiler içinde bulunan sistemi de değiştirmeye zorlar. Ve öyle olur ki, sonuçta, bir yanda dış dinamik (değiştirici etken olarak Batı-sermaye) diğer yanda ise (buna bağlı olarak) gayrimüslim burjuvalarla birlikte yeniden şekillenerek gelişmeye başlayan iç dinamikler-tablosu çıkar ortaya. Dünya kapitalist sistemine bağlı olarak ortaya çıkan “merkez-çevre” ilişkisi böyle oluşur ve gelişir...

Şimdi, aslında bu süreç, çevre ülke açısından (dışa bağımlı da olsa) aşağıdan yukarıya doğru bir gelişmedir. “İşbirlikçi” olarak da olsa, gelişen o gayrimüslim burjuvazi bu ülkenin burjuvazisidir. Bunlar, daha önce sistemin içinde ortaya çıkan protokapitalist-orta sınıf mahalli liderlerden oluşmaktadır. Ha, neden daha sonra sadece gayrimüslim kesim öne çıkmıştır da Müslümanlar geri kalmıştır, bu ayrı bir konudur. 19. Yüzyıl'ın başlarına kadar arada bir ayrım yoktu aslında. Nasıl ki gayrimüslim kesimde protokapitalist mahalli liderler olarak “Knezler” “Kocabaşılar” ortaya çıkmışsa, Müslüman kesimde de bunların benzeri “Ayanlar” falan vardı. Ancak daha sonra, Devlet-Devlet sınıfı Müslüman orta sınıfa hayat hakkı tanımadı. Tanımadı, çünkü Devlet kendisine alternatif-rakip Müslüman bir orta sınıfın -sivil toplum gücü olarak- ortaya çıkmasını istemiyordu. Gayrimüslimlerin ise o dönemde zaten Devlete rakip olmaları -Devlet sınıfına dahil olmaları- mümkün değildi. II.Mahmut'la birlikte Müslüman orta sınıfın budanmasına paralel olarak dış dinamiğin etkisi altında

²⁰ Dünya Ekonomisi İçinde Türkiye, 1923-1929, Çağlar Keyder, Yurt Yay.

gayrimüslim bir burjuvazinin ortaya çıkış nedeni budur. Tabii bunda Batı'lı ülkelerin gayrimüslimleri tercih etmelerinin de etkisi vardır. Ne de olsa din-dil bağı falan da rol oynuyordu insan ilişkilerinde. Ve öyle olur ki, sistemin koyduğu kurallar-çerçeve içine sığdırılan bir garip kapitalistleşme süreci ortaya çıkar. Devletin zorladığı koşullar altında (gene "minare kılıfına uydurularak") gümrük-hukuk sistemi kolaylıklarından dolayı çoğunun cebinde Batı'lı ülkelerin pasaportu olan bir yerli-gayrimüslim-işbirlikçi burjuva sınıfı ortaya çıkar...

2-Sermayenin girişine bağlı olarak yönetilenlerin içinde aşağıdan yukarıya doğru bu türden gelişmeler olurken, yukardan aşağıya doğru, Devlet sınıfının-yönetenlerin içinde de belirli bir değişim, farklılaşma yaşanmaya başlanır. Jöntürkler dediğimiz kadroların ortaya çıkışı bu değişimin ürünüdür. Pozitivist yöntemlerle sistemi yukardan aşağıya doğru değiştirerek kurtarma sevdasında olan bir toplum mühendisleri grubu olsalar da, bunlar da aslında aynı sürecin -"periferi tipi kapitalistleşme" sürecinin- ürünü olurlar.

Sermayenin devreye girmesine bağlı olarak yaşanan bütün bu yapısal değişim süreçlerini ve buna bağlı olarak yaşanan sınıf mücadelelerini şöyle özetleyebiliriz:

Bir yanda dış dinamik olarak "Batı" vardır devrede, bu açık! Diğer yanda ise, eski sistem ve onun dinamiklerinin yanı sıra, dış dinamiğe bağlı olarak ortaya çıkmaya başlayan yeni tipten yapısal güçler -gayrimüslim burjuvalarla birlikte yavaş yavaş palazlanmaya başlayan Müslüman burjuvazi-

Şimdi, bu koşullar altında, eğer savaş olmasaydı, değişimi temsil eden güçler (Müslüman ve Hristiyan burjuvalar) ne yapar yapar eninde sonunda sürece hakim olarak onu düze çıkarırlardı. Evet, gayrimüslim-işbirlikçi burjuvaziyle Müslüman burjuvazi arasında da önemli çelişkiler-rekabet vardı, ama ne de olsa bunların ikisi de kendi varlık şartlarını pazar mekanizması içinde oluşturdukları için, sonunda, kavga dövüş bunlar işleri bir yoluna koyarak sürece hakim olurlardı. Ve biz de bugün tahlil yaparken derdik ki, bakın işte, dışa bağımlı olarak da başlasa sonunda kapitalizm kapitalizmdir, ne yapalım bizdeki süreç de böyle gelişmiş!.. Ama olmadı, süreç başka türlü gelişti.

Burada benim asıl altını çizmek istediğim nokta, bütün o, daha önce öğrendiğimiz emperyalizm tahlillerinin falan hep ideolojik olduğudur!..

Ne diyorduk biz (yani "solcular"): "Emperyalizm sermaye ihracı demektir". "Emperyalist ülkeler sermaye ihracı yoluyla geri kalmış ülkelerin gelişmesini engellerler". Evet doğru, emperyalizm sermaye ihracıyla birlikte tarih sahnesine çıkıyor. Ama burada sadece sermaye ve onun ihraç edilmesi olayı belirlemez süreci. Bir de kültür emperyalizmi olayı var!.. Yani, gelişmeyi engelleyen tek başına ülkeye sermayenin girişi değil²¹. Sistemin tarihsel olarak oluşan yaşam bilgileri temeli -buna kültür deniyor- tahrip edilerek onun bir enformasyon işleme sistemi olarak çalışmasının önü kesiliyordu. Yoksa sermaye niye girer ki bir ülkeye, kendi kendini üreterek büyümek için değil mi? Ama büyümek, daha çok artışa el koyabilmek için de bir şekilde girilen ülkede pazarın genişletilmesi gerekir. Yani, sömürebilmek için de olsa insanları pazara bağımlı hale getirmek gerekir. Bunun yolu da, demiryolları falan yaparak iç pazarı birbirine bağlamaktan geçer. Yani öyle, ben geldim seni sömüreceğim

²¹Yabancı sermaye ülkeye girdiği zaman elbette ki kapitalizm öncesi yerli zanaatları-lonca sistemini falan çözer. Bu doğrudur. Ama buradan şu sonuç çıkarılamaz: "Eğer yabancı sermaye olmasaydı bu yerli zanaatlar tıpkı Batı'da olduğu gibi bizde de modern kapitalist işletmeler haline dönüşebilirlerdi"! Hayır efendim dönüşemezlerdi. Çünkü bizdeki Devlet, kapitalizmin gelişme döneminde Batı'daki devletten çok farklı bir Devletti. Merkezi yapı çok daha kuvvetliydi. Sizin o kapitalizm öncesi zanaatlar, loncalar falan dediğiniz şeyler de tamamen bu Devletin kontrolü altında idiler. Bu türden saçmalıkları Çağlar Keyder çok güzel yanıtlıyor. Daha fazla ayrıntı isteyen biraz onun çalışmalarına baksın...

deyince bitmiyor iş! Hem sonra ne işe yarıyordu o “işbirlikçiler” falan? Bir pazar yaratarak insanları o pazara bağlayıp sömürebilmek için değil mi idi her şey?. Bunu yaparken de, “dışa bağımlı” falan da olsa bir kapitalistleşmeye neden olmuyor muydu sermaye. Olay budur! **Sen de adam ol kendini sömürtme! Bak o sermaye bir zamanlar Japonya’ya, Almanya’ya da girmiş ama hiçte sonuç aynı olmamış! Sen onu kullan, o da seni kullansın ve kazan kazan mekanizmasının içinde gelişsin süreç. Yani, öyle kör bir yabancı sermaye düşmanlığıyla-milliyetçilikle bitmiyor iş! Önce, “dışa bağımlı” olarak başlıyor her şey. Sonra, üretici güçler geliştikçe, yeni dinamikler de ortaya çıkıyorlar ve dışa bağımlılık, kendisi için varolma diyalektiğine dönüşüyor. Ama sen, Devlet olarak, kendi antika yapını muhafaza edebilmek için tutuyorsun, yok “Tanzimat”mış, yok “Batılılaşmak”mış işin yolundan çıkmasına neden oluyorsun!...**

Bakın Çağlar Keyder nasıl anlatıyor bütün bu süreçleri:

“Sermaye, daha yüksek kâr elde etme amacıyla faaliyet alanını genişletir. Bu süreç içinde geleneksel ekonomilere nüfuz eder, bunları dönüşüme uğratar ve meta üretiminin gelişimini hızlandırır. Sonuç, dünya pazarının genişlemesi ve yeni alanlara yeni uzmanlaşma ürünlerinin empoze edilmesidir. Bu tür alanlar, dünya işbölümüne katılmakla, daha büyük bir birim olan dünya ekonomisinin bir parçasını oluşturmak üzere kendi içsel eklemlenmelerini kaybederler. Başlangıçta, periferinin bu bütünsellik içindeki konumu, kapitalizm öncesi ekonomiye dünya pazarının gereksinimlerini ileten ticaret sermayesince belirlenir. Ticaret sermayesi, dünya pazarı için metalar üreten bir ihracat sektörü ile birlikte ithal malları talep eden bir tüketiciler grubu yaratır. Varolan toplumsal ilişkiler içinde, doğal ve diğer kaynakların özgül koşullarına bağlı olarak faaliyet alanını genişletmeye çalışır. Bu genişleme, küçük meta üretimi vasıtasıyla ya da plantation ve hacienda ekonomisi gibi ücretli emek kullanan çeşitli yerel sömürü biçimlerinin biri ya da bir kaçı yoluyla olabilir. Daha sonraki aşamalarda, demiryolu ve liman yapımı gibi alt yapı yatırımları, pazar özendiricilerini geniş bir üreticiler kitlesine ulaştırarak ve meta üretimini ihracat kapılarından daha iç bölgelere doğru genişleterek bu yayılmanın sürmesini sağlarlar”.

“Yukardaki yaklaşımın başlıca savı şudur: Periferi ülke, dünya pazarıyla belli bir düzeyde bütünleştikten sonra, dünya ekonomisinin bağımlı bir parçası haline gelir. Dünya ekonomisi içindeki bu hiyerarşik sıralanış periferinin tarihini koşullamaya başlar; artık periferideki toplumsal formasyonun yapısını açıklamak için yalnızca iç dinamik yeterli değildir”²².

[Bu „dışa bağımlılık” meselesinin iyi anlaşılması gerekiyor. Hiçbir zaman öyle mutlak anlamda “bağımsız” bir sistem-toplum olamaz! Yani, her toplum, her zaman bir şekilde dışa bağımlıdır. “Bağımsızlıktan” kasıt, bağımlılık içinde özgürce kendi kararlarını kendinin verebilmesidir. Bu da tabii, “bağımlılık” ilişkilerinin zora dayanmayan, dayatmacı ilişkiler olmamasıyla (“kazan kazan” ilişkisi) ilgilidir. Aslında “bağımsızlık”, özgürce bağlanmaktır, bu anlamda bağımlı olmaktır. Yoksa, zıpır gibi ortaya çıkıp, “bir ağaç gibi tek ve hürüm ben” diye çığırkanlık yapmak değildir bağımsızlık! Ormanın içinde, ormana bağımlı olarak varolan bir ağaç gibi tek ve hür olabilmektir!..]

“Ticaret sermayesi de para sermayesi de (ilkel biçimiyle tefeci sermaye) kapitalizm öncesi üretim tarzları ile birarada varolabilir ve bunlara eklemlenebilirler. Ancak bu eklemlenme üretimin mevcut toplumsal organizasyonunu dönüştürecek bir potansiyel taşımaz. Her iki sermaye de, toplumsal formasyonda hakim olan üretim tarzınca önceden biçimlenen toplumsal ilişkilerin yeniden üretiminin gereklerine tabi olurlar. Ticaret ve para sermayesinin kapitalizm öncesi tarzlarla birarada varolabilme özelliği kapitalizm öncesi ekonominin kapitalizmle eklemlenme sonucu geçirdiği dönüşüm sırasında önem kazanır. Kapitalist ve kapitalizm öncesi koşullarda işlev görebilmeleri özelliğinden dolayı, ticaret ve para sermayeleri sistemler arasında aracılık görevini yüklenirler. Ancak kapitalizm tam anlamıyla yerleştikten sonra, kapitalist ülkelerdeki

²²a.g.e s.12

üretici sermayenin çıkarlarına tabi olurlar. Kapitalist ve kapitalizm öncesi sistemlerin eklemelenmesi özellikle ticaret yoluyla ve de dolaşım düzeyinde gerçekleştiğinden, kapitalist sistem kapitalizm öncesi toplumsal formasyonda yaratılan değeri ticaret sermayesi yoluyla devreye sokar. İşte bu süreç sırasındadır ki, yabancı ticaret sermayesi zaten mevcut olan yerli ticaret sermayesi ile birlikte geleneksel, henüz dönüşüme uğramamış ekonomilere nüfuz etmeye başlar. Genişleyen meta üretimi alanı, giderek ticaret sermayesinin hakimiyeti altına girer ve periferi yapısı süreklilik kazanmaya başlar”.

“Para sermayesinin periferileşme sürecindeki rolü daha karmaşık bir niteliğe sahiptir; para sermayesi, bir yandan kolonyal devleti borçlandırarak basit bir değerlenme (volarisation) amaçlarken, öte yandan banka kredileri ve doğrudan verilen borçlar dolayısıyla periferi ekonominin biçimlenmesine katkıda bulunur. Avrupa sermayesinden alınan borçlar, son elli yıllık tarihi içinde Osmanlı İmparatorluğu’nun politik ekonomisinde önemli bir rol oynamıştır. Bununla birlikte para sermayesinin meta üretiminin teşvikinde daha da etkin bir rolü vardır. Para sermayesinin başlıca periferik işlevi, ticaret sermayesi ile birlikte dünya pazarlarından kaynaklanan etkilere göre gelişen ekonomik faaliyet alanlarının sınırlarını belirlemesiydi...”

“Kapitalizm öncesi bir ekonominin dünya kapitalist sistemi ile ilişkiye girmesi sonucu geçirdiği dönüşüm sürecinde, para sermayesi ve ticaret sermayesi meta üretimini teşvik edici unsurlar olarak sahneye çıkarlar. Dünya kapitalist sistemiyle mevcut ilişki mekanizmasının analizi bize bu dönüşümün şekli ve yönüne ilişkin temel bilgileri verecektir”²³.

“İmparatorluğun bütününün Avrupa’yla ticari ilişkileri ancak 1830’larda yoğunlaşmaya başladı. 1830’ların sonuna gelindiğinde Osmanlının İngiltere ve Fransa’dan yaptığı ithalat iki kattan fazla artmış ve Bab-ı Ali’nin 1838’de İngiltere ve daha sonra diğer güçlü Avrupa ülkeleriyle imzaladığı ticaret anlaşmalarıyla bu eğilim daha da güçlenmişti. Bu anlaşmalar bir yandan ticareti düzenleyip, ithalat ve ihracatta gümrük oranlarını düşürürken, bir yandan da Osmanlı hükümetinin elinden ticareti denetlemesine olanak veren haklardan birini alıyordu. Artık hükümet istediği tacirlere tekel hakları veremeyecekti. Ticaret, merkezi otoritenin siyasi denetimi dışına çıkarılmış ve bütün yabancı tacirler Osmanlı topraklarında serbestçe faaliyette bulunma hakkını elde etmişlerdi. Üstelik, yerli tacirler ticaret vergileri dışında bir de iç gümrük ödeme zorunda olduklarından, sadece ticaret vergilerine tabi olan yabancı uyruklu tacirler sonuçta daha az toplam vergi ödeme ayrıcalığını elde etmişlerdi. Bu kapitülasyon rejiminin sonuçlarından biri, yerli tacirlerin hemen hemen bütünüyle arka plana çekilip yerlerini ticaret anlaşmalarına taraf devletlerin pasaportunu taşıyan Rum, Ermeni ve diğer Akdenizli tacirlere bırakmalarıydı. Osmanlı vergi ve yargı sistemi dışına çıkan bu tüccarlar, Osmanlıyla iş yapan yabancı firmaların aracılığı haline geldiler”.

“Ticaretteki genişlemenin sonuçları özellikle Ege ve Karadeniz bölgelerinde hissedildi. Osmanlı tütün pamuk ve meyve ihraç etmeye başladıkça bu bölgeler meta üretimi devresiyle bütünleştiler ve dünya işbölümünün bir parçası oldular...”

“Bu dönemdeki paralel bir gelişme de, imtiyaz sahibi yabancı şirketlerce inşa edilen demiryollarıydı. Demiryolu, ulaştığı bölgeye kadar pazar alanını genişletiyor, ürünü ve dolayısıyla vergileri arttırıyordu. Zaten, demiryolları, Anadolu’nun iç kesimlerinin potansiyel olarak pazarlanabilir tarımsal artığını harekete geçirebilmek amacıyla inşa edilmişlerdi. Demiryolu, geçimlik üretim yapan köylülere yeni teknolojileri kullanma olanağıyla birlikte, daha geniş bir pazarı da getiriyor, pazarlanabilir artık üretmek için gerekli fiyat özendiricisini sağlıyordu”.

²³a.g.e s.18

“Düyun-u Umumiye dönemi (1881-1914) sırasında daha önceki dönemin aksine ülkeye giren borç miktarı borç karşılığı ödenen miktarın altında kalmaya başlamıştı. Ne var ki, artık İmparatorluğa özel yabancı sermaye yatırımları da geliyordu. Tacirler ve 1860’larda gelen bankalardan sonra 1880’lerle birlikte dolaysız yabancı sermaye yatırımı da önem kazanmaya başladı. Yatırımların üçte ikisi demiryollarına, geri kalanı da madenlere, kamu hizmetlerine ve bazı üretici kesimlere gitmişti. Böylece ticaret sermayesinin hakimiyetinde meta üreten sektörlerin yanı sıra, ücretli emek istihdam eden gerçek anlamıyla kapitalist bir sektör de gelişmeye başladı. Dönemin yabancı sermaye yatırımlarının Osmanlı İmparatorluğu için bir ilkel birikim yerine geçtiğini ileri sürmek mümkün. 1881 ve 1913 yılları arasında devlet iflasın eşiğinde olmasına rağmen ekonominin yıllık ortalama büyüme hızı %1,5’a ulaşmıştı. 1897-1913 yılları arasında üretim pamukta dört kat, tütünde 3,2 kat, kuru üzüm, fındık ve incirde ise iki kat artmıştı. Dış pazarların sunduğu olanaklardan yararlanamayan diğer tarımsal ürünlerde ise %20 ile %30 arasında üretim artışları gerçekleştirildi”²⁴.

Peki bu süreç imalat sanayiini nasıl etkiledi? “Dışa bağımlı”-“periferi tipi” kapitalistleşme süreci sanayileşme alanında nasıl bir yol izledi? Bu soruya cevap vermeden önce isterseniz yukarıda anlatılanlardan çıkan sonuçların altını bir çiziverelim:

Evet, İngiltere’yle yapılan 1838 Ticaret Anlaşması bir dönüm noktasıdır. Bu andan itibaren Osmanlı adım adım yeni bir sürecin içine giriyor, bu açık. Ama dikkat edin bu sürecin nasıl gelişeceğini de gene o -yani Osmanlı- belirliyor. Evet, yabancı sermaye giriyor ülkeye ama, bütün bunlar hep Osmanlı’nın-Devletin koyduğu (aslen varolan) kurum ve kurallar içinde oluyor. Yani minare daima mevcut kılıfın içinde kalacak şekilde-ona uydurularak düzenleniyor. Sonuç mu? Sonuç ortada: Müslüman tacirler-orta sınıf devre dışı kalmaya başlıyor. Yabancılarla tanınan haklardan yararlanabilmek için onların vatandaşlığına da geçen Rum, Ermeni tüccarları ceplerine yabancı pasaportlarını da koyarak yeni sürecin “işbirlikçi” egemenleri haline geliyorlardı...

Görüyorsunuz, daha sonra “düşman” olarak ilan edilen (ucu soykırıma kadar varan sürecin kurbanı haline gelen) o “işbirlikçiler” ve “işbirlikçilik” olayını yaratan bizzat Devletin kendisidir! Müslüman tüccarlar -orta sınıf- teşvik görmüyor, onlar gayrimüslim tüccarlar gibi bir İngiliz, Fransız, ya da Rus pasaportu alamıyorlar! Neden mi? Çünkü onlar Müslümandı, biraz bitleri kanlanırsa Devlete, Devlet sınıfına rakip haline gelebilirlerdi!!

Burada açıkça Müslüman orta sınıfın-tüccarın cezalandırıldığını görüyoruz. Yani o “ilerici” Padişah II. Mahmut “Sened-i İttifak’ı” yırtıp atarak sadece Yeniçerileri cezalandırmamıştır; o, aynı zamanda Müslüman orta sınıfın da katilidir! Öyle ki, bizde “Baticı”-“Beyaztürk” aydınlar ve “solcular” tarafından “ilerici” padişah olarak bilinen bu kişi, sırf “Devletin bekası” uğruna -Devlete rakip çıkıyorlar diye- Müslüman orta sınıfı biçerek ticarete kapıları onların yüzüne kapatırken, aynı kapıları gayrimüslimlere ardına kadar açmıştır!..

Çok basitti aslında: O dönemde henüz daha İttihatçı “milliciler” falan yoktu ortada, Devlet eliyle “Müslüman bir Türk ulusu yaratmak” politikaları falan henüz daha gündemde değildi!! Müslümansan fazla güçlenmeyecektin, sonra Devlete rakip hale geldin! Gayrimüslimler için ise böyle bir tehlike söz konusu olmadığından (çünkü o dönemde gayrimüslimler yönetime giremezdi!..) varsın onlar güçlensindi! Ha İngiliz olmuş, ha İngiliz pasaportuna sahip bir Rum, ya da Ermeni. Osmanlı olaya böyle bakıyordu!..

Bütün bunlar işin bir yanı tabi, ama bir de diğer yanı vardı madalyonun!..

²⁴a.g.e s.20

İşin politik yanını -Osmanlıyı 1838'e götüren denge politikasını falan- bir yana bırakırsak ticaretin gelişmesi aslında Devletin de işine geliyordu. Çünkü, ticaret geliştikçe, meta üretimi arttıkça Devletin alacağı vergi de artıyordu! Bu ticareti kimin örgütlediği ise umurunda değildi Devletin, o sadece toplayacağı vergiye bakıyordu...

“İşbirlikçi” gayrimüslim burjuvalara gelince: Devlet öyle bir mekanizma kurmuştu ki, pratikte onlara sadece yabancı devletlerle işbirliği yaparak para kazanmak kalıyordu! Bu sürecin içinde bir sivil toplum gücü olarak örgütlenmenin, sisteme sahip çıkarak burjuva devriminin potansiyel unsurları haline gelmenin yolu daha için başından kapatılmıştı onlara da!.. Çünkü, varolan statülerini ve güçlerini ceplerindeki yabancı pasaportundan ve yabancı devletlerle olan işbirliğinden alıyorlardı. İşte bu durum onların Osmanlı sistemiyle olan duygusal bağlarını yedi bitirdi. Ne yaparlarsa yapsınlar son tahlilde onlar bir yabancıydı sistem için! Bu nedenle, evet objektif varlıklarıyla-fonksiyonlarıyla onlar iç dinamiğin içinden çıkan yerli burjuvalar olarak üretici güçlerin aşağıdan yukarıya doğru gelişmesini temsil ediyorlardı, ama sübjektif olarak-duygusal olarak bu fonksiyonlarına uygun bir kimlik üretmediler. Giderekten sisteme daha çok yabancılaştılar ki bu da sonunda merkezkaç unsurların işine yaradı.

Evet, devam ediyoruz. “Dışa bağımlı kapitalistleşme” süreciyle sanayileşme arasındaki ilişkiler konusunda bakın Keyder ne diyor:

“Periferideki geleneksel zanaatların merkezdekilerden farkı, modern sanayie yönelik dönüşüm dinamiğine sahip olmayışlarıdır. Merkezde, kapitalizme özerk bir geçiş sırasında, ev sanayii ön sanayi (proto industry) ya da kırsal manifaktürler gibi çeşitli adlar verilen faaliyetler kapitalizm öncesi toplumsal formasyon içinde üretici sermayenin gelişmesini sağlayan bir ilkel birikim kanalı oluştururlar. Milliyetçi yaklaşımların, emperyalizmin müdahalesi olmasa geleneksel zanaatların benzer bir gelişme sonunda periferiye de kapitalizmi getireceğini ileri sürmelerine karşın, zanaatların tipik bir periferi toplumsal formasyondaki konumunun incelenmesi bu savı pek doğrulamıyor. Politik otoritenin ekonomik faaliyet ürerinde sıkı bir denetime sahip olduğu Çin, Hindistan, ya da Osmanlı İmparatorluğun’nda manifaktürlerin üretim ve dağıtım süreci yönetim tarafından düzenleniyordu. Batı’nın öncü sanayicilerinin aksine, Doğu’nun zanaatçıları bağımsız tüccarların gereksinimleri doğrultusunda çalışmıyorlardı, çünkü temel pazarları merkezi ya da yerel politik sınıflardan oluşuyordu. Bu nedenle, periferi tipi zanaatlar ne ilkel birikimin, ne sermayenin, ne özgür emeğin özerk bir kaynağını oluşturabiliyorlar. Öte yandan, emperyalist ilişkilerin varolan sanayiye yıkılmasına da neden olduğu bir gerçektir. Ticaret hacmi büyüdükçe, yani piyasayı ithal malları istila edince Osmanlı mamulleri Avrupa endüstrisiyle rekabete dayanamadılar ve ön sanayi aracılığıyla ilkel birikim yolu geri dönülmez biçimde kapanmış oldu. Periferinin dünya pazarına entegrasyonundan önce sözü edilen ilkel birikimim olabileceğini bir an için varsaysak dahi ticari bütünleşmeden sonra bu da olanaksız hale geldi”...

“Sanayileşmiş ekonomilerle ilişkiler arttıkça ticaretin yapısı belli bir dönüşüme uğrar. Başlangıçta periferiden yalnızca işlenmemiş hammaddeler ithal edilirken, ticaret hacmi yeterince büyüyüp belirli bir düzeyi aştığında, ulaştırma maliyetlerini azaltacak faaliyetlerin periferide kurulması daha kârlı hale gelir. Bu, (periferi açısından) ihracatı teşvik edici adı verilebilecek bir imalat faaliyetidir. Bütünleşme derecesini azaltıcı olmayan başka bir imalat kategorisi daha vardır. İmalat sanayiinin belirli dallarında ulaştırma güçlükleri, üretimin, tüketimin gerçekleştiği yere yakın bir yerde yapılmasını zorunlu kılar”²⁵.

²⁵ a.g.e s.73

Olay açık değil mi: Kapitalist dünya sistemiyle ilişkiler başlayınca eski yapı bütünüyle bundan etkileniyor. Bir kere, o eski lonca tipi, yerel zanaatlara dayalı küçük üretim bir daha belini doğrultamayacak şekilde yok olup gidiyor. Ama bunlara bakıpta, buradan “bak işte emperyalizm ülkenin sanayileşmesini engelledi” sonucunu çıkarmakta yanlış. Çünkü varolan kapitalizm öncesi ilişkiler zaten eski sistemin ayrılmaz parçası halindeydi. Devletin kontrolünde bir kapalı devre sistemiydi bu. Yabancı sermaye, sömürü falan diyoruz ama, hiç olmazsa bu arada kapitalizm öncesi bu unsurlar da temizlenmiş oldular, bu açıdan, acı verici de olsa uzun vadece olumlu bir şeydi bu...

Ayrıca, bu süreç yerli üreticiler-imalatçılar açısından sadece bir yıkım süreci miydi, sadece yabancı sermaye ve onunla işbirliği yapan tüccarlar mı kalıyordu ortada? Pazar sadece bunların faaliyetleriyle mi gelişmekteydi? Elbette ki hayır! Bunun yanı sıra sürece uyum sağlayan yüzlerce küçük yerli üretici-imalathane de ortaya çıkıyordu. “Periferi tipi” “dışa bağımlı” bir süreç de olsa, pazarın gelişmesiyle birlikte, bir yandan eski ilişkiler çözülmeye başlarken, diğer yandan da, gelişen bu yeni sürece-pazar ilişkilerine-uyum sağlayan yeni güçler -yeni sivil toplum unsurları da- ortaya çıkmaya başlarlar. Bu sürecin ayrıntılarını daha önceki bölümlerde ele aldığımız için burada tekrar ayrıntılara girmiyoruz. Şu an bizi ilgilendiren gelişmekte olan o büyük tabloda nelerin yer aldığıdır:

1-Bir yanda, “dışa bağımlı” da olsa, aşağıdan yukarıya doğru gelişen bir pazar mekanizması oluşmaktadır ülkede. Öyle ki, bu süreç her alanda etkisini gösterir. Tarımdan sanayiye kadar, her alanda, gelişen bu sürece eklenen yüzlerce yerli üretici-tüccar-imalathaneler zinciri ortaya çıkmaya başlar. Biz buna, dış dinamiğe bağlı olarak aşağıdan yukarıya doğru yeniden yapılanma-kapitalizmin gelişmesi süreci diyoruz.

2-Diğer yanda ise, gene daha önce ayrıntılı olarak ele almaya çalıştığımız gibi, yukarıdan aşağıya doğru bir reaksiyon -Devlet eliyle geliştirilmeye çalışılan Devlete bağlı bir kapitalistleşme- süreci vardır ortada. Devlet, hem gelişen pazar mekanizmasını ve bununla birlikte ortaya çıkan sivil toplumu kontrol altında tutabilmek, hem de, ona -yani pazara- yamama şeklinde yukardan aşağıya doğru kendisine bağlı tekeli Devletçi bir kapitalizm -“sanayi burjuvazisi”- yaratmak için bütün gücüyle devrededir...

Devletin, pazar ilişkilerinin -meta üretiminin- gelişmesinin karşısında olmadığını, çünkü meta üretiminin gelişmesinin Devlet için daha fazla vergi demek olduğunu söylemiştik. Onun karşı olduğu şey, bu sürecin kendisine rakip bir sivil toplumu ortaya çıkarması idi! Yani, kapitalizmse kapitalizmdi, ona bir diyeceği yoktu Devletin! Devlet için tek şart, onun daha işin başından itibaren Devlet tarafından, Devlete eklenmiş bir şekilde gelişmesiydi! Hani bir zamanlar Kemalistler, “komünizmse komünizm, eğer ülkeye komünizm gelecekse onu da biz getiririz” diyerekten Devlete bağlı bir komünist partisi bile kurdumuşlardı ya, bu da onun gibi bir şeydi!.. Çünkü Devlet aynı Devlet olduğundan, Devletçi zihniyet de değişmiyordu!..

İşte size, 19. Yüzyıl’ın başlarından itibaren gelişmeye başlayan ve Osmanlı toplumunu yeniden yapılandırarak oradaki sınıf mücadelelerine zemin teşkil eden, daha sonra da, yeni kurulan Devlete miras kalan (Türkiye’de bugün bile halâ varlığını sürdüren) birbirinin zıttı iki sürecin anatomisi!..

Öyle ki, 1920’lerden 1930’lara ve II.Dünya Savaşı sonrasına,1950 Devrimine kadar uzanan, oradan da 1960’ı, 71’ive 80’leri ardında bırakarak bir Özal’la kendini yeniden üreten, ennihayet bugün bir Erdoğan’a varan -onu da yaratan- Türkiye’de kapitalizmin gelişmesi süreci, bir anlamda, birbirinin zıttı bu iki sürecin, bu süreçleri temsil eden sınıfların alt alta üst üste mücadelelerinin de tarihi olmuştur, olmaktadır...

Kurtuluş Savaşının nasıl bir uzlaşma ve dengenin sonucu olduğunu daha önce görmüştük...

Eğer tekrar altını çizmek gerekirse, İttihatçı ve Kemalist biçimleriyle tarih sahnesinde yer alan Osmanlı Devlet sınıfı artıklarının Anadolu sivil toplum güçleriyle (Anadolu halkıyla ve burjuvazisiyle) kurdukları bir ittifaktı bu. 1920’de kurulan yeni Devlet’in ve onun Meclis’inin demokrat yanı buradan kaynaklanır. Daha sonra, 1920’den 1929’a kadar olan süreç, adım adım, Devlet sınıfı unsurlarının sivil toplumu devre dışı bırakarak tek parti diktatörlüğünü kurlmaları dönemi olacaktır.

Türkiye devleti 1920’lerde müdahaleci olmayan ideal tavrın bir örneğiydi. Ankara hükümetinin aldığı önemli iktisadi politika tedbirleri Teşviki Sanayi Kanunu ve geleneksel öşürün kaldırılmasından ibaretti. Dış ticaret büyük ölçüde serbestti. Yabancı para işlemlerinde kısıtlama yoktu. Yabancı sermayeye karşı bir kısıtlama olmadığı gibi, tersine ülke için yararlı olanlar teşvik bile ediliyorlardı. Ayrıca, bu dönemde daha ortada bir merkez bankası bile olmadığı için hükümet bankacılık sektörünün faaliyetlerini denetleyebilecek tedbirler de alamamaktaydı. Tabi bütün bunlarla birlikte o dönemin dış faktörünü de hesaba katmak gerekir. Savaş sonrası dönemi bir anlamda üretici güçlerin yeniden toparlanması dönemi de olduğundan Türkiye’nin ihracat ürünlerine olan dış talep de fazlaydı. Buna bağlı olarak da tabi yabancı kredi mekanizması ve ülkeye giren yabancı sermaye konusunda pek bir sıkıntı çekilmiyordu. Ülke dışına sürülen gayrimüslim tüccarların-burjuvazinin yerini kısa zamanda Müslüman bir tüccar-burjuva sınıfı almaya başlamış işler pek o kadar aksamamış gibiydi. Bütün bunlar, “periferi tipi”-“dışa bağımlı” da denilse, aşağıdan yukarıya doğru gelişen kapitalizm için ideal bir ortam oluşturuyordu. Eğer bu süreç böyle devam edebilseydi, daha önce de dediğimiz gibi, bir süre sonra güçlenen sivil toplum Osmanlı artığı Kemalist Devlet sınıfı unsurlarını devre dışı bırakarak sürece hakim olabilirdi. Yani 1950’lerde olan şey çok daha önce gerçekleşebilirdi. 1925 TCF olayı ve daha sonra da SCF bunun en açık göstergeleridir. Ama demek ki süreç henüz daha o aşamaya gelmemişti o zaman. Tabi bunda 1929’da patlak veren kriz ortamı da büyük rol oynamıştır. Böyle bir dönemde, “dereyi geçerken at değiştirilmez” diyen sivil toplum güçleri -Anadolu burjuvazisi- Devlet sınıfının üstüne fazla gitmez-gidemez.

Krizle birlikte Türkiye’yle dünya ekonomisi arasındaki mal ve para hareketleri de durgunluk içine girer; Türkiye ekonomisi, artık kazançlı olmaktan çıkmış dünya pazarı eğilimleri yerine, çeşitli hükümet politikalarının teşvik ve yönlendirmelerine karşı daha duyarlı hale gelmiştir. Dünya ticaret koşulları, hükümetin mal ve para hareketlerine getirdiği yeni kısıtlamalar, ticaret sermayesi ve ticaretle ilişkili para sermayesinin artıktan elde ettikleri payı azaltır. 1930’lar Türkiye’inde artık pazarın belirleyici gücüne ve bu mantık içinde dünya kapitalist sistemiyle kurulan ekonomik ilişkilere müdahale etmeyen bir devletten söz etmek mümkün değildir. Kurtuluş Savaşı sonrasındaki uzlaşma ortamının belirlediği denge koşulları bozulmuş Devlet gene o her zamanki “kurtarıcı” rolüyle ön plana çıkmaya başlamıştır.

Burada altını çizmemiz gereken nokta, iç ve dış dinamikler arasındaki bağlantının Türkiye somutunda ne kadar hassas olduğudur. Türkiye gibi kapitalizmin “dışa bağımlı” bir süreç içinde gelişmeye çalıştığı ülkelerde dış dinamikte meydana gelen değişimler anında iç dengeleri de etkileyebiliyor. Özellikle o dönemde sistem henüz daha kendi ayakları üzerinde durur hale gelemediği için bu çok daha belirgindi. Tabi Devlet ve Devletin koltuğu altında bir şeyler yapmaya-gelişmeye çalışan Devletçi kapitalistler de bunu fırsat bildiler. Nitekim ,1920’lerden 29’a kadar geçen, genellikle pazarın-pazar mekanizmasının egemen olduğu nisbeten “liberal” dönemden bunlar -bu Devletçi “sanayiciler”- hiçte memnun değillerdir. Onlar, İttihatçı-katı Devletçi politikaların devam etmesini, “Devletin sanayiye daha çok destekmesini” istemekteydiler. Tabi buradaki “destekten ” anlaşılması gereken, pazar mantığının

üstüne çıkılarak yukardan aşağıya doğru kendilerine tanınacak tekelci ayrıcalıklardı. Nitekim öyle de olur. 1930'larda, ticaret sermayesinin hakimiyetinin yerini, zaten gücü azalmış ticaret sermayesini daha da zayıflatan ve Devletçi sanayi sermayesi lehine politikalar uygulayan bir Devletçilik alır...

“Buhran öncesi dünya işbölümü içindeki “periferi ekonomisine” yönelik sinyalleri aktaran iki ekonomik kanal vardı: ticaret ve bankacılık. Ticaret sermayesi pazar sağlıyor ve fiyat sinyallerini evrenselleştiriyordu. Para sermayesinin ise periferinin uğraşacağı faaliyetleri sağlama ve teşvik etmede daha aktif bir rolü vardı. Bankalar bu anlamda ticaretle bütünleşmiş sayılabilirdi. 1920'ler Türkiye ekonomisi için, kredi mekanizması, ekonominin meta üreten kesiminin genişlemesinde etkili bir araçtı. Pazarlar ancak bu genişleme yoluyla geleneksel ekonomiye nüfuz edebilirlerdi. Kredilerin büyük bölümü tüccara ve ticari tarıma veriliyor ve her iki durumda da beklenen sonuç ticaret hacminin artması oluyordu. Faiz kazancı getirme özelliği, para sermayesine tarımın geleneksel ilişkileri içinde değerlenme olanağı da sağlıyordu. Böylece, hem ticaret, hem bankacılık, eklemleme mekanizmaları oluşturmaları dışında değer dolaşım araçları olarak da iş görüyorlardı. Kapitalist olmayan sektörde yaratılan değer sermayenin devresine sokulabilmesi ticaret ve bankacılık vasıtasıyla gerçekleşiyor ve böylece sermaye birikimi hızlanıyordu. Krizle birlikte bu sürecin sonuna gelindi; bambaşka, her şeyin -ekonominin akışının da- yukardan aşağıya doğru Devlet tarafından belirlendiği yeni bir döneme girildi”.²⁶

İçine girilen bu yeni dönemi ve onun getirdiklerini bir önceki bölümde ele almaya çalışmıştık. Burada altını çizmeye çalıştığımız şey, Türkiye’de kapitalizmin gelişme diyalektiğini ele alırken, yukardan aşağıya ve aşağıdan yukarıya doğru gelişen birbirinin zıttı iki sürecin iç ve dış dinamiklerin etkileşimi ortamında tarihsel akışına dikkati çekmektir...

Aslında, iç dinamik her zaman dış dinamiğin etkisi altında biçimlenir ve gelişir. Yani öyle dış dinamikten bağımsız iç dinamik diye bir şey olamaz! Ama Türkiye gibi merkezi otoritenin-Devletin çok güçlü olduğu bir ülkede, kapitalizm daha çok “dışa bağımlı” olarak gelişmeye çalıştığı için, sürecin başlangıç aşamalarında, sistemin henüz daha kendi ayaklarının üzerinde durur hale gelemediği bir ortamda dış dinamikteki gelişmeler sistemi daha fazla etkiliyordu. Aslında, sistem açısından bir anlamda bir kabuk değiştirme sürecidir de bu. Bir durumdan bir başka duruma geçiş sürecidir. Zaten dikkat ederseniz, sürecin her aşamasında ona damgasını vuran iki güç vardır ortada: Eskiye, eski Devleti temsil eden güçler ve bu kabuğun içinden çıkmaya çalışan yeninin güçleri. Bütün mesele, bu iki güç arasında zamana yayılarak gelişen mücadelenin diyalektiğini kavrayabilmekte yatıyor.

Eğer, 1920'lere damgasını vuran, Devlet artı Anadolu sivil toplumu ittifakı idi ise, 1930'lar da, bu denge durumunun yerini alan Devletin üstte güreştiği bir gericilik dönemine işaret eder...

Bu dönemi, bu dönemin getirdiklerini bu çalışmanın bir önceki bölümünde ele almıştık. Ne var ki, “gece ne kadar karanlıksa ay da o kadar parlak doğar” hesabı, 1950'ye giden yolu daha iyi görebilmek için, okurken bütünlüğün kaybolmaması açısından o bölümü buraya tekrar alıyorum:

DEVLET ÜSTE ÇIKIYOR...

“1929'un hemen ardından gelen yıllarda, aşağıdan yukarıya doğru olan “periferi tipi” klasik kapitalist gelişmenin öncüsü durumundaki ticaret sermayesi krize girmişti. Bunun ilk etkilerinden biri ticaret kredisine son derece bağlı olarak pazara yönelik üretim yapan tarım kesiminde hissedildi. Ticaret şirketlerinin iflası birçok üreticinin de

²⁶ a.g.e s.185

geçimlik ürünlere dönmesine yol açtı. Ama, kısmen hükümet politikasına bağlı olarak, krizin etkisi geçimlik ürünlerde de güçlü bir biçimde hissedildi. Hükümet buğday fiyatlarının dünya fiyatlarına paralel olarak düşmesine müsaade ederken, küçük ve orta köylülerin pazardan satın aldıkları az sayıda mala gümrük ve satış vergisi koydu. Aynı zamanda tarım sektörüne yeni vergiler de getirildi ve tarımsal fiyatlar 1929 öncesinin yarısının altına düşünce parasal olarak tesbit edilmiş olan eski vergilerin külfeti arttı. Köylüler vergi tahsildarları ile alacaklıların arasında sıkışıp kalmışlardı; birçoğu hem vergilerini ve borçlarını ödeyebilmek, hem de ileride vergiden kaçınabilmek için topraklarını terk edip hayvanlarını sattılar. Bu yoksul köylüler büyücek toprak sahiplerinin çiftliklerinde ortakçı olmayı kabul etmek zorunda kaldılar”.

“Üretim hacmindeki düşmeye ek olarak iç ticaret hadleri de sanayi malları lehine değişti. Tahıl fiyatları geleneksel ihraç ürünlerinin fiyatlarından daha hızlı düştü; 1929 ile 1934 arasında 1 kg.buğdayın fiyatı 12,6 kuruştan 3,6 kuruşa, pamuğun fiyatı 62,3 kuruştan 33,1 kuruşa, fındığın fiyatı ise 37,1 kuruştan 16,4 kuruşa kadar indi. Buğday üreticilerinin ticaret hadleri 1929 da 100 iken 1934’te 46’ya olmuştu. Aynı miktarda kumaş, şeker, gazyağı almak için iki ila üç kat daha fazla buğday satmak gerekiyordu. **Bu gerilemenin sadece bir bölümü dünya fiyat hareketlerine bağlıydı; geri kalanının nedeni ise hükümetin sanayi mallarını koruması ve (tarım ve ticareti) vergilendirmesiydi**”²⁷.

Durumu kötüleşen sektör ticareti demıştik. Gerek iç gerekse dış ticaret üzerinde Devlet kontrolünün artmasıyla tüccarların faaliyet alanı daralmıştı. Krizin ilk yıllarında ithalat bireysel kotalara bağlanınca sanayiciler yabancı satıcılardan doğrudan doğruya ithalat yapma imkanını elde ettiler. Türkiye’nin dış ticaretinde Almanya’nın payının artmasıyla sadece hükümetle iyi ilişkiler içinde olan tüccarlar (Devletçi tüccarlar!) bu pazara girebilir oldu. 1933’te ithalat 1928’e göre reel olarak azaldığı gibi, tüketim mallarının ithalat içindeki payı da 1928’de yüzde 52 iken 1930’ların ikinci yarısında yüzde 25’e düştü. Bu gerileme, ticaret sektörünün, hele bu sektör içindeki parakendecilerin faaliyet imkanlarının daralması demektir. İthalattaki fırsatlar küçük ve parakendeci tüccarların elinden çıkıp hükümetin kayırdığı büyük tüccarlar ile sanayicilerin eline geçti. 1939’da devlet teşviklerinden yararlanan firmalar bütün sanayi işçilerinin dörtte birini istihdam etmekteydi (bu demektir ki, sanayi işçilerinin dörtte üçünü çalıştıran diğer işletmeler Devletçi korumadan yararlanamıyorlardı!)...

Sanayi işçilerinin ancak dörtte birini istihdam eden firmaların sahipleri olan Devletçi sanayiciler “aşırı üretimi” önlemek ve elde ettikleri yüksek kar oranlarını korumak için kartelleşmeye teşebbüs ettiler. Hükümet de onların bu taleplerini olumlu karşıladı ve sektör bazında fiyat tesbit etmeyi ve rekabeti önlemeyi amaçlayan birliklerin kurulmasına izin verdi. Devlete bağlı olarak palazlanmış bulunan bu sanayicilerin hükümetten talepleri gittikçe artıyordu; bunlar kolay kredi imkanlarından da yararlanmak istiyorlardı. Dönemin yarı resmi bankası olan İş Bankası bu taleplere uygun olarak kredilerini kötü durumda bulunan tüccarlardan, kayırılan sanayicilere kaydırdı!..

“İç ticaret hadlerinin de sanayi malları lehine değiştiğini söylemiştik. Bu oran, iç pazardan sağlanacak hammaddelerin sanayicilere daha ucuza mal olacağını ve daha da önemlisi başlıca ücret malı olan buğdayın fiyatı düştüğünden sanayicilerin ücretleri düşürebileceğini gösteriyordu. Sanayi sektörü bir bütün olarak krizden yararlandığı gibi, işçilerin daha fazla sömürülmesi yoluyla da sanayi yatırımlarının kârlılığı arttı. 1925 sonrasının siyasi belirsizlikleri hükümetin işçi örgütlerini kapatmasına ve grevleri yasaklamasına imkan vermişti. 1920’lerde, özellikle azınlıkların çoğunun ayrıldığı ve ticaretin gelişmeye devam ettiği şehirlerde gerçek bir işçi kıtlığı vardı. Ama 1929’dan sonra durum birdenbire değişti; ticaretteki mutlak daralmayla birlikte ve belki de vergilerini ve borçlarını ödeyemeyen köylülerin göç etmesi nedeniyle işsizlik arttı. 1931’de bazı gazetelerdeki haberlere göre (o zaman nüfusu 800000 olan İstanbul’da 100000 işsiz olduğu iddia ediliyordu). İşçilerin işlerini

²⁷a.g.e s.130 (alıntılarda bazı yerlerin altını ben çizdim MA)

kaybetmesi ve ücretleri düşürme teşebbüsleri sık sık ihtilaflar ve grevlerin ortaya çıkmasına ve işçilerin protestolarına yol açtı. 1932'de İstanbul'daki bütün işçilerin parmak izlerinin alınması gibi işçi aleyhtarı çeşitli kararname çıkarıldı. 1936'da İtalya'nın meşhur 1935 Kanunu örnek alınarak yeni bir iş kanunu kabul edildi. Bu kanunun amaçları devlete hizmette dayanışmayı öngören yeni ideolojiye uygundu; "liberalizmin ektiği sınıf çatışması tohumlarının" bu kanunla yok edileceği düşünülüyordu. Teşvik edilen firmalara ilişkin istatistiklerden derlenen rakamlar esas alındığında işsizliğin ve yeni mevzuatın işçilerin gerçek ücretlerinin 1934 ile 1938 arasında yüzde 25 oranında azalması sonucunu verdiği görülür. 1938-1943 döneminin tamamı ele alındığında küçük sanayi ve hizmetler sektörü dahil İstanbul'daki ortalama ücretlerde reel olarak yüzde 40'luk bir azalma daha olduğu ortaya çıkar (işçi sınıfı 1950'de tercihini neden DP'den yana kullanmıştı acaba?!). Bu dönemde tüketici fiyatları yüzde 247 oranında artarken, ücretlerdeki artış yüzde 114'te kaldı. Bu yeniden dönüşümün sonucu "sanayi burjuvazisi" -Devletçi burjuvazi- daha yüksek karlar elde ederek hızlı bir birikim sağladı. Karlılığın ticaret sektöründen sanayiye kaymış olduğu, yabancı sermayenin imalat sektörüne gösterdiği ilgiden de anlaşılabilir. Kriz yıllarında toplam yabancı sermaye yatırımları gerilerken, yabancı sermayeli firmaların sayısı bankacılık ve ticaret sektöründe azalmış, sanayi sektöründe ise artmıştır²⁸...

İhracat azalmıştı ve bir şekilde bunun dengelenmesi gerekiyordu. Gene Devlet devreye girer!.. Artık ancak Devletten izin alınarak ithalat yapılabilecekti. Bunun anlamı ise açıktı: O vakte kadar nisbeten pazarın yönlendirdiği ticaret daha çok Devletin kontrolü altına girecekti!..

Ama sadece ithalatı kontrol altına almak da yeterli değildi. O vakte kadar dışardan ithal edilen birçok malın artık içerde üretilmesi de gerekiyordu. Bu nasıl olacaktı peki? İşte, Devletin daha çok sanayi kesimine ağırlık vermesi zorunluluğunun "Devletçi bir burjuva sınıfı yetiştirme politikasıyla" birleşmesi, İttihatçılardan bu yana devam edegelen bu politikanın daha da sistematik bir hal alması bu ortamın ürünü olur. Ama sadece, öyle kanunlarla-kararnamelerle falan "sanayicilerin desteklenmesi" olayı da değildir bu; bu arada Kamu İktisadi Teşebbüsleri aracılığıyla Devletin kendisi de sanayiye girer. Ve öyle olur ki, yeni Devletçi sanayi burjuvazisinin girdilerini de büyük ölçüde bu Devlet işletmeleri karşılamaya başlarlar. Geri kalan girdiler için ithalat tahsisleri ise, artık sadece Devletle-Devlet sınıfıyla iyice içiçe geçmiş bulunan "sanayici kesime" verilmeye başlanır.

İşte, ucu günümüze kadar gelen ve daha sonra bir ölçüde TÜSİAD'larda falan temsil edilmeye çalışılan o Devletçi burjuvazinin kökleri ta buralara dayanıyor²⁹. Bir 27 Mayıs neden yapıldı sanıyorsunuz! Bunu daha sonra ele alacağız ama, şimdilik şu kadarını söyleyiverelim. Menderes, iktidar ve kredi musluğunun yönünü tüccara, tarımda pazar için üretim yapmaya çalışan (bu arada dış pazarlara da açılmaya çalışan) üreticilere ve de bu bütünlük içinde ortaya çıkarak faaliyette bulunan sanayicilere -"Anadolu burjuvalarına"- yöneltiyordu (onun, daha sonra çok kullanılan, "her mahallede bir

²⁸a.g.e s.134. Demek ki, "yabancıların" sırtında yumurta küfesi yoktur! Bakıyorlar ki Devlet üstte gureşiyor, hemen onunla ilişkileri geliştirmeye bakıyorlar! Yani evet, "periferi tipi" kapitalistleşmede dış dinamiğin hareket ettirici bir rolü önemlidir, ama bütün bunlara rağmen gene de ülkede üretici güçlerin gelişmesini belirleyen iç dinamiklerdir. Çünkü, yabancı sermaye bu, işine kim gelirse onunla işbirliği yapıyor. Ama dikkat edin, yabancı sermayenin Devletle işbirliği yaptığı dönemlerde onun o "ilerletici" fonksiyonu yoktur artık! Çünkü belirleyici olan sadece ülkeye giren sermaye değildir. Bu sermayenin iç dinamiklerle ilişki içine girerek onların -üretici güçlerin- büyümesine katkıda bulunmasıdır. Yabancı sermaye statükoyu muhafazayla görevli Devletle işbirliği yapınca bu geliştirci-ilerletici fonksiyona sahip olmuyor...

²⁹ Daha sonraki açıklamalarda, sistemin Özal'la birlikte dışa açılmaya başlamasına paralel olarak -tabi bu arada küreselleşme sürecinin de etkisiyle "Beyaztürk" "Devletçi burjuvazinin" de yavaş yavaş Devletin kanatları altından çıkmaya başladığını göreceğiz... Yani bugünkü TÜSİAD artık darbelerin arkasında duran o eski Devletçi örgüt değildir...

milyoner yetiştireceğiz” sözünün altında yatan bu idi!.. Yani, Menderes diyordu ki, hedefimiz “Beyaztürk”-Devletçi burjuvaların dışında burjuvalar-sanayiciler yetiştirmekdir!..), Devletçi “Beyaztürk-sanayiciler” ise ithal girdileri için yeteri kadar döviz bulamamaktan şikâyetçiydiler. “İktidarın kendi zenginlerini yetiştirme peşinde koştuğunu”, “memleket menfaatlerini hiç düşünmediğini” söylüyorlardı!..

“İlerici, gerici” tartışmaları... Devlet ve sınıf mücadeleleri...

Peki buradan -bütün bunlardan- çıkarılan sonuç ne olmalıdır? Bazıları olayı, yani Türkiye’deki sınıf mücadelelerini, “ilerici” olan Devletin gene “ilerici” olan “milli” “sanayi burjuvazisiyle” ittifak halinde toprak ağaları, tüccarlar falan gibi “dışa bağımlı”, “işbirlikçi” gericilere karşı mücadelesi olarak açıklamaya çalışırlar! Öyle ki, bu mantık günümüze kadar hep böyle uzatılıp getirilir! Ve ne gariptir ki gerçekten de “ilerici” olarak tanımlanan bu “Beyaztürk”-Devletçi “sanayi burjuvazisini” 27 Mayıs’ta, 12 Mart’ta, 12 Eylül’de hep o Devletle, “Beyaztürk”-Devlet sınıfıyla birlikte görürüz! Kemalist-Solcu aydınların -bu konuda kendisini Marksist olarak görenler de aynı görüşler!..- “milli burjuva” tanımlarının içini dolduran da hep bu “Beyaztürk” Devlet’in yetiştirdiği “ilerici” “sanayi burjuvazisi” olmuştur. Bunlar “ilerici” olunca tabi, “ötekiler” de -yani Devletçilerin tekelindeki iç pazarda kendilerine pay düşmediği için dünyaya açılmaya çalışan “Anadolu burjuvaları” da- “dışa bağımlı” “işbirlikçiler”, “gericiler” oluyorlardı!..

Görüyorsunuz, her şey ters bizde! Tek gerçek var ortada, her koşul altında “ilerici” olan bir Devlet ve Devlet sınıfı! Bu mekanizmaya sahip olan kim, “Beyaztürkler”mi yoksa bunların “Siyaha” boyanmış “İslamcı” kopyaları mı, bu hiç farketmiyor! Sınıf mücadelesi ortamında bütün diğer unsurlar, sınıflar falan hep buna göre tanımlanıyorlar, bir yere oturtuluyorlar!.. Bizde olay malesef halâ budur!..

Şurası bir gerçek: İki tez vardır bugün ortada (dün de böyleydi bu)!..

Bunlardan birincisini “Ergenekoncular” ve Devletçi solcular dile getiriyorlar, temsil ediyorlar. Bunlara göre: Bir yanda “dışa bağlı”-“işbirlikçi” bir kapitalizm ve emperyalizm vardır ortada, diğer yanda ise, “milli burjuvaziyi” de içine alan “Kuvayı milliyeci”-“millici” güçler cephesi!.. Türkiye’de sınıf mücadelelerinden anlaşılması gereken bu iki güç arasındaki savaş durumudur...

İkincisi ise, sürece -sınıf mücadelelerine- bunun, bu Devletçi yaklaşımın tam tersi açıdan bakan insanların görüşüdür, ki onu da zaten bütün bu çalışma boyunca açıklamaya, özetlemeye çalıştık. Gerisi hikâyedir!..

[Son zamanlarda “Beyaztürk” dünya görüşünün yanı sıra bir de bunun tam tersi “Siyahtürk” “yerli-milli” bakış açısı ortaya çıktı!.. “Çevre” unsurlarının Devleti “fethetmelerine” paralel olarak Devlet tarafından nasıl fethedildiklerini, geçmişin “madurlarının” da bir süre sonra nasıl İttihatçı “Beyaztürk” karşıtlarını taklit eder hale gelerek metamorfoza uğrayıp adeta İttihatçı “Siyahtürkler” haline dönüştüklerini göreceğiz, ama şimdiden şunu söyleyebiliriz ki, “Beyazlar” ne dedilerse -diyorlarsa- “ötekiler”de bunu “yerli-milli” bir dile tercüme ederek -sanki aynadaki aksi gibi- aynısını sahneye sürüyorlar!..]

Evet, bir mücadeledir, sınıf mücadelesidir bu. Bu ülkenin dünyaya açık olan, küresel dünyanın bir parçası haline gelmiş olan insanlarıyla, daima daha iyisini üretmeye çalışarak küresel rekabet mücadelesinde ayakta kalmaya çalışan modern güçleriyle, içe kapanmacı-tekeli Devletçi bir düzen içinde, iç pazarı sömürerek varlığını sürdürmeye çalışan antika Devlet sınıfı ve onun uzantıları arasındaki bir sınıf mücadelesidir...

Dikkat ederseniz Devletin-Devletçiliğin bütün fonksiyonları hep o bizim “İttihatçılık” dediğimiz toplum mühendisliği faaliyetine bağlı olarak yapılmaktadır! Yani önce bir Devlet vardır hep ortada, nev-i şahsına münhasır dedikleri türden! Ve bu Devlet her şeyi kendi varlığını devam ettirebilecek şekilde yönetmektedir! Toplum da bu yönetici faaliyete göre şekillenmektedir!..

Yani, toplum bir “sivil toplum” potansiyeli yaratarak kendini sadece kendi iç dinamikleriyle şekillendiremiyor. Toplumun tepesinde oturan Devletin tıpkı bir tümör gibi ayrı bir DNA yapısı var sanki! O hep kendi DNA’larına göre kendini üretmeye çalışan bir virüs, ya da tümör gibi! Bu yüzden de sonuçta iki ayrı yapı çıkıyor ortaya: Devletçi yapı ve sivil toplum yapısı... Aynen kanser olayında olduğu gibi!.. “Beyaz” ve “Siyah” versiyonlarıyla Devletin yetiştirdiği Devletçi “burjuvazisi” ile sistemin kendi iç dinamikleriyle ürettiği “Anadolu burjuvazisi” arasında bile bir doku uyumsuzluğu var. “Biri tekelci de öteki değil” olayının ötesinde bir şey bu! Evet, Devletçi olan hemen tekelci haline geliyor, ama onun bu tekelliliği sürecin kendi iç diyalektiğiyle gelişmesinin sonucunda ortaya çıkmış bir şey değil. Tek başına sermayenin yoğunlaşp merkezileşmesi olayının sonucu değil. Burada tekelleşmeyi belirleyen Devletle olan ilişki oluyor...

Böyle bir şeyi sadece Türkiye’de -ve bazı Osmanlı artığı ülkelerde- görebilirsiniz! Bu yüzden de sürece dışardan bakınca olayı kavramak mümkün değildir. “O da burjuva bu da burjuva, biri daha büyük, belki de tekelci, öteki ise tekeli dışı” der çıkarsınız için içinden! Bu nedenle, Türkiye’de kapitalizmin gelişme sürecini kavrayabilmek için mutlaka onu tarihsel-toplumsal gelişme diyalektiği içinde ele alabilmek gerekir.

SAVAŞ VE SONRASI...

“İkinci Dünya Savaşı’nın başlaması Devletçiliğin başarı hikayesinin sona ereceğini haber veriyordu. 1932 ile 1939 arasında imalat sanayisi üretimi iki katın a çıkmıştı; bu üretim hacminin dörtte biri kadarı Devlet teşebbüslerine aitti. 1939’da ulaşılan bu en yüksek düzeyden sonra 1945’e kadar üretim hızla düştü. 1945 rakamı 1932 üretim düzeyinden sadece yüzde 20 oranında yüksekti. Tarımsal üretim de 1939 düzeyinin yüzde 40’ına kadar azalmıştı. Örneğin buğday üretimi yıllık ortalama 7 milyon tondan 4 milyon tona inmişti.. Pastanın küçülmesi tipik bir savaş dönemi enflasyonuna yol açtı (1939 ile 1945 arasında yüzde 350) ve bu şehirlilerin gelirlerini aşındırdığı gibi, bürokratların maaşlarının bile azalması sonucunu doğurdu. Devlet gelirleri çeşitli olağanüstü vergilerle artarken, harcamaların çoğu seferberlik amacıyla kullanıldı. Tarım sektöründe buğday üreticilerinin durumu 1936’dan sonra fiyatların artmasıyla bir parça düzelmişti. Savaştan önceki birkaç yıl boyunca Devlet yeni kurulan **Toprak Mahsulleri Ofisi** yoluyla daha fazla buğday almaya başlamış, fiyat artışlarının sağladığı yararın bir bölümünü çiftçilere aktarmıştı. Fakat, savaşın başlamasıyla birlikte hükümet, tarıma birçok bakımdan zarar veren bir askeri seferberlik politikası benimsedi. Her şeyden önce bir milyona yakın yetişkin erkeğin askere alınması iş gücünün azalması demekti ve bunların çoğunluğu köylüydü. Bunların çift hayvanlarına da askeri amaçla el konulmuştu. Aynı zamanda, açıkça sömürücü bir fiyat politikası izlendi. **Çiftçilerin ürünlerine ödenen fiyatlar hemen hemen sabit kalırken, bütün diğer fiyatlar enflasyonist gidişe ayak uydurdu. Tarım politikasında, özellikle buğday üreticilerini hedef alan bu ani değişiklik, küçük köylülerin iktidardaki partiden uzaklaşmasında rol oynayan önemli etmenlerden biriydi.** Hükümet bu politikasını her çiftçinin tesbit edilen miktarda tahılı teslim etmesini sağlamak için ürün üzerine yüzde 10 oranında yeni bir vergi koyarak ve eski üretim düzeylerine göre köylere kolektif sorumluluk yükleyerek uygulamaya çalıştı. Devletin satın aldığı tahıl miktarı arttıysa da, Devlet kontrolüne tepki olarak daha gerçekçi fiyatlara dayalı paralel bir pazar da ortaya çıktı. Bu sonuçların her ikisi, yani köylülüğün iktidardaki partiden uzaklaşması ve karaborsanın oluşması önemli siyasi etkileri beraberinde getirdi”³⁰.

³⁰a.g.e s.141

“**Milli Korunma Kanunu** adıyla bilinen ve bürokrasiye olağanüstü bir savaş ekonomisi yürütme imkânını veren mevzuat paketi devleti iktisadi konularda tam bir serbestlik içinde hareket etmesini sağlayacak araçlarla donattı. Bu kanuna göre, hükümet özel sanayi kuruluşları için üretim hedefleri tesbit etmeye yetkiliydi; yatırım planlarını onaylamama hakkı vardı; fabrikalara ve madenlere el koyabilir, bütün piyasalardaki fiyatları kontrol edebilir ve bazı malların ticaretini millileştirebilirdi. Bu kanun ayrıca zorla çalıştırılabileceği ve işçilerin işlerinden ayıramayacağı gibi hükümler de taşıyordu; tatil günleri ve sabit çalışma saatleri gibi bütün işçi hakları da yürürlükten kaldırılmıştı. Burjuvazi tabii ki bunları kabul etmeye hazırdı ve hiç şikayet etmedi”³¹.

Savaş yılları boyunca gerek Devletçi sanayi burjuvazisi gerekse bürokrasinin büyük bölümü Mihver Devletlerine sempatiyle bakıyorlardı. Türkiye savaşa girmediyse de, bu tarafsızlık Alman yayılmasının güneydoğu kanadını emniyete alma sonucunu getirdi, ki bu da, Nazi ordularının Sovyetler Birliği'ne daha rahat saldırmasına imkan verdi. Özellikle, Mihver Devletleri'ne karşı savaş ilan edileceğine ilişkin sözler tutulmadığından ve Türk basınının Nazi zaferini alkışlamasına izin verildiğinden, Müttefikler, Türkiye'yi davalarının gizli düşmanı sayıyorlardı.

“Bu şartlar altında Türk bürokrasisinin kurduğu savaş ekonomisi de hakim ideolojik atmosfere tamamen uygundu. Almanya bağlantısının dolaysız etkisi dış ticarete Almanya'ya bağımlılığın artmasıydı. 1933'ten sonra Nazilerin iktisadi planları uluslararası pazarın yerine takas ve kliringe dayalı ikili anlaşmaları koyma amacına yönelmişti. Türk bürokratları daha 1931'de benzer tedbirler almış olduklarından, iki sistem, zaten çökmüş olan uluslararası pazarın dışında hareket etme çabasında birleşmişti. Savaştan hemen önce, Türkiye'nin dış ticaretinde Almanya'nın payı yüzde 40-yüzde 50 arasındaydı. Savaş sırasında da aynı düzey az çok devam ettiyse de, bu alışveriş Türkiye'ye gitgide daha az yarar sağlar olmuştu. Bu eşitsiz ilişki Türk hükümetini iç tüketim düzeyleri düşerken stratejik madenler ve buğday satmaya mecbur bıraktı. Bunların karşılığında elzem olan ithal malları yerine de savaş malzemeleri ve Almanya'nın sanayi üretimi fazlası satın alındı...Bu ilişkiler ekonomiye pek yararlı değildi tabii, ama ticaret özel kişilerin elinde olduğundan belli tüccarların Devletin askeri levazım ihalelerini kazanmalarına ve ihracatın bir bölümünden vurgun vurmalarına yaradı”³².

“Hemen aşağıda tartışacağımız gibi, tüccarların savaş döneminde sağladığı birikim önemli boyutlara ulaşmıştı. Bu durum burjuvazi ile bürokrasi arasındaki ilişkilerin gerginleşmesinde de önemli bir etmen oldu. Karaborsadaki vurgunlara ve tüccarların yaptığı spekülasyonlara karşı sesler yükseliyordu. **Maaşları artık fiyatların gerisinde kalan bürokratlar ile vurgun imkanları pek fazla olmayan sanayiciler rahatsızlıklarını dile getiriyorlardı!** Rejimin bu vurgunları önleyecek araçlara sahip olmadığı da ortaya çıkmıştı. Şehirlerde ekmek ve diğer ihtiyaç maddelerinin karneye bağlanması ise fazla işe yaramayan ve ağır aksak işleyen bir uygulamaydı. Hali vakti yerinde olanların alışveriş edebileceği paralel piyasalar ortaya çıkmıştı. Devletçi kesimin kontrolündeki gazeteler büyük kazançlar sağlayan faaliyetlere ilişkin haberlerle doluydu. Genel kıtlık ve yoksulluk atmosferi içinde birilerinin büyük vurgunlar yaptığının bilinmesi kısa zamanda hükümet aleyhtarlığına dönüşebilirdi. Bu nedenle hemen suçlu aranmaya başlandı. İşte bu arayıştır ki hükümeti bir kez daha İstanbul'daki gayrimüslim ticaret burjuvazisine cephe almaya yöneltecekti. Cumhuriyet dönemi boyunca eski başkent zaten hep arzu edilmeyen kolonyal bağlantılarla ve komprador burjuvaziyle bir tutulmuştu. Ankara'nın temsil ettiği yeni zihniyet ise milli kalkınmanın özü sayılıyordu. **Bu ideolojik çerçevede, ticaret sermayesinin kolonyal İstanbul'u ile sanayinin milli Ankara'sını karşı karşıya koymak zor değildi”**.

“Gerçekten de, sayıları epeyce azalmasına rağmen İstanbul'daki Hristiyan ve Yahudi burjuvazi, özellikle dış ticaret alanında faal olmaya devam etmiş ve-bütün tüccarlar gibi-

³¹a.g.e s.142

³²a.g.e s.143

savaş döneminin kitleleri sayesinde kazançlarını daha da arttırmışlardı. Bu nedenle, azınlık aleyhtarı duyguları kıskırtmak ve bunları iktisadi adalet talepleriyle birleştirmek kolay bir çözüm olarak gözüktü. 1930'larda İstanbul'da önemli sanayi yatırımları yapılmıştı ve büyük ölçekli yatırımları gerçekleştirenler arasında Rum, Yahudi ve dönme müteşebbisler de vardı. Dönmeler, İmparatorluk döneminde Selanik'te edindikleri tecrübelerini 1924'teki nüfus mübadelesinin mali kazançlarıyla birleştirerek dokuma sanayisinde önemli bir yer edinmişlerdi. **Siyasetteki liberal görüşleri nedeniyle İkinci Dünya Savaşı sırasında ırkçıların hiddetine maruz kalan bu insanlar küçük bir topluluk olmalarına rağmen burjuvazinin en az devletçi olan kanadıydı. Savaş dönemine hakim olan şoven atmosfer içinde işte bu gayrimüslim ve dönme sanayiciler vurgunculuğa karşı çıkarıldığı söylenen o meşhur kanunun hedefi oluverdiler”...**

“Varlık Vergisi Kanunu”...

“Varlık Vergisi Kanunu’nu hükümet 1942’de Meclis’e sundu. Meclis mahalli komisyonları, her vergi mükellefinin sorumluluğunu tek tek değerlendirmek suretiyle onların vergi oranını tesbit etmeye çalışan bu kanunu tartışmadan kabul etmişti. Aslında milletvekillerinin çoğunun bu verginin kapsamına girmesinin hiç de ihtimal dışı olmadığı düşünülürse, kanunu tartışmadan kabul eden Meclis üyelerinin mahalli komisyonların uygulayacağı usulden önceden haberdar olduklarını varsaymak gerekir. Varlık Vergisi’nin yüzde 70’i İstanbul’dan elde edildi. Toplanan verginin yüzde 65’ini ise gayrimüslimler ve yabancılar ödediler. Gayrimüslimlerin tabi oldukları vergi oranı Müslümanlara uygulanan oranın on katıydı; Dönmeler ise Müslümanların iki katına eşit oranda vergi ödediler. Bu vergiyi ödeyecek hazır parası olmayan Hristiyan ve Musevi işadamları, işlerini ve mülklerini satmak zorunda kaldılar. Bu işadamlarının çoğu savaştan hemen sonra Türkiye’den ayrıldı. Varlık Vergisi, Ankara hükümetine ve Devletçi burjuvaziye sağladığı kısa dönemli kazançlara (1943’te devlet gelirlerinde yaklaşık üçte bir oranında bir artış görülmüştü) ve şansı yaver gitmeyen İstanbullu tüccar ve sanayicilerin mülklerini devralan işadamlarına sunduğu kazanç imkanlara rağmen iş hayatındaki güveni ciddi biçimde zedeledi. Olağanüstü şartların sona ermesinden sonra, bu hasarın ciddiyeti daha iyi anlaşıldı. Nitekim, muhalif politikacıların Varlık Vergisi uygulamasını lanetlemek için birbirleriyle yarıştıkları görülecektir. Devletçi sanayiciler ise Devletin yaptıklarına karşı çıkmamış, kapitalist birikimin en temel şartlarını ihlal eden bir tecavüze izin vermişlerdi”³³.

İsterseniz, bu dönemi ve Devletçiliğimizi bir de sayın Karpat’dan dinleyelim...

Bu çalışma boyunca kendisinden çok şey öğrendiğim sayın Karpat Devletçiliğin” ne olduğunu, nasıl işlediğini çok güzel anlatır. Onun -yani Devletin- bir yandan Devletçi bir burjuva kesimi yaratmaya çalışırken, diğer yandan da, kaçınılmaz olarak nasıl kendi diyalektik inkârını yarattığını gözler önüne serer!..

“Devlet, üretim sürecinin ancak bir aşamasına katılıyordu; hammaddelerin üretimi ve mamul malların dağıtımını ise devlet kontrolünün dışındaydı (kim yapıyordu peki işin geri kalan kısmını, Anadolu burjuvazisi-Anadolu’nun sivil toplum unsurları... öyle değil mi MA). Böylece, Devletin faaliyeti hammaddeleri mamul veya yarı mamul eşya haline getirmekten öteye gidemiyordu. Pamuk, yün, pancar, üzüm ve tütün gibi bazı önemli hammaddeleri özel kişiler yetiştiriyor, bunları Devlet satın alıp işliyordu. Bu hammaddelerin fiyatını devlet tesbit ediyor ve bu fiyatlar serbest piyasa fiyatlarından birkaç misli aşağı oluyordu. Bu düşük fiyatlardan devamlı şikayet edilmesine rağmen, Devlet, daha önce pek revaçta olmayan bazı maddeler için büyük bir istek yaratmış, dolayısıyla nüfusun bir kısmı için iş sağlamış ve bağımsız üreticilerin gelirini arttırmıştı. Şehirlerde de buna benzer bir durum vardı. Devlet işletmelerinin sattığı yarı mamul mallar özel sermayenin atölyelerinde işlenerek tamamlanıyordu. Örneğin, işletmelerin çıkardığı köselelelerden her çeşit ayakkabı yapılarak serbest fiyatla

³³a.g.e s.144

satılıyordu; Devlet de ayakkabı imal ve satışına başladıysa da onun çıkardığı mallar daha düşük kalitedeydi. Bundan başka tekel konusu tüketim maddeleri (tütün, sigara, alkollü içkiler, tuz ve kibrit) özel bayiler tarafından küçük bir kar payıyla satılıyordu. Genellikle ticaret işleri, özellikle ithalat ve ihracat özel kişilere bırakılmıştı, ama Devletin oldukça sıkı kontrolü altındaydı. Bütün bunlardan çıkan sonuç, Devletçiliğin nüfusun belirli kısımlarına ek gelir ve iş imkanı sağladığıydı. Nüfusun bazı kesimlerinin satın alma gücünün yükselmesiyle her türlü mal için, özellikle tüketim maddeleri için istek arttı. Üretimi düşük Devlet fabrikaları bu isteklerin hepsini karşılayamadığından memleketin başlıca şehirlerinde beş ila on işçi çalıştıran ve Devlet fabrikalarının çıkardığı malları daha düşük maliyetle imal eden küçük özel işletmeler açıldı³⁴. Piyasa fiyatları, Devlet işletmelerinin yüksek maliyetine göre yüksek tesbit olduğundan bu özel teşebbüsler çok fazla kar ettiler”.

“Bütün bu ekonomik gelişmeler başlangıçta ağır bir tempoda ve düzenli bir şekilde gelişti. Ama İkinci Dünya Savaşı birdenbire mevcut teşebbüslerin hepsini kamçılıyarak ekonomik gelişmenin seyrini oldukça değiştirdi. 1939’dan sonra piyasada ithal malları son derece kıtlamıştı. Ordu seferber edildi; Türkiye savaşa girmediyse de gerek savaş süresince, gerekse sonraki yıllarda büyük bir orduyu beslemeye devam etti. Bu durum memleket ekonomisine ağır bir yük oldu. Ordunun ihtiyaçları piyasada mallara olan talebi daha da arttırmıştı. Yükselen bu talep karşısında özel-ve çoğu zaman kanuna aykırı olarak kurulmuş fabrikaların sayısı da arttı, tüketim maddelerinin fiyatları fırladı”³⁵...

ÇOK PARTİLİ DÜZENE GEÇİŞTE İÇ VE DIŞ DİNAMİKLERİN ETKİLEŞİMİ...

Bizde Devlet bir yaşamı devam ettirme -“survivor”- şampiyonudur!..

İttihatçılar Osmanlı’yı neden savaşa sokmuşlardı? “Devleti kurtarmak” için değil mi! Başka çare görünmüyordu ortada! Almanya’yla birlikte olupta savaş kazanılırsa Devletin kurtarılabilceğini düşünüyorlardı!..

Osmanlı’nın aslında daha 19.yy’ın başında bitmişti işi! Yapısal değişimin belgesi olan “Sened-i İttifak” eski Osmanlı’nın da ölüm fermanıydı bir yerde! Ama o ölmedi! Kaderine razı olmadı! Ne yaptı? Denize düşen yılana sarılır hesabı gitti kendini Batı’lı devletlerin kucağına atarak onlara, “ne isterseniz yaparım tek ki bana dokunmayın” diyerek “Batılılaşmaya”, onlar gibi olmaya, en azından onlara benzemeye çalıştı!..

Bu bir kırılma noktasıdır! Çünkü artık o andan itibaren sürecin akışını-evrimini belirleyecek olan dış dinamiktir. İç dinamikler gene durmaktadır yerinde, ama süreci yönlendirecek olan, içine girilen yeni durumun gereklerine göre iç dinamikleri de şekillendirerek harekete geçirecek olan hep o dış dinamiktir artık. Bütün o “Batılılaşma” süreçlerinin, “Jöntürk ihtilallerinin” olduğu kadar, aşağıdan yukarıya doğru “dışa bağımlı” olarak gelişen “periferi tipi” kapitalistleşmelerin falan da hepsinin hareket ettirici gücü o Batı’dır. Hani bir söz vardır ya: “Kırk katır mı istersin yoksa kırk satır mı” diye, aslında bu söz Osmanlı için söylenmiştir! Osmanlı,

³⁴Örneğin, Paşabahçe Cam Fabrikası, piyasanın ihtiyacı olan miktarın ancak bir kısmını üretebiliyordu. Karşılanamayan ihtiyacı gidermek için İstanbul civarında birçok ufak fabrikalar kuruldu. Bu fabrikalar kırık dökük cam parçalarını kullanarak üretimde bulunuyor ve piyasanın ihtiyacını karşılıyordu. Bu konuda daha iyi bir örnek ise dokuma endüstrisidir. Büyük şehirlerde, iki ila on makineden ibaret ufak tezgahlar çeşitli giyim eşyası imal ediyor, bunları daha ziyade köylere satıyorlardı. Tezgahlardan bazılarının, devlet fabrikalarında yapılmış iplik kullanmalarına karşılık, diğer bir kısmı eski kumaşlardan çıkardıklarından veya kendi hammaddelerinden imalat yapıyorlardı. Savaş yıllarında sadece İstanbul’da yüzlerce ufak tezgah vardı; çoğu zaman bir evin bir veya iki odasında kurulmuş olan bu tezgahlar da iş kanununun hükümleri altına girmemek için az sayıda işçi çalıştırıyorlardı (Karpata a.g.e)

³⁵Kemal Karpata, “Türk Demokrasi Tarihi” s.191, İmge Yay.

“Batılılaşarak” kendini kurtarma yolunu seçmekle kırk katır gibi hızlı bir ölümün yerine kırk katırın kuyruğuna bağlanarak sürüklenmeyi ve yavaş yavaş ölmeyi seçmiştir! Aynı zamanda müthiş bir işkencedir de bu! Her seferinde bir parçanı koparıyorlar; nasıl bir travma bu Osmanlı için düşünebiliyor musunuz!..

[“Batıcı-Beyaztürk” Devletçilere karşı bir reaksiyon olarak ortaya çıkan “Siyah Türk” Devletçilerin, bir yandan, “Birinci Dünya Savaşı’yla açılan parantezi kapatarak” Osmanlı’yı küllerinden yeniden yaratmaya çalışırken -onu İslam’ın koruyucusu haline getirmeye çalışırken- diğer yandan da -aslında buna paralel olarak- neden duygusal, ideolojik bir Batı düşmanlığı ruh hali içinde olduklarının altında hep bu travma yatar... Aynı travma, “Beyaz Türkler”de Batı hayranlığıyla karışık mazoşist bir Batı düşmanlığı şeklindeyken, “Siyahlar” bunu direkt olarak “Batı’ya karşı Doğu” diyerek hayata geçirmeye çalışıyorlar!.. Hep söylüyorum, bizim topyekün bir psikoterapiye ihtiyacımız var diye!..]

Bu nedenle, süttten ağzı yanan Osmanlı’nın mirasçıları bu kez daha dikkatlidirler ve birincide olduğu gibi hemen öyle ellerini kollarını sallayarak II. Savaşa girmezler. Girmezler ama gene de yerleri bellidir aslında: Almanya ve İtalya’nın tarafını tutarlar açıkça. Nedeni gene o Devlettir, Devlet anlayışlarıdır tabii! Alman ve İtalyan faşizmlerini kendilerine daha yakın bulurlar bizim korporatist Kemalist rejim kadroları. Ne de olsa düşman ortakdır: “Liberalizm”!..

Ama gene beklentiler tutmaz ve Müttefikler kazanır savaşı. Almanya ve İtalya’yla birlikte faşizm -korporatist devlet anlayışı da- kaybederken kazanan “liberalizm” olmuştur sonunda!.

Savaş sonrası kurulacak olan yeni dünya düzeninin kurallarını da savaşı kazanan galip devletler belirleyeceklerdir artık. Bu belli olmuştur. Ama tam bu arada beklenmeyen bir gelişme daha ortaya çıkar, Stalin Türkiye’den Kars ve Ardahan’ı ister!.. “Boğazlar üzerinde de Rusya’nın söz hakkı” olmalıdır! Gel de çık şimdi işin içinden! Arkasında Birinci Dünya Savaşı sonrasında travmasını (bölünme, parçalanma korkusunu) sürükleyerek gelen Türkiye hemen kararını verir ve Savaş’ın bitmesine bir gün kala Almanya, İtalya ve Japonya’ya karşı savaş ilan eder! Yeni kurulan Birleşmiş Milletler Teşkilatı’na katılabilmek için de çok partili rejime geçileceğini açıklar!³⁶

Burada, bazılarınin iddia ettikleri gibi “Türkiye’de her şeyi belirleyen dış dinamiktir” demek istemiyorum. “İç dinamikler daima pasiftir, hiçbir zaman süreci belirleyecek bir rol oynamamıştır” falan demiyorum! Hayır, ben bu kanıda değilim. İç dinamikleri hiçbir zaman yok olmamıştır bu ülkenin. Ama, tanzimattan bu yana (içine girilen yeni yol boyunca) gelişen bütün o yapısal değişim süreçlerini tetikleyen ve bu anlamda belirleyen de hep dış dinamik olmuştur. Yoksa iç dinamikler her zaman devredeydi...

Yakın tarihimizde de öyle: Birinci Meclisteki “İkinci Grup”tan TCF’ye, daha sonra da Serbest Fırka’ya kadar olan süreci düşünün. Bu ülkenin insanları hep daha özgür, daha iyi yaşamak için mücadele etmişlerdir aslında. Ama, Devlet denilen o kabuğu kırmak kolay değildi. Dışa bağımlı kapitalistleşme süreci aşağıdan yukarıya doğru şekillenen yeni bir iç dinamik faktörünü devreye sokarken, bu süreç aynı zamanda, yukardan aşağıya doğru, “çağdaşlaşma-modernleşme” konseptiyle güçlendirilmiş yeni tipte pozitivist bir Devleti de ortaya çıkarmıştı. Küllerinden yeniden doğmuş da olsa, ortada “çağa uyum sağlamış” yeni tipten bir Osmanlı Cumhuriyeti vardı. Bu

³⁶Aslında Portekiz, İspanya gibi demokrasiyle yönetilmeyen devletleri de içine almıştır BM; ama bizimkiler işi sağlama bağlamak isterler! Ayrıca amaç sadece BM’e üye olmak da değildir, Batı’nın koruyucu şemsiyesinin altına sığınmaktır. Osmanlı zor’u görünce sığınacak bir yer arama telaşına girmiştir, olay budur! Bütün o çok partili rejime geçişlerde falan bu “kırk katır korkusunun” etkisi yabana atılamaz. Bu açıdan ,belki de Stalin’e teşekkür etmesi gerekir Anadolu insanların!..

nedenle, toplumsal gelişme sürecinin anahtarının dış dinamiğin-Batı'nın elinde oluşuna şaşkırmamak lazımdır.

Savaş sonrasında “demokrasiye geçiş”le ilgili olarak Devletin o ani reaksiyonunu bütün bu faktörleri göz önüne alarak değerlendirmek gerekiyor...

Bazıları bütün olup bitenleri, çok partili hayata geçişi falan hep İsmet Paşa'nın demokratiğiyle açıklamaya çalışırlar. Alakası yoktur! Dış dinamiğin etkisi altında, ama iç dinamiklerin de zorlamasıyla alınan bir karardır bu. Hani, “neden hiç direnmediler o zaman” denebilir. Örneğin bugün bir Kaddafi, ya da Beşar Esad bile iktidarı öyle kolay bir şekilde bırakmazken, bizde nasıl oldu da kansız bir şekilde bu iş başarılı denebilir! Ben diyorum ki, bunun cevabını Osmanlı'nın yakın tarihinde aramak lazım. Unutmayalım ki Cumhuriyet'in Devlet sınıfı kadrolarının hepsi Osmanlı bürokratlarıydı. Ve bunlar bütün o travmatik olayların içinden çıkıp geliyordu. Bu nedenle, çok partili hayata geçişte daha önceki deneyimlerin bilinç altından yönlendirmesiyle gerçekleşen duygusal reaksiyon büyük rol oynamıştır...

[Onlar, yani Cumhuriyetçi Devlet sınıfı kadroları bu işi de -yani çok partili hayata geçme işini de- gene bir oyun sanıyorlardı aslında! Tıpkı o Serbest Fırka olayındaki gibi falan! Seçimler yapılacaktı, ama sonunda gene kazanan kendileri olacaktı, hesap bu idi! Hem de bu arada dış dünyanın -liberal güçlerin- gözü de boyanmış, ülkenin demokrasiye geçtiği konusunda hiçbir tereddüde yer bırakılmamış olacaktı! Ama bu hesap tutmadı tabii! Neden? Nedeni çok açık: Devletçi bürokratlar bu işi kotarırlarken -planlarlarken- sadece dışarıyı tatmin etmeyi düşünmüş, ciddiye almışlardı. İç dinamikleri pek hesaba katmamışlardı da ondan!.. Nasıl olsa içerde biz-Devlet-durumu idare ederiz gene diye düşünüyorlardı. Ama **evdeki hesabın çarşıya uymadığı** görüldü! Bu da bizim yukardaki görüşümüzü doğrulayan bir durumdur aslında: Yani evet, demokrasiye geçişte dış dinamik çok önemli bir rol oynamıştır, ama son noktayı koyan, ona sahip çıkan gene iç dinamikler olur. Eğer Türkiye halkı bu işe sahip çıkmasaydı ne demokrasi gelirdi bu ülkeye ne de bir şey. 1950'nin rövanşı olarak gerçekleşen 27 Mayıs reaksiyonu bunun ispatıdır!..]

1950'DE NE OLDU?..

Biliyorsunuz bu çalışma boyunca Çağlar Keyder'e sık sık atıfta bulundum. Paralel düşündüğümüz bir çok konu var. Ama, sadece bunun için değil (çünkü farklı düşündüğümüz konular da çok), bir başka nedeni daha var bu etkileşimin! Onu eleştirirken de, koordinat sisteminin nerede, nasıl kayıdığını, farklı bakış açılarımızın nereden kaynaklandığını ortaya çıkarma olanağını buluyorum bir yerde!..

Örneğin, yukardan aşağıya doğru, Devlet sınıfının uzantısı olarak, Devlete bağlı bir şekilde geliştirilen Devletçi kapitalizmle, pazar mekanizmasına bağlı bir şekilde aşağıdan yukarıya doğru, sivil bir inisiyatif olarak gelişen Anadolu kapitalizmi arasındaki farkı (ya da, bunlara bağlı olarak ortaya çıkan Devletçi burjuvaziyle Anadolu burjuvazisi arasındaki farkı) açıklarken görüşlerimiz ayrılıyor. Ama, böyle dolu dolu bir biliminsaniyle tartışmak bile beni zenginleştiriyor doğrusu. Bazan, bu kadar doğru şeyleri söyledikten sonra neden bu sonuçlara varıyor diye düşündüğüm de oluyor tabii! Ama, bilinç dışı bir şey bu aslında. Yani öyle “biliminsani” olmayla falan ilgili değil. Kültürel bir durum. Bizdeki bu “kültür ihtilali” olayı öyle bir illet ki, farkında olmadan insanların beyninin içine girmişler! Ve sen ne dersin de, ne kadar “bilimsel tahliller” yaparsan yap, bunlar ancak beynimizdeki Batı menşeli o koordinat sisteminin elverdiği oranda “gerçekleri” ifade edebiliyorlar. Yani, durduğun yerle ilgili bir şey bu. Koordinat sisteminin durduğu yer de orası oluyor tabii! Orada, o Kemalist-solcu aydın kuşağın durduğu yerde durunca ve oradan bakınca da başka bir sonuç çıkmıyor ortaya!..

Bakın 1950'yi nasıl değerlendiriyor Keyder. Önce şunu söyleyeyim, aşağıdaki paragrafta bütün söylediklerine katılıyorum, ta ki bunlardan çıkardığı sonuca kadar!!

“1950 seçimleri Türk tarihinde³⁷ bir dönüm noktasıdır. O zamana kadar siyaset seçkinlerin işiydi³⁸; iktidar, ya bürokrasi içinde devredilir, ya da sayıları yüz yüze pazarlığa elverecek kadar az olan burjuvalarla paylaşıldı³⁹. Bürokratik siyasi yapı içinde siyaset ayrı bir meslek değildi. Meclisler idarenin bir uzantısıydı.⁴⁰Ancak, 1946'da çok partili bir meclis oluşturma kararından sonra, genel oy hakkı ve seçmene dönük siyaset bir araya gelerek iktidardaki ittifakın⁴¹ bölünmesine yol açtı. Meclis gerçek bir tartışma toplumuna dönüştü ve iktidardaki parti muhalefeti engellemeye teşebbüs ettiğinde, muhalefet kendinde “millete gitme” hakkını gördü. 1946-1950 döneminin lügatçesinde “millete gitmek” yeni tür siyasi faaliyeti dile getiren bir formül oldu. Bu formülü kullananlar Meclis'in temsili meşruiyetini üstü örtülü bir biçimde inkâr ediyor ve halkın iradesini sadece kendilerinin temsil ettiğini söylüyorlardı. Böylece, popülist bir söylemi politikaya getirmiş oldular”⁴².

Evet, 1950'yi değerlendirirken Keyder'in vardığı nokta bu işte: “Popülist-yani halk dalkavuğu”-bir hareket!.. Şimdi gel de çık işin içinden!..

Bu çalışmanın bir sonraki bölümünde -5.Bölüm'de- göreceğiz, orada 27 Mayıs'ı değerlendirirken de bakın ne diyor Keyder: “Sanayi burjuvazisinin uluslararası bağlantılarıyla birlikte gelişmesi birikim sürecinin artık devlet tarafından düzenlenmesini gerektiriyordu. Bu,

³⁷Bu „Türk tarihi“ kavramı bile hiç uymuyor bu paragrafa ve tabi buradaki görüşlere! Çünkü bizim tarihimiz sadece bir „Türk tarihi“ değildir. Osmanlı'dan bu yana gelişerek oluşan bir Türkiye tarihidir. „Türk tarihi“ deyince bunu sadece İttihatçıların ve Kemalistlerin „Türk insanı yaratma“ olayına indirgemiş oluyoruz ki bu da aslında bir hakarettir bizim insanımıza! Biz, Türkiye insanıyız. Belirli bir ırka dayanarak kimliğimizi ifade edemeyiz. Anadolu coğrafyasında belki çok dilli ama bir mozayik oluşturmuşuz. Bu da çok güzel bir şey aslında. Bu konuda çok hassas davranıyorum, çünkü son zamanlarda “Kürt, Kürt” diye diye bizde de yerli yersiz “Türk” deme alışkanlığı oluştu. Evet, Türkiye’de Türkler ve Kürtler yaşamaktadır. Ama bunun ötesinde bir de, gelişen Türkiye kapitalizminin yarattığı bir üst kimlik olarak Türkiyelilik-Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı olayı vardır. Bu gözden kayboluyor bazan!.. Ama neyse, şu an konumuz bu değil, sadece yeri gelmişken altını çizivereyim dedim!..

³⁸Peki kimdir bu „seçkinler“? Niye bunların kimliğini hep böyle yuvarlak laflarla geçiştiriyoruz? Hangi sınıfın “seçkinleridir” bunlar?.. Feodal seçkinler-Aristokratlar mıdır, yoksa elit burjuvalar mıdır?.. Ya da, Osmanlı artığı Devlet sınıfı kalıntıları mıdır bunlar?.. Ne kadar basit bir soru değil mi, ama altında bu sorulara verilecek cevapların altında koskoca bir tarih-toplum anlayışı yatıyor!..

³⁹Bu ifadeden anlıyoruz ki o „seçkinler“, ya da „bürokratlar“, iktidarı, „sayıları bir avuç olan“ „burjuvalarla“ paylaşanlar oluyor!.. Yazarın burada, iktidarı “elitlerle” paylaşan “burjuvalar” dedikleri ise, o Devletçi burjuvalar oluyor herhalde. Çünkü Devletçi “elitlerle”-“bürokratlarla” ittifak yapan arası iyi olan onlar! Peki ama neden bütün bunlar açıkça ortaya konmuyor? Benim yapmaya çalıştığım bu işte!!

⁴⁰**Bakın işte, nedir bu tahlillerin anlamı! Ben de bunlara Osmanlı artığı Devlet sınıfı diyorum, niye kızılıyorsunuz ki o zaman. Kral çıplak dediğim için mi!..**

⁴¹Keyder „iktidardaki ittifaktan“ bahsediyor. Burada ittifaktan kasıt Devletçi burjuvaziyle “bürokrasi” -Devlet sınıfı- arasındaki ittifaktır. Yani ona göre, savaştan sonra aradaki ittifak bozuluyor ve „burjuvazi“ (nedense, burjuvazi kavramını Anadolu burjuvazisini de içine alacak şekilde kullanıyor o; yani, Anadolu burjuvazisi-Devletçi burjuvazi ayrımı yapmıyor. İyi güzel de, o zaman Menderes'i kim indirdi iktidardan? Önce Demirel'i, sonra Özal'ı, daha sonra da AK Parti'yi ve Erdoğan'ı kim iktidar yaptı? bir TUSİAD'la bir MÜSİAD arasında hiç mi fark yoktur, bunları çıkaran süreçler aynı mıdır?) bürokrasiyi yüz üstü bırakarak DP'ye yöneliyor. Şu doğrudur aslında: 1950'ye geldiğinde yönetenlerin kendi aralarındaki çelişkiler de artmıştı. Çünkü artık eskisi gibi yönetemiyordu onlar da. Bu nedenle, Devlet sınıfının en tabii müttefiki olan Devletçi burjuvazi bile artık mevcut durumdan hoşnut değildi. Ne de olsa bir yanlarıyla burjuvaydı onlar da. Bürokrasinin katı Devletçi-korporatist sınırlamaları onları da bunaltmıştı. Bu anlamda onlar da bir değişimin zorunlu olduğunu görüyorlardı. Ama buradan hiçbir şekilde DP'yi onların iktidar yaptığı sonucu çıkmaz! DP hareketi bir sivil insiyatiftir. Anadolu burjuvazisinin başı çektiği bir halk hareketidir. Ve bu anlamda da bir devrimdir 1950! Ne yazık ki, Keyder bunu göremiyor!..

⁴² „Türkiye’de Devlet ve Sınıflar“ Ç.Keyder, İletişim Yay. s.147

son yıllarda iyice politize olmuş DP yönetiminin yerine getiremeyeceği bir görevdi. Bu açıdan bakınca, 1960 darbesi ve beraberinde getirdiği sonuçların restorasyoncu değil, dönüşümcü olduğu görülür"⁴³...

Nedir şimdi bütün bunların anlamı? 1960'da ilerici Devletimiz, ilerici sanayi burjuvalarımızla birlikte gerici-popülist DP iktidarını devirerek bir devrim yapmış olmuyor mu bu durumda! Peki ya 1950? O da, bürokrasiyle arası bozulan "sanayi burjuvazisinin" iktidar koalisyonundaki konumunu güçlendirmek için popülist söylemlerle halkı da arkasına takarak yaptığı bir çıkış-iktidar değişimi oluyor!.. Bütün bunlardan çıkan sonuç bu! Durum bu ama, Keyder aslında çalışmanın bütünlüğü içinde bunun tam tersi sonuçlar da üretiyor! O sadece noktayı koyarken -sürecin adını koyarken- hata yapıyor bence! Bu nedenle ondan yararlanmaya devam edeceğiz!..

"Muhalefet platformunun iki temel direğinden biri devlet müdahalesi karşısında pazarı savunan iktisadi özgürlük, diğeri siyasi baskı ve merkezin ideolojik tecavüzü karşısında mahalli gelenekleri savunan din özgürlüğüydü. Din ile pazarın burjuva muhalefetinin iki ana boyutunu oluşturması şaşırtıcı değildir; bürokratik sistemlerde benzer ideolojik araçlarla donanmış hareketlerin ortaya çıktığı sık sık görülmüştür. 1950 Türkiye'sinde de bu burjuva platformu kitleleri peşinden sürüklemeyi başardı"⁴⁴

"Din ve pazarın burjuva muhalefetinin iki ana boyutunu oluşturması şaşırtıcı değildir" diyor sayın Keyder. Din ve pazarı, iktisadi özgürlükleri öne çıkaran bu burjuvazi -DP'nin temsil ettiği burjuva muhalefeti- hangi burjuvaziydi acaba? İşte burda ortaya çıkıyor işin aslı! Çünkü, bugün olduğu gibi o zaman da Türkiye'de iki çeşit burjuvazi vardı. Bunlardan biri, "Beyaztürk"-Devletin koltuğu altında tekelci bir anlayışla yetiştirilen "Beyaztürk"-Devletçi burjuvazi iken, diğerleri de bunların karşısında pazar mekanizması içinde -iktisadi özgürlük ortamında- kendilerine yer tutmaya-gelişmeye çalışan dindar Anadolu burjuvalarıydı ("Anadolu burjuvaları" o zamanlar henüz daha kendilerini ideolojik olarak "Siyaha" boyayan "Siyahtürk"-Devletçi burjuvalar haline dönüşmemişlerdi!..) Bu iki burjuvazinin din anlayışları da farklıydı aslında!.. Birinciler, yani Devletçi "Beyaztürkler" "laik" iken, diğerleri, yani Anadolu burjuvaları "dindardı". "Dindardı", çünkü din Tanzimat'tan ve İttihatçılar'dan bu yana "Devlete karşı -"Beyaztürk" "Merkez'e" karşı- mücadelede "Çevre" unsurlarının en önemli koruyucu kalkanıydı. "Beyaztürk" Devletçi burjuvalar için "gericiliğin simgesi" olarak algılanan din, onlar için varoluşlarının ideolojik çerçevesiydi. Siyasallaşmış bir silahtı!..

"Pazarın birdenbire keşfedilmesinin başlıca nedeni burjuvazinin ekonomi üzerindeki bürokratik kontrolden hayal kırıklığına uğramasıydı. Burjuvazi, siyasi güdümlü birikim yoluyla yeterli güç topladıktan ve savaş dönemi vurgunlarıyla saflarını güçlendirdikten sonra, kendisini ideoloji düzeyinde bürokrasiden ayırt edebilecek güçte buldu. Uluslararası dayanışmayı her şeyi üstünde tutan korporatist birlikçilik karşısında piyasa liberalizminin düsturlarına sarıldı. Burjuvazinin platformu, kontrol altındaki fiyatlardan, ürüne el koyan jandarmadan, devlet tekellerinden ve başlıca kaygısı vergi toplamak olan devletten kurtulmayı vaat ediyordu. Doğrudan söylenmese bile, siyasi otorite çerçevesinde kurulan ayrıcalık yapısı da kırılacaktı. Bir başka deyişle, pazar, iktisadi fırsatların peşinden koşabileceği bir alanı beraberinde getirecekti"⁴⁵

Şimdi soruyorum size, "ekonomi üzerindeki bürokratik kontrolden hayal kırıklığına uğrayan" burjuvazi hangi burjuvazidir? "Doğrudan söylenmese bile, siyasi otorite çerçevesinde kurulan ayrıcalık yapısının kırılmasını" isteyen burjuvazi hangi burjuvazidir? Devletçi burjuvazi mi, yoksa Devlete karşı pazarın özgürlüğünü savunan Anadolu burjuvazisi mi?..

⁴³a.g.e s.177

⁴⁴a.g.e s.148

⁴⁵a.g.e s.148

Ama yazar bu iki “burjuva” fraksiyonu arasındaki farkı görmezden geliyor; Türkiye kapitalizminin iki farklı kanaldan gelişerek geldiğini, buna bağlı olarak da ortada bir değil adeta iki Türkiye olduğu gerçeğini görmezden geliyor!! Ona göre bir tek “burjuvazi” vardır ortada. Bunlar bir dönem Devletle beraber olurken, 1950'lere gelindiğinde, pazarın özgürlüğünü falan savunarak (artık ayrı baş çekmeye karar vererek) DP'yi kuruyorlar. Ama sonra nasıl oluyorsa, Menderes'i-DP'yi de ortada bırakarak 1960'da tekrar o eski ortaklarına-Devlete geri dönüyorlar! Pes doğrusu! Peki 12 Mart'a gelirken Demirel'i düşürenler kimlerdi? 12 Mart hükümetleri kimlerden oluşuyordu? Ya 12 Eylülcüler? Hepsi bir yana, gene bugüne gelelim, çünkü bazı şeyleri unutup insan: Kim bugün iktidarda olanlar onu söyleyin bana, bir AK Parti kimi temsil ederek iktidara geldi?..

”Burjuvazi piyasa liberalizminin düsturlarına sarıldı” diyor yazar. Piyasa liberalizminin düsturlarına sarılan burjuvazi, aşağıdan yukarıya doğru gelişmeye çalışan, sayın Keyder'in “periferi tipi” dediği kapitalizmin ürünü olan Anadolu burjuvaları değil mi?.. Yukardan aşağıya doğru, Devletin koltuğu altında gelişen burjuvaların ise -en azından bu aşamada- özgür pazar mekanizmasıyla falan hiçbir alakası yoktur! Tam tersine, onlar Devletin kontrolü altındaki tekelleri bir iç pazardan yanadırlar. Çünkü onlar için “özgür pazar” demek yeni rakiplerin ortaya çıkması demektir ki bu da onların en son isteyeceği şeydir!..

Din faktöründen bahsediyor yazar. Ve “burjuvazinin popülist söylemlerle dini de işin içine katarak iktidara geldiğini” söylüyor! Bakın gene aynı soru var ortada! Hangi burjuvaziden bahsettiğinizin altını çizmeden bu söz de havada kalıyor!..

Çünkü, “Beyaztürk”-Devletçi burjuvalar aynı zamanda Devletçi bir “laiklik” anlayışının şemsiyesi altında palazlandırılmışken, DP ile birlikte dini siyasi bir kalkan olarak kullanarak iktidara gelenler “öteki” Anadolu burjuvalardır!! Ayrıca, o “din faktörü” denip geçiliveren şey de, öyle basit “popülist” söylemlerden ibaret değildir!! Hep unutuluyor -aslında unutturuluyor demek lazım!- bir kültür ihtilali süreci yaşanmıştır bu ülkede. Pozitivist “Beyaztürk” toplum mühendisleri Devlet zoruyla halkın -bu ülkenin sıradan insanların- kültürel bilgi temelini değiştirerek bunun yerine -aynen bilgisayara başka bir program koyar gibi- başka bir kültürü -programı, “software”i- koymaya çalışmışlardır. Bu nedenle, o “popülist dinsel söylemler” denilen şeyler bu halkın geleneklerini, kültürünü, kısacası yaşam bilgilerini içeren bilgilerdir -bilinç dışı haline gelmiş- bilgi temelidir. Osmanlı Devletinin yaşam süresi boyunca her dönemde Devletin kanatlarının altında kalarak onun bir uzvu haline gelmiş olan din Devletin “Batılılaşma” sürecini başlatmasından sonra onun ideolojik silahı-kalkanı olma rolünü kaybederek farklı bir rol üstlenmeye başlamış, Devlete karşı geleneksel kültürel değerlerin savunulduğu bir platform olmanın yanı sıra, Devletin karşısında “Çevre” unsurlarının çıkarlarının dile getirildiği siyasi bir platform haline de gelmiştir. (Ancak bu durum şimdi artık tekrar değişti!.. “Çevre” güçlerinin Devleti ele geçirirken Devletleşerek “Siyah Türk” haline dönüşmelerinden sonra, şimdi artık Devlet ve din tekrar eski birliğine kavuşmuş, din eskiden olduğu gibi Devletin ideolojik bir silahı olma rolüne geri dönmüştür...)

Gene sayın Keyder'le devam ediyoruz; ama şimdi bakın olayın boyutları birden nasıl değişecek!! “Anadolu kapitalizmi” adını koymadan “sivil toplum” potansiyelini nasıl gözler önüne serecek yazar:

“Özerk ekonomi vaadi, bürokratik kontrol olmadan serbestçe rekabet eden üreticiler imajını içeriyordu. Zaten kapitalist üretim ilişkileri içinde yaşadığı söylenebilecek nüfus da sadece küçük bir azınlıktı. 1950'de 20 milyon olan nüfusun yüzde 80'i köylüydü ve bunların büyük

çoğunluğu da küçük üreticiydi. Şehirlerdeki perakende ticarete ve hizmetlerde en yaygın istihdam biçimi kendi adına serbest çalışmaydı. Sanayi sektöründe bile işçilerin yüzde 37'si ya kendi işlerinde ya da aile işletmelerinde çalışıyorlardı. İşverenler için çalışan ücretlilerin sayısı 400000 kadardı. Bu rakamlar, nüfusun ezici çoğunluğunun 'basit pazar' toplumu ideallerine bağlanması kolayca beklenebilecek küçük üreticilerden oluştuğunu gösterir. Yani, Türk siyasi aritmetiğinde, pazar idealine denk düşen nesnel unsurlar vardı, bu yüzden de serbest piyasa ideali sırf kapitalist üretim ilişkilerinin mistifikasyonunu sağlayan bir ideolojik örtü olmakla kalmadı. **Öznel olarak da, bu küçük üreticiler çoğunluğu geleneksel toplumsal dengelerden bir çıkış yolu olarak pazar özgürlüğünü kabul etmeye hazırды. Yani tercihleri bürokratik müdahaleye karşı duyulan bir tepkiden ibaret değildi; iktisadi kalkınmadan ve kişisel zenginleşmeden yararlanmaya başlamışlardı ve bu gelişmenin hızı özellikle 1945'ten sonra artmıştı. 1941-45 ile 1950 arasında kişi başına gelir yüzde 15 oranında, tarım gelirleri ise yüzde 30 oranında yükselmişti.** Bu gelişme büyük ölçüde savaşın sona ermesinden kaynaklanıyordu: Savaşın sona ermesiyle birlikte bir milyon kişi terhis edilmiş ve hükümet politikalarından en zararlı olanlarından bazıları yürürlükten kaldırılmıştı. **Ayrıca ABD'nin ekonominin yeniden inşasında üstleneceği varsayılan rol, halka bir iyimserlik havası aktarılmasını sağlamıştı. Dünya sistemindeki yeni hakim rolleri içinde Amerikan sermayesi ve ABD hükümeti Avrupa için bir kalkınma programı geliştirmişti ve Türkiye de 1947 yılında bu program kapsamına alınmıştı (biliyorsunuz, o zamanlar Almanya da o program sayesinde ayağa kalkabilmişti). Bu şekilde 'hür dünyanın' bir parçası olan Türkiye'ye, askeri bağımlılık ve iktisadi liberalleşme karşılığında hibe ve yardım yapılabilirdi⁴⁶.**

"1946 ile 1950 arasında Türkiye'ye giren Amerikan fonları GSMH'nin aşağı yukarı yüzde 3'üne eşitti; bu fonlar ithalatın savaş dönemindeki ortalama düzeye göre yüzde 270 artmasına katkıda bulunuyordu. En önemli görece artış da tarım makinelerinde görüldü; tarım makinelerinin ithalatının toplam ithalat içindeki payı yüzde 1'den yüzde 8'e yükseldi. **Bu, Amerikalı uzmanların tavsiye ettiği yeni ekonomik modele uygundu. Türkiye ekonomisi korunmadan yaşamak zorundaydı ve dünya pazarı içinde uzmanlaşmalıydı; bu gündem, yatırımların verimsiz fabrikalara değil, tarıma ve tarıma dayalı sanayiye yapılacağı demektir. Amerikalı bir uzmanın hazırladığı bir raporda verimsiz sanayi yatırımları yerine hükümetin kamu kaynaklarını karayollarına ve diğer altyapı projelerine tahsis etmesi öneriliyordu. İktisadi kalkınmanın yararlarının halka yayılması isteniyorsa, önem verilmesi gereken bir başka sektör tarım makineleri ve işlenmiş gıda imalatı sektörü olmalıydı. Amerikalı uzmanlar, ortalama bireyin refahının sanayileşme çabalarından hiç etkilenmemiş olduğunu ve bu gibi önceliklerin bu dengeyi yeniden kurabileceğini ileri sürüyorlardı".**

"Türkiye'deki duruma konan bu teşhis, devletçilik dönemindeki sanayileşme çabasının maliyetinin kitlelere yüklenirken, yararlarının seçkinlere mal olduğunun farkında olan milyonlarca küçük üreticinin, özellikle de köylülerin özelemleriyle de çakışıyordu. Yeni reçetenin beklenebilecek bir sonucu ekonominin desantralizasyonu ve birikim odaklarının ülke içine serpiştirilmesiydi⁴⁷. Böyle bir desantralizasyon, savaş sırasındaki enflasyonun sağladığı itici güçten yararlanmış olan, pazara daha çok açılmış bölgelerdeki kasaba tüccarı ile büyük çiftçilerin özelemlerine de denk düşüyordu. Amerikan yardımı (pazar sorunları içinde olan ABD

⁴⁶„Askeri bağımlılık ve iktisadi liberalleşme“ karşılığında yardım... Nato'ya girmeyi Türkiye'nin kendisi istemiştir! Yani öyle kimse zorlamadı Türkiye'yi! Ruslar Kars ve Ardahan'ı isteyerek Boğazlarla ilgili sözleşmenin yeniden gözden geçirilmesini talep edince Türkiye de paniğe kapılmış Batı'nın kapısını çalmıştır. Türkiye'yle askeri ilişki Batı'nın da işine geliyordu tabii. Sovyetler'le arada bir tampon rolü oynayacaktı Türkiye, olay budur. „İktisadi özgürlükler“ meselesine gelince, bu da gene karşılıklı çıkarlara dayanan bir şeydir. Yani öyle tek başına Batı'nın-emperyalistlerin zorlamasıyla olan bir ilişki değildir! Ama o, Devletçi-Kemalist-„sol“ ideolojinin karartmasıyla biz her şeyi farklı gördük! Bir „emperyalizm“ heyulası yaratarak her şeyi ona bağlayıp „emperyalizme ve yerli işbirlikçilerine karşı savaş“ bayrağı açtık. Bu „savaş“ Devlet sınıfının ve Devletçi burjuvazinin savaşıydı aslında...

⁴⁷Başka söze gerek var mı?

ekonomisinin ihraç ettiği) yol yapım makineleri ve 15000 traktörle somutlaşınca, retoriğin maddi boyutu görünür oldu; Ulaşım pazara girişi kolaylaştırdı, traktör kullanarak yeni topraklar tarıma açıldı ve üretim arttı. Demek ki Amerikan reçeteleri ile burjuvazinin bürokrasiye karşı eleştirisi ve ekonominin yeniden inşasının ürettiği elle tutulur sonuçların pekiştirdiği küçük üreticilerin özelemleri birbiriyle çakışıyordu. Bu çeşitli akımları bir arada tutan şey, maddi yararları dağıtacak mekanizmanın pazar olduğunu temel alan ideolojidi. Yeni sistem darboğaza girene kadar yapılan vaatler gerçekleşecek gibi gözüküyordu”.⁴⁸

Bütün bunların bir özetini çıkaralım:

1-“Özerk ekonomi vaadi, bürokratik kontrol olmadan serbestçe rekabet eden üreticiler imajını içeriyordu. Nüfusun ezici çoğunluğu ‘basit pazar’ toplumu ideallerine bağlanabilecek küçük üreticilerden oluşuyordu”...

2- “Öznel olarak da, bu küçük üreticiler çoğunluğu geleneksel toplumsal dengelerden bir çıkış yolu olarak pazar özgürlüğünü kabul etmeye hazırdı. Yani tercihleri bürokratik müdahaleye karşı duyulan bir tepkiden ibaret değildi; iktisadi kalkınmadan ve kişisel zenginleşmeden yararlanmaya başlamışlardı ve bu gelişmenin hızı özellikle 1945’ten sonra artmıştı. Bu gelişme büyük ölçüde savaşın sona ermesinden kaynaklanıyordu”.

3- “ABD’nin ekonominin yeniden inşasında üstleneceği varsayılan rol, halka bir iyimserlik havası aktarılmasını sağlamıştı. Amerikalı uzmanların tavsiye ettiği yeni ekonomik modele göre Türkiye ekonomisi korunmadan yaşamak zorundaydı ve dünya pazarı içinde uzmanlaşmalıydı. Ekonominin desantralizasyonu sağlanmalı, birikim odakları ülke içine serpiştirilmeliydi. Böyle bir desantralizasyon, savaş sırasındaki enflasyonun sağladığı itici güçten yararlanmış olan, pazara daha çok açılmış bölgelerdeki kasaba tüccarı ile büyük çiftçilerin özelemlerine denk düşüyordu. Demek ki Amerikan reçeteleri ile burjuvazinin bürokrasiye karşı eleştirisi ve ekonominin yeniden inşasının ürettiği elle tutulur sonuçların pekiştirdiği küçük üreticilerin özelemleri birbiriyle çakışıyordu”.

İşte 1950 budur!..

Savaş sonrasında, faşizmin yenilgiye uğratılmasıyla birlikte, dünya kapitalist sisteminin tıkanan kanallarının açılmasına paralel olarak “periferiye”de -dışardan içeriye doğru- taze bir kan dolmaya başlar, ki bu da iç dinamikleri (pazara bağlı olarak oluşan ve gelişmekte olan üretici güçleri) harekete geçirir. Öyle ki, bu kez hem dışardan gelen dalganın daha güçlü olması, hem de bu arada üretici güçlerin artık yeteri kadar gelişmiş olmaları nedeniyle mevcut potansiyel Devletin önlerine koyduğu engelleri (Devletçi üretim ilişkilerini) aşarak pazarın belirlediği o tarihsel kanalın içinde akmaya başlar. Eski Devletçi ilişkilerin yerine pazarın koyduğu yeni ilişkiler mekanizmasının geçmesi anlamında bir devrimdir bu. Ancak henüz daha devrim bilince çıkararak kurumlaşmamış eski sistemle olan göbek bağı kesilmemiştir. Yani, tabandaki objektif gelişme henüz daha üst yapıda kurumlaşarak kendi burjuva devrimci bilincini üretememiştir. Evet yeni, eski kabuğunu kırmış, baş kabuktan çıkmıştır, ama gövdenin yarısı henüz daha o kabukların içinde durmaktadır! İşte 1950 budur! İşte, 1950’ye damgasını vuran (1930 SCF olayından sonra sesi soluğu kesildiği için, ortalıkta hiç görülmeyen, bu yüzden de artık “yok” sayılan) Anadolu sivil toplumu- Anadolu burjuvazisi budur!..

Bütün bunların “popülizmle” ne alakası var şimdi!..

⁴⁸a.g.e s.150

Ortada objektif bir durum var: Ta o Osmanlı'dan bu yana, aşağıdan yukarıya doğru pazar mekanizması içinde gelişmeye çalışan, ama yolu hep Devlet tarafından kesilen bir Anadolu kapitalizmi potansiyeli var. Dikkat edin, bu potansiyel ne zamanki baş vermeye -objektif bir gerçeklik haline dönüşmeye- başlamış hep o başı kesmiştir bu Devlet! Sonra da demişler ki, “yok öyle bir şey”!! Olay budur! Bir Menderes gerçeğinin-trajedisinin altında yatan da budur. Öyle korkunç bir şey ki bu, zamanla o insanlar -olayların gerçek kahramanları bile- inanmışlar bu duruma! Ve “Devlete biad” bir kültür haline gelmiş bu topraklarda! Ona baş kaldıranlar bile gene sonunda ona sığınmakta bulmuşlar çözüm yolunu! Çünkü, fetihçi dönemden kalma o antika Devlet anlayışını toplumsal DNA'lardan çıkarıp onun yerine yenilerini koymadan olmuyor bu iş!..

Alın Menderes'i, adama cunta ihbarı yapılıyor “hayır olamaz” diyor (“Kuşçu” olayından bahsediyorum), “Türk ordusu böyle şey yapmaz” diyor ve ihbar edilen cuntacılar yerine o ihbarı yapanın hapse atılmasına göz yumuyor!..

Yassıada Mahkemelerindeki tavrı da farklı değil. Hatta idama giderken bile gene aynı, yani halâ işin farkında değil! Niye peki? Çünkü, başka türlü düşünemiyor da ondan! Sistemin değişmesi olayının, öyle seçimi kazanarak basit bir iktidar değişmesi olayı olmadığını, o Devletle sınıf mücadelesi halinde olduğunu, olayın bir devrim olayı olduğunu kavrayamıyor! Hani ben diyorum ya, devrimleri “profesyonel devrimciler” değil, basit sade insanlar yapar diye. Menderes de öyle bir insan aslında. Devrim yapıyor ama farkında değil! Sürecin diyalektiğini kavrayamıyor, çünkü üretici güçlerin gelişme seviyesi henüz daha bu bilincin gelişmesi için yeterli değil o zaman. Yani Menderes bir öncü savaşçısı. Ondan sonra gelen Demirel de öyle aslında! O da, Menderes'in akıbetinden sonra, sınırlarının nerede bittiğini görerek geliyor iktidara. Ve hep o sınırları aşmayayım korkusuyla yönetmeye çalışıyor ülkeyi! Yani Devlet-Devletçi sınır kafasının içine kazınmış onun da! Özal'a daha sonra geleceğiz, ama onun açtığı yoldur ki bir Erdoğan'la sonuçlanmıştı bu ülkeye! Türkiye kapitalizmini iç pazara dayalı tekelci bir yapıdan kurtararak küresel dinamiklerle bağlaştıran Özal-Erdoğan çizgisi olmuştur. Ve ancak bu adımın atılmasından sonradır ki üretici güçlerin gelişmesi olağanüstü bir hız kazanır Anadolu toprağında. Şu son yıllarda Türkiye'nin nerelerden nerelere geldiğine bir bakın! Demek o kadar bunalmış ki bu halk -üretici güçler- önleri açılınca barajın içinde biriken o su gibi yıkıp geçmeye başladı önündeki bütün o Devletçi engelleri!

[Bakın bu satırlar 2011'de kaleme alınmış; yani AK Parti iktidarının ve Erdoğan'ın henüz daha Devleti fethederken Devlet tarafından fethedilmedikleri o tırmanış döneminde... Peki sonra ne oldu?.. Çalışmanın daha sonraki bölümlerinde süreci adım adım izleyerek bu soruya cevap vermeye çalışacağız...]

“Menderes Amerikancıymışta”, “sanayileşmeye de ği de tarıma, ticarete önem veriyormuşta”, “emperyalizmin kendisine biçtiği rolü kabul etmişte”... bunlar hep o Kemalist-solcu-Devletçi milliyetçi itirazlardır. Şimdi geriye doğru bakıyorum da inanamıyorum! Hepimizin dilindeydi bunlar -bu söylemler- o zamanlar: “Devlet, sanayileşerek ülkenin gelişmesini isterken DP ve Menderes emperyalistlerin içerdeki işbirlikçilerini temsil ediyorlardı”! Bütün o MDD teorilerinin özü bu değil miydi? Sadece MDD de değil, bütün o “solcu” “kapitalist olmayan yol” teorilerinin özü bu değil miydi? “Devlet sanayileşmeyi örgütlemeliymiş”! Kim bu Devlet kardeşim, kim? Bunu soran yok! Bu ülkenin “işletme sistemi” kapitalizmse eğer, neyi nasıl yapacağına insanların kendisi karar verebilmeli. Sistemin üstünde, ona kendinde şey bir işletme sistemi yamamaya çalışan Devlet kim oluyordu, bunu soran yoktu hiç! Yoktu, çünkü o devşirme solculara-Kemalistlere “özgürlüklerini” bahşetmiş olan bir 27 Mayıs Anayasası vardı işin gerisinde! Devlet demek “asker sivil aydın zümre” demektir, bu da o “özgürlükçü Anayasayla” özdeş hale geliyordu! Kimdi bu “asker sivil aydın zümre” peki, “niye bize bu kadar özgürlükler veriliyordu” diye sormayı kimse akıl

edemiyordu! Niye akıl etsinlerdi ki, onların varlık sorunu bu! Kim kendi varlığını sorgulamayı göze alabilirdi! O kadar açıktı ki durum! Tarih boyunca, ta o Jöntürklerden bu yana varolan ve “gericilere karşı” gelişmeyi ilerlemeyi temsil eden, Kurtuluş Savaşı’nı zafere ulaştıran bir seçkinler-aydınlar kadrosuydu söz konusu olan! Bu milletin medarı iftiharıydı onlar!.. Burjuva devrimini de onlar yapmıştı, şimdi sosyalist devrime de onlar öncülük ediyorlardı!.. Bu işin “tarihsel devrim geleneğimize” uygun olduğu da keşfedilince işler çığrından çıktı! Bir yanda bu “zinde güçler” vardı hep, diğer yanda ise Osmanlı’dan bu yana “göbeğini kaşıyarak” gelen “cahil” Reaya! Ortak düşman “burjuvaziye” karşı onları da “bilinçlendirmek” ve “kazanmak” lazımdı! Bunun için de “solcular” görevlendirilmişti! “Halkı bilinçlendirerek” “devrimci” yapacak olan onlar değil miydi! İşte hikâye budur, bu halkın neden “solculara” hiç yüz vermediğini anlıyor musunuz şimdi!! Bu halkın neden hep “muhafazakar” kaldığını anlıyor musunuz!..

Bütün bunları kavramaya başladığım zaman Selimiye’nin o kalın duvarlarının ardındaydım ben. Düşünebiliyor musunuz nasıl bir altüstlük bu! Her şeyi, her şeyi yeniden gözden geçirmek gerekir diye düşünmeye başlamıştım, her şeyi yeniden kavramalıydık. Ve o zavallı anam bütün o Sahaflar çarşısını Selimiye’ye taşımaya başladı... kitaplar kitaplar!..

Bakın size bir anımı anlatayım: 76 yılı falandı galiba, bizi Mamak’a nakletmişlerdi. Bir gün orada gene annem bana kitaplar getirmişti. O zamanlar daha çok doğa’nın diyalektiğiyle ilgileniyordum. Dünyanın her yerinden kitaplar getirtiyordu annem bana. O gün getirdiği kitap ise Kuantum fiziğiyle ilgili bir kitaptı, Moskova baskılı. Orada görevli yüzbaşı, kitabı karıştırırken o “Moskova” ifadesini görünce anneme diyor ki, “senin oğlun fizik formüllerinden komünizm çıkarıyor”, “sen de onun işbirlikçisisin, bizi aldatıyorsunuz!” Ve kadını dipçikleyerek dövmüşlerdi sonrada! Önce bana söylemedi bütün bunları, ama baktım ağlıyor görüşte! “Ne oldu anne” deyince de dayanamadı anlattıydı...

Tekrar Keyder’e dönüyoruz, bakın ne güzel yazıyor, bu kez hepsine katılıyorum söylediklerinin:

“Bütün imparatorluk döneminde ve özellikle 19. Yüzyıl’ın reformcu akımları boyunca Türkiye’yi birbiri peşi sıra gelen çeşitli projelerle yöneten sınıf (altını çiziyorum SINIF) bürokrasi olmuştur. Bütün diğer sınıfların üyeleri gibi, bürokratlar da (bunlar başka bir sınıfın değil, Osmanlı Devletinin bürokratlarıydı, ki onlara da Devlet sınıfı denirdi MA) homojen değillerdi, niyetlerini gerçekleştirme ve parasal ödüller elde etme açısından farklı konumdaydılar. Ama, toplumsal yapı içindeki yerlerinde ve toplumun diğer kesimleriyle ilişkilerinde bir süreklilik olagelmışti. Bürokrasi, toplumsal yapının dönüşümünü kontrol etmeye giriştiğinde, kendi seçtiği ve geliştirdiği bir burjuvaziyle ittifak kurmuştu (dikkat edin, burada, burjuvazinin dışında, onunla ittifak kuran başka bir sınıf var MA). Bu ittifak, bürokratların (Devlet sınıfının MA) uysal devlet yöneticileri rolüne indirgenmesi, burjuvazinin ise ekonomiyi kontrol etmesi anlamına gelmemişti. Tam tersine, burjuvazinin, ancak bürokrasiyle kurduğu ittifakın kurallarına riayet ettiği sürece ekonominin bazı bölümlerine hakim olmasına izin verilmişti (bu cümlede anlatılanları halâ anlamakta zorluk çekiyorsanız eğer, o zaman bu, anlamak istemiyorsunuz demektir!.. MA). Ayrıca, bürokrasi, sadece devlet gelirlerinin harcanması yoluyla değil, aynı zamanda, üretim araçlarını doğrudan doğruya kontrol ederek, ekonominin önemli bir bölümü üzerinde de denetim kurmuştu. Bütün bunlara rağmen, üretim araçlarında tam bir devlet mülkiyeti olmaksızın, özel sektörde hızlı birikimi ve bunun sonucunda ortaya çıkacak farklılaşmayı önlemeye imkan yoktu. Bürokrasinin aşamayacağı bir sınır varsa o da mülkiyetin kutsallığıydı⁴⁹. Artık eski Osmanlı bürokratları gibi özel mülkiyete ve sermayeye el koymaları mümkün değildi. Bu sınır bürokratik projenin çelişkilerini açıkça ortaya koyar: Toplum, bürokratların

⁴⁹Bu noktaya ilerde değineceğim. İşte yeni Devletin-Cumhuriyet’in temel çelişkisi bu olmuştur..

istediği şekilde dönüştürülebildiği taktirde, birikim ve servet şahıslarda toplanacak, bürokrasinin böyle bir toplum içinde eski statüsünü korumasına imkan olmayacaktı. Yani iki sınıfın oluşturduğu ortak cephe eninde sonunda bölünmeye mahkumdu”.⁵⁰

Son cümleye kadar harika! Son cümle de yanlış değil aslında, ama eksik bence! Eksik, şunun için: Evet, bürokrasi -Devlet sınıfı- kendisine bağlı bir kapitalizm ve burjuvazi yaratıyor-yetiştiriyor ve iktidarı da, kendi koyduğu kurallar-sınırlar içinde onunla paylaşıyor. Bu doğru. Sonra, dış dinamikteki değişmelere paralel olarak, yaşamı devam ettirmenin ve çevreye uyumun gereği olarak içerde de değişiklikler meydana geliyor, bu arada eski yönetici ittifak da sarsılıyor. Bunların hepsi doğru. Ama, 1950’yi yapanlar, bu sarsıntılar sonucunda Devlet sınıfından kopan o Devletçi burjuvazi değildir! Öyle, bir Celal Bayar’a bakarak (Celal Bayar eski ittifakçı ve İş Bankası’nın kurucusudur) DP olayını değerlendiremezsiniz! Nitekim, bakın Bayar’ı asmadılar da Menderes’i astılar!..

ŞU “TOPRAK REFORMU” MESELESİ!..

Biliyorsunuz en büyük “devrimci” II.Mahmut’tur!! Niye mi? Osmanlı-Türkiye tarihinde en büyük “toprak reformunu” yapan odur da ondan!..

Ondan sonra da Ecevit ve „toprak ağalarına-feodalizme karşı demokrasi mücadelesi veren” bizim “solcular” gelir tabii! Hani o “toprak işleyen su kullananın” sloganları falan vardı ya, unuttunuz mu onları! Güya “feodalizme karşı burjuva devriminin gerekleriydi” bunlar! Allah kahretsin, nasıl da yuttuk biz bunları! “Sol-solculuk” adına Resmen gericiilik yapmışız-Devlet sınıfının iktidar mücadelesinde onun yardımcısı bir rol üstlenmişiz de farkında değildik! Peki niye böyle oldu bu işler, Türkiye’de “sol” neden böyle oyuna geldi? Ben size bir şey söyleyeyim mi, oyuna falan gelmedi aslında! 1-Türkiye’de “solculuk” adı altında tezgahlanan şey aslında ikinci kuşak Jöntürklük, ittifakçılıktır. Batı’dan kopya edilen, “ideolojik” -software- programlarla beyinleri yıkanarak ortalığa salınan -“27 Mayıs’ın getirdiği demokratik özgürlükler ortamı içinde” tabii!- yeni tipten devşirme bir nesildir... 2-Bu mekanizmanın -devşirme Kemalist-solcu üretme tezgahının- oluşabilmesinin en büyük yardımcısı ise, bizdeki antika Devletçi ideolojiyle işçi sınıfının ergenlik çağına özgü ideoloji arasındaki ortak yan oldu. “Solcu” olmak Devletçi olmak değil miydi -üretim araçlarının Devletleştirilmesi demek değil miydi- o zaman niye karşı çıkacaktın ki Devletçiliğe!.. Onları yol arkadaşı-müttefikler olarak görürsün olur biter! İşte o “asker sivil aydın zümreyle” birlikte devrim yapma teorilerinin ardında yatan mantık budur. Ama bunun da hayata geçirilebilmesinin nedeni “Sosyalist sistemin” varlığı olmuştur tabii. Yoksa kim takardı üç tane “asker sivil aydını”! O “kapitalist olmayan yol” görüşü -Baascılık-var ya, işte o değiştiriyordu her şeyi (“solcuların” şimdi bile “emperyalizme karşı” Beşar’ı desteklemeleri boşuna değildir!). Hem solcu-sosyalist-komünist oluyorsun, hem de Devletçi-Sosyalist Sistem yanlısı!..Daha ne istiyordun ki! İşte Türkiye solunun DNA’ları böyle oluştu. Bir fukara Ulaş, bir Necmettin nereden bilecekti bütün bunları... Biz, kendimizi işçi sınıfı adına yola çıkan safkan devrimciler olarak görüyorduk o kadar!..

Açın tarihimizi şöyle bir karıştırın, ne zaman ki Devlet zora girmiştir, ne zaman ki kendisine rakip bir sivil toplum potansiyeli ortaya çıkmaya başlamıştır Devlet sınıfı hemen topraksız köylüden-Reayadan yana havalar atmaya başlar!.. Eskiden Osmanlı döneminde, bu, “müsadere” adı altında, “Tanrıya, ve de onun adına Sultan’a ait olan kutsal topraklara el koyan toprak ağalarına karşı mücadele” adı altında yapılıyordu!.. Cumhuriyet döneminde ise (hani batılılaşmıştık ya artık), güya Batı’daki anti feodal burjuva devrimlerini örnek alarak, “toprak reformu” adı altında tezgâhlanmaya çalışıldı!.. Hangi biçimde olursa olsun aslında amaç açıktı: Sıkışan Devlete-Devlet

⁵⁰a.g.e s.156

sınıfına soluk aldirtmak! Devlete rakip olarak palazlanmaya çalışan orta sınıfın kitle temeli bulmasının önünü kesmek!..

İşte, 1945-46 yıllarında çıkarılan Toprak Reformu Kanunu da böyle bir şeydir.

Savaş bitmiş, burjuva muhalefet almış başını gidiyor. Sivil toplum potansiyeli her yerde kendini hissettirmeye başlamış, bütün bunlar Devletin bekaası için tehlike arzeden gelişmelerdi!.. Hükümet hemen bir toprak reformu taslağı getirir gündeme!.. Amaç mı, amaç Anadolu burjuvazisinin kitle temelini yok etmektir!.. Ne de olsa yüzde sekseni köylü olan bir toplumdur Türkiye o zamanlar. Bakın Keyder nasıl anlatıyor bu olayı:

“İşgücü kıtlığının sürekli bir sorun olması nedeniyle daha önce toprak dağıtımı için halktan hiçbir talep gelmemişti. Tarımda bir ölçüde ortakçılık vardysa da bu durum, toprak elde etmenin imkansızlığından çok, çift hayvanlarına sahip olmamaktan kaynaklanıyordu. Yine de Cumhurbaşkanı İnönü, devlet topraklarının topraksız ve yoksul köylülere dağıtılmasını öngören bir toprak reformu projesinin 1945'te Meclis'e sunulmasını ve kabul edilmesini sağladı. Bunun sonucunda, Meclis'te ortaya çıkan mücadele CHP'nin bürokrat ve burjuva hizipleri arasında patlak vermeye üzere olan çatışmada bir dönüm noktası oldu”.

“İnönü'nün Cumhurbaşkanlığı sırasında 1946 ile 1950 arasında toprak dağıtımı projesi ürkek bir biçimde yürütülerek 33000 aileye devlete ait topraklar verilmişti; oysa önderleri bu projeye başta karşı çıkmış olan (bu konuda en büyük mücadeleyi verenlerden biri Menderes'tir) Demokrat Parti yönetiminde 1950 ile 1960 arasında 312000 aile toprak sahibi oldu. (Üstelik aile başına verilen toprak yüzde 20 fazlaydı)”⁵¹

DEMOKRAT PARTİ İKTİDARI

“Demokrat Parti iktidarının ilk dört yılında köklü iktisadi ve siyasi dönüşümler görüldü. Meclis hem daha gençti, hem de taşralıydı. Milletvekilleri, güçlerini seçmenlerini temsil edebilmelerinden alan, mahalli tabanı olan siyasetçilerdi. Seçmenlerin çoğu, taşra merkezleriyle yakın ilişki içindeki köylerde yaşadığından, DP önderlerinin dikkatlerini tarımsal çalışmaya çevirmeleri anlaşılabilir bir şeydi. Ayrıca, Amerikan yardımı gittikçe artan miktarlarda gelmeye devam ediyor ve beraberinde pazara dayalı dünya işbölümünün mezziyetlerini göklere çıkaran özel talimatları da getiriyordu. Türkiye'nin bu pazardaki yeri tarım ürünleri ihraç etmek olmalıydı⁵². **Yardıma uygulayan Amerikalı memurlar ve DP'li siyasetçiler, kırsal gelişmeyi tarım ürünlerinin pazara getirilmesini kolaylaştıracak bir yol şebekesiyle desteklemeyi amaçlıyorlardı. Devlet altyapı yatırımları yaparken, motorlu taşıtlar bütün ülke pazarını bütünleştirecekti. Sanayi, kırsal kesimde gelirlerin ve talebin artması sonucu düzenli bir şekilde gelişecekti⁵³. İktisadi kaynakları dağıtacak başlıca mekanizmanın pazar olduğu kabul edildiğinde bu paketin yeni bir boyutu yoktur. Tarımda bağımsız üreticilerin yaygınlığı göz önünde tutulursa önerilen senaryonun neden cazip olduğu anlaşılır. Nitekim DP iktidarının ilk yıllarında bütün vaat ve beklentilerin gerçekleştiği görüldü”⁵⁴**

Her şey çok açık değil mi! Nereye baksak aynı şeyi görüyoruz: O dönemde, bir yanda, üretim araçlarının büyük çoğunluğuna sahip -en azından onları kontrol edebilen- antika bir Devlet ve onun dayattığı Devletçi üretim ilişkileri varken, diğer yanda da, aşağıdan yukarıya doğru gelişmeye çalışan bir pazar ve bu pazar ekonomisi içinde

⁵¹a.g.e s.157

⁵²Alın bugün bir Hollanda'yı. Küresel sistem içinde tarım ürünleri ihracına dayanıyor bütün ekonomisi, niye kötü bir şey oluyor ki bu?..

⁵³İşte, bütün engellemelere-darbelere falan rağmen, tarımdan-ticaretten yaptıkları birikimle, pazar süreci içinde ihracata yönelik sanayileşmenin de mimarı haline gelen bu insanlar, bir süre sonra, Özalin açtığı yolda, elde çanta dünyayı adım adım dolaşarak küresel pazarlarla olan “bağlantıları” da kuvvetlendirmişler, iç pazardaki Devletçi burjuva hakimiyetini kırmayı başarmışlardır...

⁵⁴a.g.e s.159

kendisine yer tutmaya çalışan sivil toplum güçleri var.. İşte, 1950 de (dış dinamiğin de yardımıyla) üste çıkan, artık Devletçi üretim ilişkilerinin içine sığamaz hale gelen bu üretici güçlerdir; pazar ilişkileri içinde güçlenen burjuvasıyla, işçisi ve pazar için üretim yapan üretici köylüsüyle bütün bir sivil toplumdur. Devletten bağımsız -onun diyalektik inkârı anlamında bağımsız- bir oluşumdur bu. O her şeye muktedir Devletin önleyemeyeceği bir oluşumdur. Neden mi?

Bakın burayı iyi okuyun, çok önemli!..

Yeni Devletin -Cumhuriyetin- kuruluş, varoluş konsepti ne idi, “modern-Batılı bir toplum-ulus yaratmak” değil miydi? E, peki bu nasıl olacaktı? Bütün o alavere dalavereleri bir yana bırakırsak, sürecin daha sonraki gelişimini belirleyecek olan ve Devletin de zorunlu olarak kabul etmek durumunda kaldığı bir tek şey vardı geride: Özel mülkiyet! Hem “batılılaşacaktın”, “modern, çağdaş bir ulus” haline gelecektin, hem de halâ II.Mahmut’un yaptığı gibi işine gelmediği zaman “müsadere”ler yaparak mülk sahibi haline gelen rakiplerinin kellelerini uçuracaktın, işte bu mümkün değildi artık!.. Devlet gene her şeyi yapabiliyordu, ama mülkiyete dokunamazdı!.. Çünkü aksi taktirde, büyü bozulur ve bütün o “modernleşme” konsepti -ki bu onun varoluş konseptiydi- çökerdi!.. İşte “yeni Devletin”-Cumhuriyet’in, eskisinden ayrıldığı nokta burasıdır. Özünde halâ bir Osmanlı Cumhuriyeti de olsa, gerçekleştirmeye çalıştığı hedef bir toplum mühendisliği ideali de olsa, işin içinde “kapitalistleşmek” olduğu için bu yeni Devlet zorunlu olarak özel mülkiyet gerçeğini tanımak zorundaydı...

Ben bunu bir kulvar değişikliği olarak ifade ediyorum. Koşucu falan hepsi aynıydı, bu anlamda bir değişiklik yoktu, ama artık koşulan o kulvar farklıydı. Hedef, başlangıçta değişmemiş de gözükse (ki o halâ “Devleti kurtarmaktı”, onu Batılı devletler gibi “müreffeh” bir devlet haline getirmektir) koşulan kulvar değiştiği için, bu yeni yol ister istemez kendi diyalektik inkârını yarattı ve pazarın egemen olduğu bambaşka bir hedefe ulaşıldı...

“1946’da çalışır durumdaki traktörlerin sayısı 1000’in biraz üzerindeyken, tarımda 2,5 milyon çift hayvan kullanılıyordu. 1955’e geldiğinde ise, Amerikan yardımı yoluyla traktör sayısı 43000’e yükselmiş⁵⁵, hayvan sayısı aynı kalmıştı. Bu ek enerji kaynağı başlangıçta ekilen alanları genişletmekte kullanıldı 1946 ile 1955 arasında toplam ekili alanlar 9,5 milyon hektardan 14,2 milyon hektara genişleyerek yüzde 50 oranında bir artış gösterirken, aynı dönemde nüfus sadece yüzde 20 arttı. Yeni traktörlerin kullanılması yoluyla gerçekleştirilen toprak ıslah süreci, toprak dağılımındaki eşitsizliği arttırmadı; yani bu, sadece az sayıdaki büyük toprak sahibinin topraklarını daha da genişletmesi sonucunu veren bir süreç değildi. Her şeyden önce, traktörler pazarda satılmakla kalmamıştı; çoğu durumda traktör krediyile alınıyordu. 1952’de yapılan bir araştırmanın sonuçlarına göre çiftçi ailelerin yüzde 93’ü traktörlerini krediyile almışlardı ve bu krediler ödenen toplam fiyatın yüzde 60’ını karşılamıştı. Fonların tahsisinde kredi itibarı kadar siyasi iltimas mekanizmaları da önemli bir rol oynamıştı. Ayrıca, bankaların ve yeni kurulan kooperatiflerin resmi kanallarla verdikleri ucuz kredileri almak kolaylaşmıştı. İkinci olarak, yeni toprakların tarıma açılması politik gücü olan traktör sahiplerince tek taraflı olarak yürütülmüyordu. Çoğu durumda köy halkı karar verme sürecine katılıyor ve yeni toprakların tarıma açılması köylülerin çoğunun dolaylı olarak yararlandığı bir olaylar zincirine yol açıyordu...”

“Gerek yoksul gerekse zengin köylerde görülen hakim eğilim köylü mülkiyetinin genişlemesiy-di. Sahiplerinin ekip biçtiği işletmelerin sayısı 1950’de 2,3 milyonken, 1952’de 2,5 milyona, 1961’de ise 3,1 milyona ulaştı. Bu, 1950-60 döneminde küçük üretim birimlerinin sayısının yaklaşık yüzde 30 oranında arttığını gösterir. **Topraksız köylü ailelerinin oranı 1950’de yüzde 16 iken, 1960’ta yüzde 10’a düştü.** Aynı dönemde köylerde ikincil işler de

⁵⁵Bu kötü bir şey midir şimdi? Neymiş efendim, bu traktörler Amerika’nın üretim fazlasıymış! İyi ya kardeşim, sen de kendi işine bak, senin için iyi mi oldu mü bu sen ona bak! Yok olmaz, illa “solculuk” yapılacak! Boşuna halkı kendimizden soğutmadık yani!..

artmış olduğundan, bu yüzde 10'luk oran ortakçılığa veya ücretli işçiliğe tam olarak tekabül etmez. Üretimin genişlemesiyle birlikte ticari faaliyet de yaygınlaşmıştı. Eskiden esas olarak geçimlik üretim yapan, ancak yaya olarak gidilebilecek en yakın kasabadaki pazardan alışveriş yapan köylere artık motorlu taşıtlar ve bakkallar girmişti. Bakkal dükkanı ve motorlu taşıt sahipleri toprak sahibi zengin köylülerdi; ama bu faaliyetler giderek ikincil işler de yarattı..."

"1950'lerin ilk yıllarında Kore Savaşı'nın yarattığı olumlu fiyat konjonktürü de tarımdaki genişlemeyi destekleyen önemli bir faktördü. Ticaret hadleri tarım lehine yükselerek 1953'te en yüksek düzeyine ulaşmıştı; yani çiftçiler daha çok ürettikleri gibi, üretimleri karşılığında daha çok şey satın alabileceklerdi. BM'in tarım üretimi endeksi, savaş öncesi rekolte 100 olarak kabul edildiğinde 1953/54 rekoltesinin 183 olduğunu gösterir. Bu yüzde 83'lük artış tablodaki tüm ülkeler içinde görülen en yüksek artışı. Tarım üretimindeki hızlı artış genel bir iktisadi büyümeye yol açtı; 1950 ile 1953 arasında kişi başına gelir yüzde 28 yükseldi. Pazar modelinin başka bir vaadi de gerçekleşmiş, tarım üretimindeki artış sonucu aynı dönemde ihracat da yüzde 50 büyümüştü. **Ihracat gelirleri dış yardımla birleştirilerek traktör, yol yapım makineleri ve motorlu taşıtların alımında kullanıldı** (1948 ile 1953 arasında binek arabalarının sayısı 8000'den 28000'e, ticari taşıtların sayısı ise 14000'den 34000'e çıktı). Bu ise ticari fırsatların ve pazar özendiricilerinin yayılmasını sağladı. **Tüketim malları ithalatın sadece %20'sini oluşturuyordu-yani ele geçen fırsatın bir lüks tüketim furçasında heba edildiği söylenemez. Tam tersine, hükümet politikaları kalkınmacı bir sapma göstermekteydi**; uluslararası pazarlar ve yardım kuruluşlarının müsbet tutumundan yararlanan hükümet, bulduğu her türlü yatırım malını ithal etmeye koyuldu. 1953'te her şey iyi gidiyor gibiydi; liberal ekonomi modelinin, modernleştirici sonuçlarıyla birlikte, çok yakında bütün diğer vaadlerini de gerçekleştireceği sanılıyordu".⁵⁶

KENDİ KARŞITINI YARATARAK VAROLMAK...

Şimdi, bu çalışmanın belki de en önemli kısmına geldik! Beni, ta o ilk başlarda, 1973 Martında bu çalışmaya yönelten, "o anlaşılmaz diyalektiğin" açıklanmasına geldik!..

Nasıl olmuştur da, yukardan aşağıya o "Batılılaşma" süreci, diyalektik anlamda kendi inkârı olan bir Anadolu sivil toplum potansiyelini yaratabilmiştir? Ucu, bugün halâ Türkiye Cumhuriyeti'ne kadar bile uzanan bu diyalektik nasıl bir diyalektiktir?..

Olayı çözdükten sonra, tabi herşey çok basit görünüyor! Ama o "çok basit" olanın anlaşılabilmesi için yıllar geçti! Cevap şöyle:

Ortaçağ Avrupasında feodaller kent toplumu olarak sivil toplumu nasıl yarattılsa, bizim batıcı Devlet sınıflarımız da, Anadolu sivil toplumunu gene aynı şekilde, aynı diyalektiğe tabi olarak yaratmışlardır! Yaratmışlardır, çünkü bu kez (gene Devleti kurtarmak güdüsüyle) yaratmak zorunda kalmışlardır!..

Örneğin, Ortaçağ'da bir kentin kurulması olayını ele alalım. Bir feodal bey neden kent kurucu oluyordu? Feodalizmle, kapitalizmin ana rahmi kent arasındaki ilişki ne idi? Feodal bey, bir kenti kurarken kendi ipini çektiğinin farkında değil miydi? Ya da, kenti kurarken, intihar etmek için, kendini yok etmek için mi yapıyordu bunu? Tabii ki hayır! O an onun tek düşündüğü kendi çıkarı idi! Kent kurulacak, ticaret gelişecek, o da bundan yararlanacaktı. Pazardan vergi alacak, kendi tüketim ihtiyaçlarını daha kolay temin edecekti vs. Bir de tabi, sistemin kendi içindeki çelişkiler açısından, köylülerin-serflerin, yani kendi karşıtlarının dışında, onlara karşı kendisini güçlendirecek, onlara bağımlı olmaktan kurtaracak, altın yumurtlayan bir tavuk gibi, sırf kendisine tabi bir

⁵⁶a.g.e s.165

alternatif, bir çıkış yolu olarak görüyordu onu-kenti. İşte, kendi “inkârını” yaratma olayı budur...

Başka bir örnek verelim. Burjuvaziyi ele alalım. Bugün burjuvalar “araştırma-geliştirme” çalışmalarına milyarlarca dolar yatırıyorlar. Neden?..

Yeni bilgilerin üretilmesine yol açarak, bu bilgileri kullanıp, rekabette üstte kalabilmek, daha çok kâr elde edebilmek için değil mi?.. Ama her yeni bilgi, pratikte, üretici güçlerin biraz daha gelişmesine yol açıyor. Ve giderekten o hale geliyor ki, kapitalistler, daha çok kâr elde edebilmek için, işçilerin yerine mümkün olduğu kadar makineleri, robotları kullanmaya başlıyorlar. Başlangıçta müthiş bir şey bu tabi! Ne grev var, ne hasta olmak! Her bir robot, altın yumurtlayan bir tavuk onlar için! Ama bir düşününüz şöyle, nereye gidiyor bu işin sonu diye! İlerde, işçilerin yerini büyük ölçüde robotlar aldığı zaman nasıl artı değer elde edecek kapitalist! Artı değer olayı, işçinin sırtından kazanılan değerle ilgili bir şey değil mi, işçinin yerini robot alınca artı değer de ortadan kalkar! Artı değer olmayınca da kapitalist olmaz! Kapitalizm kendi inkârını yaratmaktadır. Modern komünal topluma giden yol işte böyle inşa ediliyor...

Tekrar Osmanlının ve Cumhuriyet Türkiyesinin Batılılaşma sürecine dönüyoruz. Evet, nasıl olmuştur da bu süreç zamanla kendi diyalektik inkarı olarak bir Anadolu kapitalizminin ortaya çıkmasına neden olmuştur?..

Burada birbiriyle içiçe, birbirini tamamlayan iki süreçle karşılaşılıyor. Bunlardan birincisi açıktır...

Batı kültürüne göre yeni insan tipleri ve yeni bir toplum yaratılmaya çalışılmaktadır. Bu demektir ki, yeni insan tipleriyle yeni bir yaşam biçimi topluma egemen kılınacaktır. Bu amaçla, sistemin içinde, Batı’dakilere benzer kurumların oluşturulmasına çalışılır. Meşrutiyet’in ilanı, Tanzimat Fermanı, Parlamento’nun oluşması, bankaların kuruluşu, Batı’dakilere benzer yeni yasaların çıkarılması vs. bütün bunlar hep tepedeki batıcı bürokratların yeni bir sistem yaratabilmek için başvurdukları etkinliklerdir.

Söz şimdi Şerif Mardin’de...

“Bunlar, sivil kurumların Türkiye’de bulunmadığının ve bunun da kendilerini, fikirlerini tatbik imkanı az olan sosyolojik bir yapı ile karşı karşıya bıraktığının farkındaydılar. Bundan dolayı gerek ittihatçılar, gerek Kemalistler bu ara’yı temsil edecek kurumları (bankalar vs.), sınıfları (ticari ve endüstri burjuvazisi) ve yasaları (Cumhuriyetin Medeni Kanunu ve Ticaret Yasaları) temellendirmeye çalıştılar. İlginç olan ve kurumsal sosyolojinin üzerinde durması gereken gelişme, “sivil toplum” kurucusu olarak tanımlayabileceğimiz bu yeni yapıların, uzun vadede Kemalistler tarafından değil, fakat dindar Müslümanlar tarafından zapt edilmiş olduklarıdır”.⁵⁷

Yani Şerif Mardin diyor ki; batıcı Devlet Sınıfı kendine bir kitle temeli yaratarak kendi dünya görüşüne göre yeni bir toplum inşa edebilmek için (kendisine bağlı, batıcı-Devletçi bir kapitalist toplum yaratabilmek için) Batı’da kapitalist sistem içinde varolan kurum ve kuralları yukardan aşağıya doğru Türkiye Toplumunu içinde de oluşturmaya çalışır. Bunu yaparken onun amacı “cahil”, geleneksel İslamcı muhalefeti eriterek yok

⁵⁷Şerif Mardin. (1999). “Din ve İdeoloji.” İletişim Yayınları, İstanbul.

etmek, insanları bu yeni kurum ve kuralların-ilişkilerin içinde kendi dünya görüşüne göre yeniden şekillendirmektir. Ama işte “evdeki pazar çarşıya pek uymaz”!..

Örneğin bankacılık sistemini ele alalım: Bankayı kurdun, bu kolay. Başına da kendi görüşüne uygun Devletçi bir müdür, personel vs. atadın. Bu da kolay! Peki kime hizmet verecekti bu banka? Senin o “cahil”-geleneksel İslamcı insanlarına değil mi? Peki, köylü Mehmet ağaya krediyi verdin, işleri iyi gitti. Seneye daha büyük bir kredi... Gübreydi, yeni makinalardı derken al sana işte bir Anadolu kapitalisti!.. Aynı süreç ticaret ve sanayi kapitalizminin gelişimi açısından da geçerlidir. Kapitalistleşmek mi diyordunuz, alın işte size kapitalist! Hem de aslan gibi, dini bütün, yerli mi yerli bir Anadolu kapitalisti! Böyle gelinir 1950 lere. DP bu sürecin ürünü olur...

Bu bölümü burada bitiriyorum. 27 Mayıs'ı bir sonraki bölümde ele alacağız. Ama bakın daha önce bu konuda neler yazmışım (kısa bir özet).⁵⁸

VE 27 MAYIS: KARŞI DEVRİM Mİ “ÖZGÜRLÜKLER ORTAMI” YARATICISI MI?

1950 DP iktidarı, sistemin sivil toplum -kapitalist toplum- zeminine oturması, yumurtanın kabuğunun çatlayarak, civcivin ortaya çıkmaya başlaması olayıdır. Ama olay burada bitmez! “Devleti kuranlar”, bu türden bir gelişmeyi içlerine sindiremedikleri, kabul edemedikleri için, bütün bu olup bitenleri hemen, “Devlet elden gidiyor” diye algırlar. Ve “Devleti bu beladan kurtarma” planları yapılmaya başlanır! “Ya Devlet başa ya kuzgun leşe” diye düşünürler! 27 Mayıs'a böyle gelinir!..

27 Mayıs 1960 darbesi, “gelişen kapitalizmin mülksüzleştirdiği orta sınıfların, şehir ve köy küçük burjuvazisinin direnişi” midir?..

Eskiden böyle “Marksist tahliller” yapardık! Keşke öyle olsaydı!! Hani nerde o darbe yapacak kadar örgütlü “şehir ve köy küçük burjuvazisi”! Bunlar hep “Kemalist-solcu”, ayakları havada, Türkiye'yi, Türkiye tarihini, toplumunu tanımayan “tahlillerdir”! 27 Mayıs, Devlet sınıfının, “Devleti kurtarmak” için Anadolu kapitalizmine karşı, sivil topluma karşı ayaklanmasıdır...

1960'lar Türkiye'sinde, bir yanda, iktidardan uzaklaştırılmış, ama halâ toprakların ve ekonominin yüzde 60-70 'ine sahip bir Devlet ve Devlet sınıfı vardı ortada; ve sen bunu görmüyorsun da, “mülksüzleşen küçük burjuvaziden” bahsediyorsun! Neden? Çünkü böyle “Devlet sınıfı” diye bir sınıf yok Batı'da!.. “Sol klasiklerde” geçmiyor böyle bir ifade! Koskoca bir ülkeyi Batı'dan alarak türettiğin kavramların içine hapsederek açıklamaya çalışıyorsun! Ve bunun adına da “ilericilik” “solculuk” diyorsun, sonra da ortalığı birbirine katıyorsun şımarık çocuklar gibi! Kimsin sen, nereden çıktın, nereden buluyorsun bu gücü? “27 Mayıs Anayasası'nın getirdiği demokratik özgürlükler ortamından” mı? Nedir o zaman bu “demokratik özgürlükler ortamı”? Nasıl bir “sol”, ya da “işçi sınıfı hareketi”dir ki bu, öyle yukardan açılan bir kanalın içinde “gelişmeye” başlıyor?..

Askerler bir darbe yapıyor. Halkın oylarıyla iktidara gelen bir hükümeti deviriyorlar. Sonra da, “demokratik bir anayasa” hazırlatarak, bir “işçi sınıfı hareketi”nin-“sol”un gelişmesine zemin hazırlıyorlar! Burada tuhaf olan bir şey yok mu! Dünyanın her yerinde demokratik haklar uzun mücadelelerin sonunda elde edilirken, bizde, darbeye iş başına gelmiş, ve ne olduğu belli olmayan bir “asker sivil aydın zümre” yukardan bunları armağan ediveriyor! Ve biz de bu durumu hiç sorgulamıyoruz! Daha doğrusu sorgulayamıyoruz! Neden?..

⁵⁸ „Türkiye Toplumunun Tarihsel Evrimi ve Sınıf Mücadeleleri” www.aktolga.de “Makaleler”..

Olayın iki boyutu var. Birincisi, sivil toplumun, Anadolu kapitalizminin kendi iç çelişkilerine yönelik.

Adı üstünde, “Anadolu kapitalizmi” de olsa, bu da bir kapitalist oluşum sonunda. Burjuvazi ve işçi sınıfından oluşuyor. Sınıf mücadelesi bu sistemin de iç dinamiği. 1950’lerle birlikte iktidarı Anadolu kapitalizmine kaptıran Devlet sınıfı, “düşmanımın düşmanı dostumdur” mantığıyla, “ortak düşmana” karşı cepheyi genişletmek için, “işçi sınıfı hareketinin” ve diğer toplumsal muhalefetin yolunu açar. Ve kendisini “kapitalizme karşı” onların, demokratik hakların hamisi gibi gösterir (Hani o da karşı ya “burjuvaziye”! Öbür Devletçi burjuvalar ise burjuvanın “millisi” olarak taktim edilecektir!). Bu arada, Batı’dan çığ gibi “bilgi” (enformasyon) akışını, sol literatür-kaynak çevirisini de hesaba katarsanız, kısa süre içinde Türkiye’de Batı değerlerine göre biçimlenmiş, Jön Türk geleneğine uygun olarak, yukardan aşağıya doğru, “Anadolu kapitalizmine” düşman, Devlet sınıfı dostu bir “sol”-“aydın” tabaka oluşur-oluşturulur. Devlet, sınıf, sınıf mücadelesi anlayışını Batı dillerinden çevrilen sol kitaplardan öğrenen, Türkiye’yi tipik bir Batı ülkesi gibi algılayan yeni bir “solcu” jön Türk neslidir bu. II.Meşrutiyet’ten-ve Cumhuriyet’ten sonra yeni Devlet sınıfı haline gelen eski jön Türk kuşağı, kendi “solcu” takipçilerini yetiştirmektedir adeta!..

DARBELER VE TOPLUMSAL GERİYİ BESLEME-feedback- SİSTEMİ...

İstenilmeyen “çıktıları” engelleyebilmek için girdiyi kontrol etmek (yani “feedback”)! İşte 27 Mayıs’çı Devletçi “sistem mühendisleri” bunu yaptılar. Kapitalizmin gelişme yolunu saptırdılar. “Demokratik bir anayasa” getirerek, “sol” dahil, her türlü “demokratik örgütlenmeyi”, “hareketi” “serbest bırakarak”, sivil toplum güçlerini birbirlerine düşürdüler! Burjuvaziye karşı her türlü “demokratik hareket”i “serbest” bırakarak, kendilerinin, burjuvaziyeyle çelişkisi olan herkesin, halkın, işçi sınıfının dostu olduğunu gösterdiler!..

Daha da etkin hale getirilen, “modernize edilen” ikinci “feed-back (geriyi besleme) transfer sistemi” ise, Devlete, Devlet sınıfına bağlı olarak yetiştirilen “Devletçi burjuvalara” yönelik oldu. Bunların daha da “büyümelerine” ve etkinlik alanlarını genişletmelerine olanaklar sağlayarak Anadolu burjuvazisinin önünü kesecek adımlar atıldılar! “Burjuva” mı diyorsun, işte burjuva! “Sol” mu diyorsun, işte sol! Tek şart Devleti kutsayacaksın! “Oh ne güzel, 27 Mayıs demokratik özgürlükleri getirdi” deyip, 1950 ye küfredereceksin! Birkere burdan yola çıktın mı, artık en “azılı komünist” de olsan, zaten sen tehlike olamazdın onlar için! Çünkü sen kendini nasıl görürsen gör, onların gözünde, son tahlilde, geriyi beslemek için bir feedback transfer sistemi idin!..

Bütün bu satırları yazarken sanki aynı süreci tekrar yaşıyormuşum gibi oluyor! Önce bir akvaryum oluşturuluyor, duvarları şeffaf tabii! Sonra da balıklar salınıyor bunun içine!.. Ama hiç kimse akvaryumun farkında bile değil! Herkes kendini denizde sanıyor! Halbuki ağzınla kuş tutsan ne yazar o akvaryumun bilincine varamadıktan sonra!..

